

Muukalainen kotona

Vieraanvaraisuus turvapaikanhakijoiden kotimajoitusten arjessa

Meri Lampinen
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiologia
Pro gradu -tutkielma
2017

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

LAMPINEN, MERI: Muukalainen kotona – Vieraanvaraisuus turvapaikanhakijoiden kotimajoitusten arjessa

Pro gradu -tutkielma, 101 sivua, 2 liitesivua

Sosiologia

Toukokuu 2017

Tutkimuksessa tarkastellaan turvapaikanhakijoiden kotimajoittajina toimineiden kokemuksia oman kodin ja arjen jakamisesta turvapaikanhakijan kanssa. Kotimajoituksia alettiin järjestää vapaaehtoistoimintana syksyllä 2015, kun Suomeen saapui ennätyskellisen paljon turvapaikanhakijoita. Vieraanvaraisuuden periaatteeseen nojaava Kotimajoitusverkosto syntyi kansanliikkeenä verkossa ottaen mallia Berliinistä. Kotimajoitus niveltyy kansalaisten haluun etsiä yksilöllisiä osallistumisen ja nopean toiminnan tapoja, joilla vaikuttaa yhteiskuntaan ja sen ilmiöihin.

Tutkimuksessani etsin vastauksia siihen, kuinka vieraanvaraisuutta eletään ja tehdään käytännössä turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa, ja mikä motivoi kotimajoittajia vieraanvaraisuuteen. Tarkastelen myös sitä, kuka hyväksytään vieraaksi, ja millä ehdoin. Lisäksi kysyn kuinka *olla kotonaan* toisen arjessa, millaisia mahdollisuuksia vastavuoroisuuteen majoitettaville tarjoutuu ja millä tavoin kotimajoitus haastaa tai muuttaa omaa itseä, tapoja tai tilaa. Tutkimus käyttää keskeisenä teoreettisena työkalunaan vieraanvaraisuutta. Se hyödyntää ja yhdistelee niin Jacques Derridan teoretisointia ehdottoman ja ehdollisen vieraanvaraisuuden välillä kuin Couchsurfing-tutkimusten löydöksiä vastavuoroisuudesta. Vieraanvaraisuus antaa ennen kaikkea mahdollisuuden tarkastella oman tilan jakamista ja tervetulleeksi toivottamisen ehtoja, isännän ja vieraan välistä valtasuhdetta, vastavuoroisuutta sekä suhtautumista Toiseen.

Tutkimusaineisto muodostuu kotimajoittajien puolistrukturoiduista teemahaastatteluilta (7 kpl), jotka toteutettiin talven ja kevään 2016 aikana. Majoitukset olivat tuolloin kestäneet kahdesta viiteen kuukautta, joista kolmessa tapauksessa majoitus oli jo päättyneenä. Sisällönanalyysin avulla majoittajien kokemuksista ja majoitusprosessista muodostetaan tiivistetty kuvaus. Aineistoa teemoitellaan vieraanvaraisuuden, arjen ja vastavuoroisuuden näkökulmia hyödyntäen.

Vieraanvaraisuutta elettiin kaikissa tapauksissa eri tavoin. Tutkimukseni perusteella kotimajoitusten vieraanvaraisuudessa tavoitellaan kuitenkin keskeisesti tasa-arvoa. Tämän myötä turvapaikanhakija muuttuu perheenjäseneksi ja ”kämpiksi”, minkä vuoksi häneltä toivotaan vastavuoroisuutta. Isännän ja vieraan roolit myös hämärtyvät, koska vieras saattaa tuoda mukanaan sääntöjä tai tapoja, joihin suhtautumista isäntä joutuu pohtimaan. Vieraanvaraisuuteen majoittajia motivoi kodin ylimääräinen tila, halu osallistua mielekkäällä tavalla yhteiskuntaan, myötätunto pakolaisten kokemaan kriisiä kohtaan sekä halu vastustaa vihamielisyyden ilmapiiriä Suomessa. Samalla kotimajoittajana toimiminen nähtiin vastavuoroisena ”hyvän kierrättämisenä”. Kotimajoitusta tarjottiin jo valmiiksi tutulle henkilölle tai vaihtoehtoisesti oli lähes sattumanvaraista kuka majoitettavaksi päätyi. Vieraan valikoimisesta saatettiin myös pidättäytyä. Osa majoittajista asetti kielitaitoa, majoituksen kestoa, päivärytmiä, yhteiseloon osallistumista ja kulujen jakamista koskevia ehtoja majoitukselle.

Arkea kotimajoituksissa määrittää turvapaikanhakijoilta puuttuva päivärytmi ja ohjelman puute. Yhteiselön suurimmat haasteet syntyvät majoitettavien masennuksesta, passivoitumisesta ja turhautumisesta oleskeluluopapäättökseen odottamiseen. Tämän ohella kotimajoituksissa koettiin myös mukavia hetkiä. *Oleminen kuin kotonaan* ei ollut kaikille helppoa, vaan myös kiusallista. Kotiutuminen edellytti mahdollisuutta olla oma itsensä, ja sitä edisti tunne yhteenkuuluvuudesta. Selviä ristiriitatilanteita syntyi kulttuurieroista, kuten majoitettavien sukupuolittuneista toimintatavoista sekä tottumattomuudesta suomalaisiin asumiskäytäntöihin. Vastavuoroisuutta majoitettavat osoittivat kotitöiden muodossa, mutta myös huolehtimalla majoittajastaan. Lisäksi majoituksesta saatettiin ”maksaa” kertomalla oma tarina, vaikkei majoittaja tätä edellyttänytkään. Kotimajoitus johti osalla majoittajista itsetutkiskeluun ja oman elämäntavan arvioimiseen. Elämään syntyi myös täytettä, joka muovasi arkea ja totuttuja tapoja pakottaen hidastamaan tahtia ja ottamaan omaa tilaa.

Asiasanat: Vieraanvaraisuus, kotimajoitus, turvapaikanhakijat, koti, arki, jakaminen, kohtaaminen

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus	5
2.1. Kotimajoitusverkosto ja sen organisoituminen	6
2.2. Kotimajoitusverkoston periaatteet ja ohjeet	7
2.3. Kansalaiset tarttuvat toimeen	10
2.4. Kotimajoitus aiemmassa tutkimuksessa.....	11
3. Vieraanvaraisuus	16
3.1. Kuinka suhtautua muukalaiseen?	17
3.2. Ehdottoman vieraanvaraisuuden mahdottomuus.....	21
3.3. Lahja, kiitollisuus ja vastavuoroinen vieraanvaraisuus	24
3.4. Vieraanvaraisuus ja vastavuoroisuus Couchsurfing-kohtaamisissa.....	26
3.5. Muukalainen eli se, joka <i>ei ole kotonaan</i>	28
3.6. Vieraanvaraisuus, siirtolaisuus ja pakolaisuus	30
4. Aineisto ja menetelmät	34
4.1. Teemahaastattelu ja aineiston hankkiminen	34
4.2. Teoriaohjaava sisällönanalyysi	37
4.3. Tutkimusetiikka	39
5. Tervetuloa!	41
5.1. Taustaa majoituksista	41
5.2. Asenne tekee majoittajan.....	41
5.3. Vastavuoroisuutta, myötätuntoa ja kannanottoja	43
5.4. Majoitettavan valikoinnista: kenet hyväksytään vieraaksi?.....	48
5.5. ”Niin kauan kun tullaan toimeen” – majoituksen ehdot ja säännöt	52
5.6. Luontevaa jakamista	55
5.7. Epämukavuusalueelle	58
6. Olkaa kuin kotonanne	61
6.1. Vieraskoreutta ja suoraa puhetta: kaksi kulttuuria kohtaa	61
6.2. Perheenjäseniä ja kanssaeläjiä: isännän ja vieraan roolit hälvenevät	66
6.3. Oma tila.....	69
6.4. Kuinka olla (kuin) kotonaan.....	72
6.5. Väliaikainen arki.....	75
7. Vastavuoroisuus	79
7.1. Ristiriidat	79
7.3. Kustannukset ja kotityöt	85
7.4. Kuunteleminen, kertominen ja kokemusten jakaminen	86
7.5. Rajankäyntiä: miten oma muuttuu?.....	89
8. Johtopäätökset ja pohdinta	95
Lähteet	102
LIITTEET	110
Liite 1: Haastattelurunko.....	110

1. Johdanto

Koti mielletään lähes poikkeuksetta perheen ja lähipiirin paikkana (Vilkko 1998, 50). Koti on myös paikka, johon kutsutaan vieraita. Väliaikaisella oleskelullaan vieras tuo vaihtelua arkeen, mutta samalla vieraasta on myös vaivaa. Vieras vaatii huomiota ja viihdyttämistä, hän vie aikaa. Vieraassa on siis lähes aina jotakin häiritsevää, ja hän saattaa uhata isännän oikeutta omaan tilaan ja rauhaan. Vierailutilanteen päätyttyä vieras yleensä jatkaa matkaa tai palaa kotiinsa. Mutta mitä tapahtuu tilanteessa, jossa vierailu kestää paljon tavallista kyläilyä pidempään?

Näin tapahtuu turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa, jota tarkastelen tässä tutkimuksessa. Suomeen saapui vuoden 2015 aikana poikkeuksellisen paljon turvapaikanhakijoita, joista osa majoittui vastaanottokeskusten sijaan suomalaisiin koteihin. Tutkimukseni keskittyy haastatteluaineiston avulla turvapaikanhakijoita omassa kodissaan majoittaneisiin suomalaisiin ja heidän kokemuksiinsa kodin jakamisesta turvapaikanhakijan kanssa. Kotimajoitukset antavat mahdollisuuden tarkastella vieraanvaraisuutta poikkeuksellisessa tilanteessa.

Kansalaiset tarttuivat toimeen pakolaisten saapuessa Eurooppaan syksyllä 2015. Suomessa ihmiset järjestäytyivät vastaanottamaan ja vaatettamaan tulijoita omatoimisesti sekä hakeutuen vastaanottokeskuksiin vapaaehtoisiksi. Kotimajoitusilmiö syntyi kansanliikkeenä verkossa ottaen mallia Berliinistä. Idea kotimajoituksista kehittyi reaktiona vastaanottokeskusten tilanpuutteeseen sekä edistämään mielekästä sopeutumista uuteen maahan. Viime vuosina onkin argumentoitu kansalaisten halusta etsiä nopeita auttamisen, osallistumisen ja toiminnan tapoja itselle tärkeiden asioiden puolesta, yhteiskuntaan vaikuttamiseksi (Grönlund 2014; Mäenpää & Faehnle 2016.). Tämä on nähty esimerkiksi erilaisten aktivismien muodossa (Mäenpää & Faehnle 2016). Tutkimusaiheeni tarjoaa mahdollisuuden tarkastella lähemmin majoittajien motiiveja osallistua ja vaikuttaa pakolaisia majoittamalla.

Vieraanvaraisuuden käsitteen avulla voidaan tarkastella ennen kaikkea suhtautumista muukalaiseen, matkaajaan, toiseen (Germann Molz & Gibson 2007, 1). Turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa ei siis ole kyse kyläilystä, vaan majoittajan ja majoitettavan useita kuukausia

kestävästä arkisesta yhteiselosta. Yhteiselo tapahtuu kuitenkin isännän¹ kodissa, ja vieraanvaraisuus alkaa isännän päätöksestä avata ovensa vieraalle, minkä vuoksi hänellä on valta-asema vieraaseensa nähden. Turvapaikanhakijoiden kotimajoitustilanteessa isännän ja vieraan elämäntilanteet ovat myös poikkeuksellisen erilaiset. Tilanne sisältää tämän myötä monia eettisiä kysymyksiä, jotka yhdessä elettyssä arjessa pyritään ratkaisemaan. Tutkimukseni tarkoituksena ei kuitenkaan ole arvioida sitä, kuinka eettisesti kotimajoittajat toimivat, vaan havainnoida sitä millaisiin tilanteisiin tai käyttäytymiseen vieraanvaraisuus rakenteena ohjaa ja kuinka vieraanvaraisuus näissä olosuhteissa mielletään. Tarkoituksena on myös kuvata kotimajoitusta prosessina.

Käytäntönä vieraanvaraisuus kytkeytyy kodin ympärille. Kotia voidaan pitää ihmisen omim-pana ja yksityisimpänä tilana. Koti edustaa yksityistä suojapaikkaa ja omaa reviiriä, jonne voi vetäytyä turvaan ulkoisilta vaatimuksilta (Suikkanen & Kunnari 2010, 76). Tänä päivänä jo pelkkä kyläily edellyttää Suomessa etukäteen tapahtuvaa sopimista ja kylään kutsuminen läheistä suhdetta kutsujan ja kutsuttavan välillä. Tällöin oman tilan pitkäaikainen jakaminen tuntemattomien kanssa ei ole itsestäänselvyys. Ymmärrys kodista, omasta tilasta ja sen jakamisen lähtökohdista ei ole kuitenkaan aina ollut samanlainen. Viimeisen sadan vuoden sisällä ovat muuttuneet niin perhekäsitys, lasten lukumäärä, asumisen olosuhteet kuin ymmärrys yksityisyydestä. Asumisen tavat heijastelevatkin voimakkaasti kulttuurisia, taloudellisia ja sosiaalisia muutoksia (Saarikangas 2002). 1900-luvun alkupuoliskolla kotitalouden piiriin saattoi kuulua lukuisia sukulaisia ja ”asukkeja” niin maaseudulla kuin kaupungissakin (Waris 1932 ks. Saarikangas 2002, 81). Vielä 1960-luvulle asti olivat myös erilaiset tilapäistöitä tekevät kiertävät kulkumiehet normaali näky Suomessa. Heille tarjottiin usein myös ruokaa ja majoitusta maalaisyhteisöissä. (Häkkinen 2005, 227–231.) Tuolloin kodin tilojen jakaminen muidenkin kuin oman perheen kesken oli arkipäiväistä, samaten yksityisyys oli vähäistä. Myös sotien aikainen evakoiden ja siirtoväen majoitus tapahtui pääasiassa kodeissa, jolloin hyvin monessa talossa isäntäväen kanssa tilan jakoi evakkoperhe (Hietanen 1992, 144). 1950-luvulta alkaen asunnosta on tullut perheen vaalimisen tarkoitettu alue, jonka tarkoituksena on vain satunnainen vieraiden palveleminen (Saarikangas 2002, 256–257).

Käytännössä vieraanvaraisuus merkitsee toisen ihmisen päästämistä yksilön omaan tilaan tai

¹ Suomen kielessä *isäntä* on sukupuolittunut sana ja viittaa mieheen. Tässä tutkimuksessa sen katsotaan tarkoittavan kuitenkin niin miestä kuin naistakin sen alkuperäisestä merkityksestä poiketen. Englanninkielinen vastine isännälle on *host*, joka sen sijaan merkitsee naista sekä miestä.

lähelle itseä (Still 2013, 13). Lähtökohtani tutkimuksen tekoon kumpuaa kiinnostuksestani yksityisen tilan ja arjen jakamista kohtaan. Aiheeni voikin mieltää osaksi kodin tutkimusta. Helsingin Sanomissa (2.10.2016) todetaan, että lopulta kotia on tutkittu vähän, eikä oikeastaan tiedetä mitä suomalaiset tekevät kotonaan. Tämän havaitsee myös siitä, että tietoa suomalaisesta nykyvieraanvaraisuudesta, kuten vaikkapa kyläilystä on hankala löytää. Syntyykin jopa vaikutelma siitä, että kynnys yksityisen tilan avaamiseen on noussut ja suomalaiset ovat siirtyneet käyttämään erilaisiin kohtaamisiin enenevässä määrin julkista tilaa. 2010-luvulla voidaan kuitenkin nähdä hyvin erilaisia tendenssejä arkeen, asumiseen ja kotiin liittyvää jakamista tarkasteltaessa. Suomalaiset asuvat yhä enemmän yksin². Osa asuu näin omasta halustaan, tyytyväisenä. Sen sijaan toiset taas yksinäisinä³, osin elämäntilanteiden, kulttuurin ja asuntotuotannon siihen johdattamina. Samalla toisaalla vahvistuu jakamisen kulttuuri: halu asua, jakaa ja omistaa yhdessä sekä saada apua ja vertaistukea epämuodollisista verkostoista. Tämä näkyy hyvin myös matkailussa, esimerkiksi Couchsurfingin⁴ parissa. Siinä koti avataan tuntemattomille ja uusille kohtaamisille altistutaan voimakkaasti. Tällöin yksityisyydestä, luottamuksesta ja kustannuksista neuvotellaan uudella tavalla. Onkin erittäin tärkeää pohtia millaisista aineksista nämä eri suuntiin kurottavat ilmiöt syntyvät. Käytännössä kotimajoituksen avulla voidaan tarkastella sitä, mikä jakamisen kulttuuriin motivoi ja mitä siitä saa.

Toinen tärkeä kimmoke tutkimukselleni löytyy kohtaamisen tutkimisesta. Yhteiskunnassa on huutava pula toimintamalleista, joiden avulla tuottaa dialogia ja yhteisymmärrystä erilaisista lähtökohdista ja elämäntilanteista ponnistavien ihmisten välille. Turvapaikanhakijoiden saapumiseen vuonna 2015 liittyi paljon pakolaisten auttamiseen ja ymmärtämiseen tähtäävää toimintaa sekä sitä vastustavaa liikehdintää. Myös monien muiden yhteiskunnallisten ilmiöiden äärellä on nähty, etteivät eri ryhmittymät ymmärrä toistensa intressejä tai näkökulmia. Tämän vuoksi on tärkeää tutkia erilaisia vapaaehtoisia sosiaalisen kohtaamisen tilanteita, jotta uudenlaisia toimintamalleja voidaan kehittää. Jakaminen ja kohtaaminen ovat siis nyt ja tulevaisuudessa yhteiskuntatutkimuksen ydinkysymyksiä.

Nämä suuret kysymykset mielessäni pitäen tarkastelen tutkimuksessani konkreettisesti rajattua tapausta: kotimajoitusta suomalaisten majoittajien näkökulmasta. Tutkimuksessani etsin

² Suomalaisista asuntokunnista yksinasujien kotitalouksia on yli miljoona (SVT 2015).

³ Joka viides suomalainen kokee olevansa yksinäinen. Yksinäisyys kasautuu erityisesti yhteiskunnan ”pohjalle” ja on osa huono-osaisuuden kokemusta. Yksinäisyyden kokemusta lisäävät vähäinen sosiaalinen verkosto ja lähiyhteisön puute. (Saari 2016, 50–51, 303.)

⁴ Couchsurfing on verkosto ja palvelu, jonka avulla on mahdollista majoittua ilmaiseksi paikallisten luona ympäri maailmaa (www.couchsurfing.com).

vastausta seuraavaan päätutkimuskysymykseen: *Miten vieraanvaraisuutta eletään ja tehdään käytännössä turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa?* Tämän lisäksi etsin vastauksia seuraaviin alakysymyksiin:

1. *Mikä motivoi kotimajoittajia vieraanvaraisuuteen?*
2. *Kuka hyväksytään vieraaksi ja millä ehdoin?*
3. *Miten olla kotonaan toisen arjessa?*
4. *Millaisia mahdollisuuksia vastavuoroisuuteen majoittujille tarjoutuu?*
5. *Millä tavoin kotimajoitus haastaa tai muuttaa itseä, omia tapoja tai omaa tilaa?*

Tutkimus etenee seuraavalla tavalla: luvussa kaksi esittelen kotimajoitusilmiön lähtökohtia, kotimajoitusverkoston organisoitumista ja majoittajille tarjottua ohjeistusta. Tarkastelen luvussa myös kansalaisyhteiskunnassa syntyvää toimintaa, jossa yksittäiset kansalaiset tai ryhmät alkavat omaehtoisesti edistää tarpeelliseksi kokemiaan asioita. Luvussa käsitellään myös kotimajoitusta aiemman tutkimuksen valossa. Aiempaa tutkimusta on tehty vähän, koska turvapaikanhakijoiden kotimajoitus on harvinainen käytäntö. Nostan kuitenkin esiin australialaisen kotimajoituskokeilun sekä suomalaisen esimerkin Karjalan evakoiden majoittamisesta kotona. Kolmannessa luvussa siirryn teoreettiseen viitekehykseeni ja esittelen vieraanvaraisuuden käsitteellisiä ulottuvuuksia, vastavuoroisuutta ja muukalaisen hahmoa. Neljäs luku paneutuu aineiston keruuseen, tutkimusetiikkaan ja sisällönanalyysiin analyysimenetelmänä. Viides luku aloittaa itse analyysin ja tarkastelen siinä kotimajoittajaksi päätymistä ja sen motiiveja sekä vieraan valikoimista ja vierailun ehtoja. Kuudes luku käsittelee kotimajoitusten arkea. Seitsemännessä luvussa paneudun vastavuoroisuuteen, majoitustilanteen ristiriitoihin sekä siihen, kuinka majoitus muuttaa majoittajan elämää. Loppupäätelmissä, luvussa kahdeksan kokoaan yhteen keskeiset tutkimustulokset ja pohdin tutkimuksen onnistumista.

2. Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus

Vuoden 2015 aikana Eurooppaan saapui yli miljoona pakolaista⁵. Suurimpana syynä konfliktien ja vainon vuoksi pakenevien ihmisten määrään pidetään vuonna 2011 alkanutta Syyrian sota sekä levottomuuksia ja väkivaltaa Irakissa. (Pakolaisapu 2016; UNCHR 2017.) Ihmiset pakenivat myös Eritreasta, Somaliasta ja Afganistanista epävakauden ja turvattomuuden vuoksi (HRW 16.11.2015). Suomeen saapui vuoden 2015 aikana 32 476 turvapaikkahakemuksen jättänyttä pakolaista (Migri 2016a). Määrää oli poikkeuksellisen iso verrattuna aiempiin vuosiin⁶. Suomeen turvapaikanhakijoina⁷ rekisteröidyistä tulijoista suurin osa saapui Irakista, Afganistanista ja Somaliasta (Migri 2016a). Heistä 19% oli naisia ja 81 % miehiä (Euroopan muuttoliikeverkosto 2016, 18). Suurin tulijamäärä kohdistui syksyyn 2015 (Migri 2016a). Pakolaisten saapuessa vastaanottokeskukset täyttyivät pian, minkä jälkeen perustettiin hätämajoituskeskuksia tyhjillään oleviin tiloihin. Riittämättömäksi jäävän tilakapasiteetin vuoksi suomalaisia tarjoutui majoittamaan pakolaisia koteihinsa.

Tässä luvussa kerron kotimajoitusverkoston synnystä, organisoitumisesta ja tavoitteista sekä majoittajille ja majoittujalle suunnatusta ohjeistuksesta. Koska kotimajoitus, kuten myös moni muu pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden auttamiseen tähtäävä toiminta syntyi kansalaisten omaehtoisesta aktiivisuudesta, paneudun luvussa myös kansalaisyhteiskunnasta nousevaan toimintaan. Tämän vuoksi luvun toisessa kappaleessa keskityn erityisesti yksittäisten ihmisten ja spontaanien ryhmittymien alhaalta ylöspäin kehittämiin ratkaisuihin. Luvun lopuksi tarkastelen aiempaa tutkimusta pakolaisten, turvapaikanhakijoiden ja evakkoon lähteneiden ihmisten kotimajoittamisesta. Tuossa kappaleessa esittelen australialaisen, vuodelta 2012 olevan Australian hallinnon toteuttaman turvapaikanhakijoiden kotimajoitus- ja kotouttamisohjelman. Tämän lisäksi esittelen suomalaisen esimerkin talvisodan aikaisesta Karjalan evakoiden ja siirtoväen massiivisesta kotimajoittamisesta ja siihen kytkeytyvistä jännitteistä.

⁵ Pakolainen on kotimaansa jättänyt henkilö, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainon kohteeksi alkuperänsä, kansallisuutensa, uskontonsa, tiettyyn ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä vuoksi (Migri 2016b).

⁶ Esimerkiksi vuonna 2014 Suomesta haki turvapaikkaa vain 3651 ihmistä (Migri 2015).

⁷ Turvapaikanhakija on henkilö, joka hakee suojelua tai oleskeluoikeutta toisesta valtiosta (Migri 2016b).

2.1. Kotimajoitusverkosto ja sen organisoituminen

Media uutisoi pakolaisten saapumisesta kesällä ja syksyllä 2015. Suomessa, kuten muuallakin Euroopassa pakolaisten saapumiseen reagoitiin järjestämällä spontaanien ryhmittymien avulla apua esimerkiksi vaatekeräysten muodossa, minkä lisäksi ihmisiä hakeutui runsain määrin vapaaehtoistyöntekijöiksi vastaanottokeskuksiin ja hätämajoituksiin (esim. HS 4.9.2015 & Guardian 3.9.2015). Kesän vaihtuessa syksyyn syntyi myös idea kotimajoituksista. Kotimajoituksia alettiin järjestää *Refugees Welcome Finland – kotimajoitusta turvapaikanhakijoille* -verkoston toimesta. Verkosto organisoitui aluksi Facebook-ryhmän muodossa. Ylen mukaan *Kotimajoitusta turvapaikkaa tarvitseville* -Facebook-ryhmän esikuva löytyy Berliinistä. Kotimajoitusverkoston suomalaisena perustajana toimi Kallion seurakunnan pastori Marjaana Toiviainen. (YLE 1.9.2015.) Kotimajoitusta järjestettiin myös muissa Euroopan maissa, ja Refugees Welcome -verkostoa nimitettiin ulkomaisissa lehdissä pakolaisten Airbnb:ksi⁸ (Guardian 1.9.2015; Independent 2.1.2015). Verkoston saksalaiset perustajat eivät kuitenkaan pidä projektin keskeisenä ideana Airbnb:n kaltaista pelkän tyhjän asunnon välittämistä pakolaisille, vaan yhteisasumisen paikallisväestön kanssa katsotaan olevan merkittävä osa uuteen maahan sopeutumista (Independent 2.1.2015). Myös suomalainen kotimajoitusverkosto määrittelee asumisen olevan muutakin kuin vain oikeutta tilaan. Sen nähdään olevan myös ihmis-suhteita ja yhteyksiä. (RWF.)

Suomalaisen Kotimajoitusverkoston Facebook-ryhmään *Refugees welcome – Kotimajoitusta turvapaikkaa* tarvitseville liittyi jo ensimmäisen viikon aikana yli tuhat ihmistä (YLE 1.9.2015), minkä vuoksi sitä voidaan pitää jonkinlaisena kansanliikkeenä. Ryhmän jäsenmäärä vuoden päästä marraskuussa 2016 oli hieman yli neljätuhatta jäsentä. Kotimajoittamisesta kirjoitettiin loppuvuoden 2015 aikana mediassa paljon. Myös pääministeri Juha Sipilä tarjosi tyhjillään olevan kotitalonsa pakolaisten käyttöön ja kehotti muita tekemään samoin (HS 5.9.2015). Sipilän luokse ei kuitenkaan lopulta majoittunut turvapaikanhakijoita (YLE 31.1.2016). Yle julkaisi myös kyselyn, jossa ihmisten oli mahdollista kommentoida suhtautumistaan turvapaikanhakijoiden kotimajoitukseen. Kyselyyn tuli satoja vastauksia, joissa moni suhtautui majoittamiseen positiivisesti, mutta toivoi sen jäävän lyhytkestoiseksi. Evakkojen hätään reagoiminen ja heidän majoittamisensa on vastaajien mukaan vielä muistissa, minkä vuoksi pakolaisiin tulisi myös nyt suhtautua auttaen. Osa sen sijaan suhtautuu majoittamiseen

⁸ Airbnb on yhteisöllinen kotimajoituskohteiden markkinapaikka (www.airbnb.fi).

torjuvasti. Perusteluissa asetetaan vastakkain tällöin suomalaiset hädänalaiset ja pakolaiset. Kyselyssä moni pohtii myös mahdollisia käytännön ongelmia, joita majoittamisessa voisi syntyä ja ennen kaikkea kulttuurieroja. (YLE 4.9.2015.) Lopulta noin sata suomalaista perhettä päätyi kotimajoittajaksi (YLE 8.1.2016). Kotimajoituksessa olevien turvapaikanhakijoiden määrä on noin kaksinkertainen, sillä monessa tapauksessa kodissa majoittuu samanaikaisesti useampi turvapaikanhakija (MTV 11.12.2015).⁹ Osalle liittyminen Kotimajoittajien Facebook-ryhmään ilmentänee siis lopulta solidaarisuuden osoittamista toiminnalle.

Konkreettisia ohjeita kotimajoittajalle tarjottiin Refugees-Welcome.fi (RWF) -verkkosivustolla. Käytännössä kotimajoitusverkosto organisoitui eri puolille Suomea paikallisryhmien avulla. Verkosto kertoo konkreettiseksi tavoitteekseen kotimajoituksesta kiinnostuneen majoittajan ja turvapaikanhakijan yhteen saattamisen ja tähän liittyvän koordinoinnin sekä majoittajien tukemisen. Verkosto mainitsee myös, ettei se välitä alaikäisiä lapsia tai nuoria kotimajoitukseen. Tämän lisäksi verkoston kerrotaan olevan Maahanmuuttoviraston valtuuttama taho. Majoittamisesta ei makseta majoittajalle. (RWF.)

2.2. Kotimajoitusverkoston periaatteet ja ohjeet

Kotimajoitusverkoston toiminta nojautuu vieraanvaraisuuden periaatteeseen. Näin kertoo verkoston perustaja Marjaana Toiviainen Ylen haastattelussa. Kotimajoittajaksi on siis Toiviaisen mukaan mahdollista ryhtyä, jos jakaa tämän periaatteen (YLE 1.9.2015). Myös Kotimajoitusverkoston (RWF) internetsivuilla kerrotaan englanniksi: "Asylum seekers, our homes are your homes" eli "Turvapaikanhakijat, meidän kotimme ovat teidän kotejanne". Toivotus viittaa vieraanvaraisuuden¹⁰ keskeiseen periaatteeseen: maksuttomuuteen, tervetulleeksi toivottamiseen ja oman kodin anteliaaseen ja tasaveroiseen jakamiseen vieraan kanssa.

Verkosto kertoo kotimajoituksen tähtäävään mielekkääseen elämän aloitukseen Suomessa. Tämän lisäksi sen katsotaan edistävän kotoutumista tutustuttaen paikallisiin tapoihin ja opettaen suomen kieltä. (RWF.) Kotimajoitusverkoston internetsivuilta löytyy ohjeita niin turvapaikanhakijalle kotimajoitukseen hakeutumiseksi kuin toimintaopas majoittamisesta kiinnostuneille alkuun pääsemistä varten. Käytännöllisten yhteiselämään valmentavien ohjeiden li-

⁹ Majoitusten määrästä on hankala saada tarkkoja lukuja, koska paikallisryhmät ovat itseorganisoituvia ja majoituksia tapahtuu myös omatoimisesti verkoston ulkopuolella.

¹⁰ Vieraanvaraisuuteen paneudutaan tarkemmin seuraavassa luvussa.

säksi sivustolta löytyy myös turvallisuutta ja eettisiä näkökulmia pohtivaa materiaalia. Ydin-arvoiksi toimintaoppaassa (2015) määritellään vapaaehtoisuus, vastavuoroisuus ja luottamus. Majoittajaa kehoitetaan pohtimaan aivan aluksi omia motiivejaan ja odotuksiaan. Sen lisäksi häntä pyydetään tiedostamaan valtasuhde turvapaikanhakijan astuessa majoittajan maaperälle. (Toimintaopas, 3.)

Verkosto pyrkii tekemään myös eronteon hyväntekeväisyyteen ja auttamiseen korostamalla vastavuoroisuutta yhteisössä. Tämän vuoksi tavoitteena on ”kämpiselämä”, jossa kaikki ottavat osaa yhteiseen arkeen, asioista yhdessä sopien. Yhteiselämässä tavoitteena on tasa-arvoinen toimijuus sen sijaan, että toisen roolina olisi olla avuton autettava. Verkoston mukaan kyse ei siis ole hyväntekeväisyydestä vaan ihmisoikeudesta asumiseen. (Toimintaopas 2015, 3; Turvallisuus ja eettiset näkökulmat, 1.) Verkoston ohjeet kannustavat ennen kaikkea tuttavalliseen ja mutkattomaan yhteisöön asuintovereina.

Verkoston materiaaleissa muistutetaan turvapaikanhakijoiden olevan moninainen joukko, jonka sisällä ihmisten kielitaito ja koulutustaso vaihtelevat. Lisäksi majoittajan on hyvä tiedostaa turvapaikanhakijoiden tulevan usein vaikeista olosuhteista, jolloin heillä voi olla traumaattisia kokemuksia taustallaan. Tämän vuoksi majoittajan rooli voi painottua myös rinnalla kulkemiseen. (RWF.) Samalla majoittajaa ei kuitenkaan velvoiteta muuhun kuin turvallisen kodin tarjoamiseen (Toimintaopas, 7). Turvapaikanhakijalle toivotaan kuitenkin tarjottavan riittävästi rauhaa ja omaa tilaa. Majoittajaa pyydetään arvioimaan tätä sen kannalta, millaisissa olosuhteissa hän itse toivoisi oleskelevansa useamman kuukauden ajan. Verkosto ei kuitenkaan määrittele asuntojen tai huoneiden kokoa, vaan ratkaisu jää osapuolille. (RWF.) Majoitukselle ei määritellä sopivaa kestoa, mutta majoittajaksi sitoutumista toivotaan, jolloin tavoitteena on sitoutuminen oleskelulupapäätökseen saakka. Turvapaikkaprosessin kerrotaan kestävän vähintään puoli vuotta. (Toimintaopas, 8.)

Verkoston materiaalien lueskelu valmistaa tulevaa majoittajaa yhteiselämään. Rahan nähdään saattavan ihmiset myös helposti eriarvoiseen asemaan. Verkosto muistuttaa, että ostamalla ja tarjoamalla turvapaikanhakijalle majoittaja voi huomaamattaan synnyttää valtasuhteen, joka hänen tulee tiedostaa. Ohjeissa todetaan, että näin voi tapahtua jo hyvin pienissä asioissa. Eettiset ohjeet tunnistavat myös ajatuksen kiitollisuudenvelasta. Kotimajoituksessa tätä ei kuitenkaan pyritä korostamaan, jolloin majoittumisesta ei ole tarkoitus maksaa esimerkiksi kotitöiden muodossa. Sen sijaan kotitöistä toivotaan sovittavan kuin perheen kesken. (Turvalli-

suus ja eettiset näkökulmat, 2.) Verkosto korostaa myös molemminpuolista oikeutta yksityisyyteen ja vaitiolovelvollisuuteen. Turvapaikanhakijan tarinasta ja taustasta utelua kehoitetaan välttämään. Lisäksi muistutetaan jokaisen olevan oman elämänsä suurin asiantuntija, vaikka majoittaja voikin tuntea paikallisen kulttuurin ja toimintatavat turvapaikanhakijaa paremmin. (Turvallisuus ja eettiset näkökulmat, 1–2.)

Nettisivujen kautta turvapaikanhakija voi ottaa yhteyttä verkostoon ja ilmoittaa halustaan päästä kotimajoitukseen. Samoin toimii majoittajana toimimisesta kiinnostunut henkilö. Verkosto haastattelee majoittajaksi haluavat. Toimintaopas sisältää majoittajalle kohdistettuja kysymyksiä, joita voidaan käyttää apuna haastattelussa, mutta joiden avulla hän voi myös itse arvioida omaa valmiuttaan majoittajaksi ryhtymiseen. Kysymykset koskevat arkea, odotuksia ja toiveita majoituksen suhteen sekä suhtautumista hankaliin tilanteisiin. (Toimintaopas, 17.) Lopullinen yhteen saattaminen majoittajan ja turvapaikanhakijan välillä tapahtuu verkoston fasilitoimassa yhteisessä kohtaamisessa, jossa mahdollisesta yhteiselämästä keskustellaan. Tutustumisen, yhdessä sovittavien pelisääntöjen ja selvitettävien asioiden tueksi on laadittu lista kysymyksiä. Ne koskevat muun muassa yhteistiloja, kotitöitä sekä lepoa ja rauhaa. (Toimintaopas, 11–12.)

Verkoston luomat materiaalit ovat pääasiassa suomeksi, mutta seassa on myös turvapaikanhakijalle tarkoitettuja englanninkielisiä ohjeita ja tekstejä suomalaisesta kulttuurista, joiden tarkoituksena on valmentaa yhteiselämään suomalaisessa kodissa. Kulttuurieroihin majoittajaa ja turvapaikanhakijaa neuvotaan suhtautumaan oppimismielessä ja asioista keskustellen. Majoittajaa muistutetaan kuitenkin siitä, että hänen on hyvä varautua ja pohtia ennalta esimerkiksi suhtautumista suomalaisesta kulttuurista poikkeaviin lastenkasvatusmenetelmiin, esimerkiksi kuritukseen. Majoittajia pyydetään myös tiedostamaan, että kotimajoitus ja pakolaisten saapuminen Suomeen voivat aiheuttaa voimakkaita mielipiteitä ja tunteita ympäristössä. Näiden käydessä liian uhkaaviksi on syytä ottaa yhteyttä poliisiin. (Turvallisuus ja eettiset näkökulmat, 5, 7.) Majoittajia pyydetään myös valmistautumaan etukäteen turvapaikanhakijan saamaan oleskelulupapäätökseen ja erityisesti tilanteeseen, jossa päätös on kielteinen, jolloin majoitettava saattaa jatkaa elämäänsä paperittomana Suomessa (Turvallisuus ja eettiset näkökulmat, 4).

2.3. Kansalaiset tarttuvat toimeen

Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus organisoitui verkossa kansanliikkeenä, minkä vuoksi ilmiötä voidaan tarkastella kansalaisyhteiskunnan, kansalaisaktiivisuuden ja aktivismin viitekehyksessä. Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle (2016) näkevät, että kansalaisyhteiskunnassa on tapahtumassa muutos, jota ilmentää neljännen sektorin nousu. Neljännellä sektorilla he tarkoittavat järjestöjen (kolmas sektori) ulkopuolella tapahtuvaa kansalaisten itseorganisoitua ja omaehtoista toimintaa. Neljännen sektorin aktivismit keskittyvät erityisesti toimintaan, pelkän edunvalvonnan tai mielipidevaikuttamisen sijaan. Toiminta on luonteeltaan nopeaa ja ennakoivaa. Keskeisesti aktivismit pyrkivät muovaamaan toimintaympäristöä haastaen 1900-luvulta periytyviä rakenteita ja organisaatioita. Aktivismeille on yhteistä myös se, että ne muotoutuvat usein verkossa, mutta hyödyntävät internetiä myös toiminta-alustanaan. (Mäenpää & Faehnle 2016, 17–18, 28.) Myös vapaaehtoistyötä tutkineen Henrietta Grönlundin mukaan projektikohtaiset, itse valitut vapaaehtoistoiminnan kohteet ovat jo pidempään olleet nousussa ja tuntuvat useimmille yksilöille luonteelta perinteiseen järjestötoimintaan sitoutumisen sijaan. Grönlund painottaa, että toiminta perustuu usein yksittäisten ihmisten haluun toimia. Sosiaalisen median avulla heille tarjoutuu mahdollisuuksia organisoitua ja toimia omaehtoisesti haluamiensa kohteiden tai asioiden puolesta. (Grönlund 2014.)

Mäenpää ja Faehnle tutkivat aktivismeja erityisesti kaupunkien suunnittelun ja kehittämisen, kaupunkiaktivismin kontekstissa. Tällöin aktivismi tähtää usein kaupungin tilojen ja toiminnallisuuden parantamiseen. Usein toiminnan keskiössä on kuitenkin auttaminen, vertaistuki ja yhteisöllisyys, ja osa aktivismeista liittyykin vain väljästi kaupunkiin. Mäenpää ja Faehnlen luokittelevatkin yhdeksi kaupunkiaktivismin alalajiksi yhteisöaktivismin. Tällaiseksi yhteisöaktivismiksi he määrittävät kotimajoitusverkoston kaltaisen *Refugees Hospitality Clubin*, joka tarjoaa tapoja auttaa pakolaisia. Yhteisöaktivismissä korostuvat auttaminen ja sosiaalinen vertaistuki. (Mäenpää ja Faehnle 2016, 17, 24, 30.) Myös Kotimajoitusverkosto voidaan nähdä tämän auttamiseen tähtäävän aktivismin yhtenä muotona.

Mäenpää ja Faehnle näkevät aktivismien tarttuvan ennen kaikkea hallinnon toimiin. Aktivismit pyrkivät siis hoitamaan asioita omatoimisesti tai avustamaan hallintoa tehtävien koordinoinnissa. Näin kävi myös kesällä ja syksyllä 2015 turvapaikanhakijoiden auttamistyössä, johon kansalaiset pystyivät paikoitellen reagoimaan hallintoa nopeammin järjestämällä muun muassa vaateapua ja vapaaehtoisia vastaanottamaan pakolaisia. Näin organisoitui muun mu-

assa *Espoon alaikäisten turvapaikanhakijoiden tukiryhmä*. Ryhmä syntyi yksityishenkilön tiedustellessa Espoon kaupungilta heidän varautumistaan alaikäisten turvapaikanhakijoiden saapumiseen. Koska tilanne ei ollut riittävällä tavalla hoidossa, alkoi hän koordinoida vastaanottoa muiden vapaaehtoisten kanssa. (Mäenpää ja Faehnle 2016, 24–25.)

Myös Kotimajoitusverkoston toiminnassa ilmenee esimerkillisesti se, kuinka kansalaiset ottavat ohjat omiin käsiinsä, kun tilanne ei ole riittävällä tavalla hoidossa, jolloin he alkavat toimimaan hallinnon tehtävien äärellä tai hallinnon apuna. Kotimajoitusverkosto (RWF) ilmoitaaakin olevansa maahanmuuttoviraston valtuuttama taho, mikä kertoo ryhmittymän hallintoa avustavista tehtävistä. Samalla kotimajoitustoiminta pyrkii muiden aktivismien kaltaisesti muovaamaan toimintaympäristöä eli muuttamaan käytäntöjä uuteen maahan sopeutumisessa. Tämän tutkimuksen kontekstissa on kuitenkin huomioitava, että kotimajoitusta ei voida mieltää pelkästään kaupunkiaktivisminä, sillä majoituksia tapahtui muuallakin kuin kaupungeissa. Mäenpää ja Faehnlen teoretisoinnissa tärkein anti tutkimukseni kontekstissa liittyy neljännen sektorin nousuun ja ihmisten omasta aktiivisuudesta kumpuavaan toimintaan, jolla yhteiskunnallisiin ongelmiin tai ilmiöihin pyritään reagoimaan.

2.4. Kotimajoitus aiemmassa tutkimuksessa

Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten majoittaminen kodeissa on harvinainen käytäntö. Tämän vuoksi aihetta on myös tutkittu vähän. Esittelen seuraavassa kolme tapausta, joissa pakolaisia, turvapaikanhakijoita tai evakkoon lähteneitä ihmisiä on majoitettu kodeissa.

Vuonna 2012 tiukasta turvapaikkapolitiikastaan tunnetussa Australiassa, johon saapui aiempaa enemmän pakolaisia, päätettiin kokeilla uudenlaista tapaa, jolla purkaa vastaanottokeskusten ylikuormitusta ja helpottaa turvapaikanhakijoiden siirtymistä australialaiseen yhteiskuntaan (Hebbani ym. 2016). Aparna Hebbani, Nigar G. Khawaja ja Janece Famularo kertovat artikkelissaan, että aiemmin Australiaan saapuneita turvapaikanhakijoita pidettiin vankilan kaltaisissa olosuhteissa useita vuosia. 2012 Australian hallitus loi kuitenkin kotouttamisohjelman, jonka avulla turvapaikanhakijoita majoitettiin paikallisiin koteihin kuuden viikon ajaksi. Kotimajoittajina toimi yli 4000 australialaista. Majoittajaksi haluavat haastateltiin ja heille tarjottiin koulutus, minkä myötä he majoittivat luokseen yhdestä kahteen turvapaikanhakijaa. Majoittajille maksettiin 110 dollaria, ja heidän tehtävänä oli auttaa vieraita sopeu-

tumaan australialaisen yhteiskuntaan. Majoitettaviksi pääsivät artikkelin mukaan ”matalan riskin” turvapaikanhakijoiksi luokitellut henkilöt (luokitusta ei avata artikkelissa tarkemmin), jotka olivat saamassa viisumin. (Hebbani ym. 2016, 155.) Siitä, kuinka vapaaehtoista toiminta oli turvapaikanhakijoille tai pystyivätkö he esittämään toiveita majoituksen tai majoittajansa suhteen, ei artikkelissa kerrota. Artikkelissa ei myöskään käsitellä sitä käytettiinkö majoittajille maksettu 110 dollaria majoittujan hyväksi, esimerkiksi ruokaan vai jäikö se palkkioksi majoittajalle. Australialainen kotimajoitus poikkeaa myös suomalaisesta kotimajoituksesta, koska se on ylhäältä alaspäin organisoitua, verrattuna suomalaisen alhaalta ylöspäin malliin.

Hebbanin, Khawajan ja Famularon tutkimuksessa perehdyttiin majoittajien motiiveihin ja kokemuksiin, kotouttamisohjelman hyötyihin ja majoitustilanteissa koettuihin vaikeuksiin majoittajien näkökulmasta. Majoittajien motiiveiksi mainitaan empatian ja sympatian kokemukset turvapaikanhakijoita kohtaan. Samalla auttaminen ja majoittajaksi ryhtyminen olivat vastalause turvapaikanhakijoiden säilyttämisestä keskuksissa. Lisäksi moni koki tarvetta vastustaa turvapaikanhakijoita kohtaan lietsottua negatiivisuutta, ja he halusivat edistää turvapaikanhakijoiden integroitumista maahan. Myös kodin tyhjä tila motivoi ryhtymään majoittajaksi. Majoittajat mainitsivat olevansa kiinnostuneita tutustumisesta toisiin kulttuureihin ja heillä saattoi olla jo valmiiksi paljon ylirajaisia suhteita.

Majoituksen myötä majoittajat kokivat tekevänsä jotakin hyödyllistä, ja saivat uusien kohtaamisten myötä täytettä elämäänsä. Turvapaikanhakijan majoittaminen avasi majoittajien mukaan konkreettisesti silmiä turvapaikanhakijoiden elämäntilanteen suhteen. Ohjelman yleisiksi yhteisöllisiksi hyödyiksi nähtiin se, että turvapaikanhakijoiden asuessa osana australialaisia perheitä, tämä tarjosi myös muille tilaisuuden tutustua turvapaikanhakijoihin ja heidän taustaansa, mikä tarjosi heille myös mahdollisuuden kohdata ennakkoluuloja. Turvapaikanhakijoille sen sijaan tarjoutui mahdollisuus opiskella englantia ja tutustua päivittäisiin paikallisiin tapoihin. Lisäksi majoitettavat saivat mahdollisuuden luoda ystävyysuhteita ja verkostoja. Tutkimus mainitsee myös, että valtiolle turvapaikanhakijoiden majoittaminen tuli merkittävästi halvemmaksi, sillä kustannukset tippuivat 2600:sta dollarista 110:een dollariin.

Majoituksissa raportoitiin myös ongelmista. Niiksi määriteltiin yhteisen kielen puute, minkä vuoksi kommunikointi majoittajan ja vieraan välillä saattoi olla vaikeaa. Myös majoittajan ja majoitettavan väliseen suhteeseen saattoi liittyä odotuksia, jotka eivät kuitenkaan välttämättä

kohdanneet. Esimerkiksi ystävyysuhteen sijaan vieras saattoikin olla majoittajan näkökulmasta syrjäänvetäytyvä. Osa majoitettavista kärsi myös traumaista ja ahdistuksesta, minkä seurauksena he tarvitsivat omaa rauhaa. Myös kulttuurierot aiheuttivat ongelmia. Tällaisia olivat poikkeavat kulttuuriset käsityksen miehen ja naisen rooleista. Esimerkiksi paikallisten tapojen vastaisesti miespuoliset majoitettavat saattoivat katsoa, ettei ruuanlaitto kuulunut heille, vaan se oli osa naisten roolia. Osalla majoittajista ei myöskään ollut tarpeeksi tietoa esimerkiksi muslimien käytännöistä, minkä vuoksi arjessa kohdattiin käytännön ongelmia.

Tutkimuksen mukaan ongelmia yritettiin kuitenkin ratkaista kekseliäästi, esimerkiksi käyttäen Google translatiota tulkkausapuna. Silti kärsivällisyys todettiin majoittajan tärkeimmäksi valitiksi. Moni oli valmis toimimaan majoittajana myös uudelleen. Tutkimuksessa kuitenkin todetaan kuuden viikon majoituksen olevan liian lyhyt aika saavuttaa asetettu tavoite: australialaiseen yhteiskuntaan sopeutuminen. Muuttuneiden turvapaikanhakijoiden vastaanottokäytäntöjen vuoksi Australia lopetti ohjelman vuonna 2013. (Hebbani ym. 2016, 155–163.)

Toinen kotimajoitusta käsittelevä tapaus tulee Balkanilta ja jää maininnan tasolle. BBC:n mukaan 1990-luvulla Kosovon sodan aikaan albaanit majoittivat kotonaan Kosovosta paenneita ihmisiä. Pakolaisia varten oli perustettu pakolaisleirejä, joista albanialaiset kuitenkin kävivät hakemassa ihmisiä luokseen. Jutun mukaan pakolaisia kohdeltiin kuin perheenjäseniä. Tapa perustui albanialaiseen vieraanvaraisuuteen (*besa*), joka nähtiin kunnia-asiana. (BBC 15.9.2016.) Myös YLE (5.10.2015) kertoo, että ajatus kotimajoituksesta oli Bosnian sodan yhteydessä 90-luvulla esillä Suomessa. Tuolloin majoitustoimiin ei kuitenkaan ryhdytty.

Kolmas kotimajoitustapaus sijoittuu Suomeen, kun hädänalaisia majoitettiin sotien aikaan kodeissa. Kotimajoittaminen ei siis ole suomalaisesta perspektiivistä täysin uutta. Silvo Hietanen mukaan suuri kodittomien ihmisten joukko nähtiin toisen maailman sodan aikaan. Suomessa tämä näkyi ensin 100 000 Karjalan evakon saapumisena. Hieman myöhemmin joukko muuttui kokonaisuudessaan yli 420 000 karjalaisen muodostamaksi siirtoväeksi. (Hietanen 1989, 240.) Karjalan evakoiden, joiksi koko ryhmittymää tässä kutsun, majoittaminen ja asuttaminen on nähty jälkikäteen merkittävänä osa Suomen historiaa ja yhteisyyttä luovia ponnisteluja. Karjalan evakoiden majoitusta ja lopullista sopeutumista yhteiskuntaan on pidetty myös hyvin onnistuneena, erityisesti sen vuoksi, ettei Suomeen jouduttu perustamaan pakolaisleirejä (Kananen 2010, 13–14).

Karjalasta tulleen siirtoväen majoittaminen tapahtui pääasiassa kodeissa (Hietanen 1992, 144). Tämän lisäksi evakkoja majoitettiin tilapäisesti myös yhteismajoituksissa, kuten kouluissa. Toisinaan viranomaiset joutuivat järjestämään myös pakkomajoituksia yksityistalouksiin, jos kantaväestö oli haluton majoittamaan siirtoväkeä. Siirtoväen tuli myös maksaa vuokra asumisestaan. (Palomäki 2011, 111–112.) Näin ollen kyseessä ei ollut pelkkä hyväntekeväisyys. Ero tutkimani kotimajoitusverkoston ja evakoiden majoittamisen suhteen syntyy siitä, että kotimajoitusverkoston toimintaa voidaan pitää täysin vapaaehtoisena. Evakoiden majoituksessa toimintaa sen sijaan organisoitiin voimakkaasti ylhäältä päin.

Karjalanevakkoihin suhtautumisesta ja heidän sopeutumisestaan kantasuomalaisten pariin on kiistelty. Kodin piirissä tapahtuneessa majoittamisessa ja siitä seuranneessa yhteisasumisessa koettiin hankaluuksia ja vaikeuksia ymmärtää elämäntapoja puolin ja toisin (Lassi 2005, 334; Hietanen 1992, 144). Suomalaiset osallistuivat aluksi ripeästi ja omatoimisesti Karjalan evakkojen huoltamiseen hallinnon toimien ollessa puutteellisia. (Palomäki 2011, 109–110.) Palomäen mukaan tilanteen ajateltiin olevan vain väliaikainen. Karjalan evakoiden pitkäksi venynyt majoittaminen ja kulttuuriset ristiriidat alkoivat kuitenkin myös koetella sijoitusalueiden väestöä, jolloin myös valtionjohtajat joutuivat puuttumaan ilmapiiriin. He toivoivat puheissaan kantasuomalaisilta kärsivällisyyttä. (Palomäki 2011, 112–113.) Tämän vuoksi tilanteeseen oli saatava mahdollisimman nopeasti jonkinlainen ratkaisu. Vuonna 1940 evakoiden asuttamiseksi säädettiin pika-asutuslaki, joka tarjosi evakoille pientiloja (Hietanen, 1992, 144–145).

Karjalainen siirtoväki aiheutti hämmennystä ja paikoitellen myös negatiivisia reaktioita. Eriyisesti ortodoksista siirtoväkeä nimiteltiin ja heidän tapoihinsa suhtauduttiin kielteisesti. Siirtoväelle maksettavia korvauksia saatettiin myös ihmetellä (Kananen 2010, 257.) Pirkko Sallinen-Gimpl (1994) kuvaa väitöskirjassaan sitä, mikä siirtokarjalaisissa aiheutti hämmennystä. Hänen mukaansa siirtokarjalaisille ominaisia piirteitä olivat muusta väestöstä poikkeava ajantaju, jossa elämää ei rytmitetty kellonaikojen mukaan. Tämän vuoksi heidän elämänsä pidettiin epäsäännöllisenä. Siirtokarjalaisten jakamisen tavat ja voimakas taipumus vieraanvaraisuuteen pantiin myös merkille. Karjalaisten parissa vieraita kutsuttiin helposti perheen kanssa samaan tilaan, kuten ruokapöytään tai yövieraksi. Ruoka ja sen jakaminen muodostivat myös hyvin keskeisen osan karjalaista kulttuuria. Karjalaisilta katsottiin myös

puuttuvan sosiaalisen etäisyyden taju kohtaamis- ja seurustelutilanteissa, sillä he myös kyläilivät huomattavan ahkerasti ja asioivat tuttavallisemmin. Myös tilanjaossa ja vapaa-ajan käytössä siirtokarjalaiset arvostivat yhteisöllisyyttä. Tämä näkyi yhteisöllisenä asumisena ja hierarkioiden välttelynä. Karjalaisessa kulttuurissa naisten ja miesten reviirit ja toimet olivat kuitenkin tarkemmin jakautuneita kuin kantaväestön keskuudessa. (Sallinen-Gimpl 1994, 283–292, 301.)

Evakoiden ja siirtoväen asuttamista koskevassa kuvauksessa on joitakin piirteitä, jotka muistuttavat myös vuoden 2015 tapahtumia, pakolaisten saapumista ja siihen reagointia. Silti on muistettava, että evakkojen määrä talvisodan yhteydessä oli huomattavasti suurempi. Yhteneväisyyksiä löytyy kuitenkin kansalaisten nopeasta ja omatoimisesti auttamistyöstä ja avusta hallinnon tukena. Myös jännitteistä paikallisten ja siirtoväen väliltä löytyy jonkinlaisia yhtymäkohtia, joskaan ei yhtä rajuja kuin vuonna 2015. Turvapaikanhakijoiden saapuminen herätti vuonna 2015 voimakkaita epäluuloja ja kannanottoja erityisesti rajojen sulkemiseksi. Maahanmuuttovastaisuus ilmeni Rajat kiinni! -liikkeen järjestäytymisenä ja mielenosoituksina eri puolilla Suomea (esim. YLE 31.10.2015 ja YLE 25.1.2016). Lisäksi hätämajoituksiin ja vastaanottokeskuksiin tehtiin hyökkäyksiä muun muassa polttopulloin. (esim. YLE 25.9.2015).

3. Vieraanvaraisuus

Lähes kaikilla on kokemusta niin vieraana kuin isäntänäkin toimimisesta. Se, millaisia käytäntöjä tähän kohtaamiseen kuuluu vaihtelee monin tavoin kulttuurista riippuen. Tämän vuoksi vieraanvaraisuutta pidetään rakenteena ja käytäntönä, jolla ei ole ennalta määriteltyä sisältöä (Still 2013, 11). Sitä tehdään jatkuvasti uusin tavoin, mutta samalla myös nojautuen moniin perinteisiin (Rosello 2001, 7). Vieraanvaraisuus ei siis ole samanlaisena toistuva rutiini, vaan se mielletään ja sitä toteutetaan eletyssä elämässä hyvin moninaisesti. Vieraanvaraisuus alkaa kuitenkin aina isännän päätöksestä avata ovensa vieraille. Tämän jälkeen vieras astuu isännän alueelle, jonka he jakavat väliaikaisesti. Vieras asettuu olemaan isännän asettamissa raameissa, vaikka isäntä usein kehottaa häntä olemaan kuin kotonaan. Vieraanvaraisuuteen kuuluu myös olennaisesti ajatus vastikkeettomuudesta, eikä siitä silloin peritä maksua. Vierailun aikana vieras kuitenkin usein ”maksaa” muilla tavoin, osoittaa vastavuoroisuutta ja kiitollisuutta kokemastaan vieraanvaraisuudesta. Vaihtoehtoisesti tämä kuitataan esittämällä isännälle vastavuoroinen kutsu.

Vieraanvaraisuus on käsite, jota on käytetty lukuisissa yhteyksissä eri tieteenaloilla, muun muassa niin turismin ja matkailututkimuksen parissa kuin kansainvälisen politiikan kentällä, esimerkiksi siirtolaisuuden ja pakolaisuuden käsittelyssä. Vieraanvaraisuus vie myös sosiologian ytimeen: sosiaalisiin normeihin ja kulttuurisiin käytäntöihin, tarkastelemaan yhteisön tapoja. Tässä luvussa vieraanvaraisuuden käsitteeseen paneudutaan seuraavalla tavalla: aivan ensin esittelen vieraanvaraisuuden suhteena muukalaiseen. Tämän jälkeen käsittelen filosofi Jacques Derridan ajatuksia vieraanvaraisuuden etiikasta. Tuossa osassa pohditaan erityisesti isännän ja vieraan välistä valtasuhdetta ja kontrollia. Tämän jälkeen avaan kiitollisuutta ja vastavuoroista vieraanvaraisuutta. Couchsurfing-esimerkin avulla esittelen vieraan valitsemista ja vastavuoroista vieraanvaraisuutta käytännössä. Lopuksi paneudun tarkemmin muukalaisen hahmoon, ja siihen ketkä tunnistetaan muukalaisina. Päätän luvun tarkastelemalla kansallisvaltioiden, mutta myös avustusjärjestöjen pakolaisia ja siirtolaisia kohtaan osoittamaa vieraanvaraisuutta ja siihen kytkeytyvää problematiikkaa.

3.1. Kuinka suhtautua muukalaiseen?

Vieraanvaraisuus on ikaikainen käytäntö. Historiallisessa merkityksessään vieraanvaraisuus on tarkoittanut erityisesti tuntemattomien kohtaamista, mutta myös velvollisuutta huolehtia ja suojata muukalaista, joka saapuu (Lynch ym. 2011, 4). Muukalaisille osoitettua vieraanvaraisuutta on pidetty jopa pyhänä velvollisuutena, jolloin vieraanvaraisuutta on tullut osoittaa kenelle tahansa (Berking 1999, 82–83). Vieraanvaraisuus on kautta aikojen perustunut vapaaehtoisuuteen, mutta myös moniin uskomuksiin (Knuuttila 2006, 15) sekä uskonnollisiin velvollisuuksiin (Westermarck 1911/1991, 85). Vieraanvaraisuutta on toisinaan säädelty myös tarkoin ohjein (Knuuttila 2006, 20). Entisaikojen vieraanvaraisuuden luontevuutta selittää se, että esimerkiksi huonoina aikoina kulkijoita on ollut ruuan puutteen vuoksi liikkeellä runsaasti. Myös pitkät etäisyydet ja matkanteon hitaus ovat vaatineet yöpymistä ja lepoa matkan varrella, minkä vuoksi vieraanvaraisuus on ollut välttämättömyys ja jopa ”elämisen ehto”. (Knuuttila 2006, 21–22, 30). Keskeisenä kysymyksenä vieraanvaraisuudessa niin ennen kuin nykyisinkin toimii se, kuinka muukalaiseen¹¹, matkaajaan, toiseen suhtaudutaan (Germann Molz & Gibson 2007, 1).

Vieraanvaraisuus voi olla myös keino, jolla vierasta tai muukalaista pyritään kontrolloimaan hänelle tuntemattomassa paikassa tai tilanteessa (Brotherton & Wood 2007, 40 ks. Lynch 2011, 5). Helmut Berkingin mukaan vierailutilanteessa (*guest situation*) vieras riisutaan hänen vieraudestaan ja muukalaisuudestaan. Perinteisesti arkaaisissa yhteisöissä muukalaisen saapuminen laukaisi yhteisössä tarpeen puolustautua vierasta ja tuntematonta vastaan. Berkingin mukaan jossakin vaiheessa tapahtui kuitenkin merkittävä ja jopa paradoksaalinen käänne, kun vieraaseen suhtautuminen kääntyi pääläelleen. Vieraasta tuli isännilleen pyhä velvollisuus ja suojelun kohde. (Berking 1999, 82–83.) Tämä merkitsi vieraan ottamista ikään kuin perheenjäseneksi, jolloin hän sai nauttia erityiskohtelusta. Samalla vieras oli vapaa ja tietämätön velvollisuuksista, joihin hänen kuvitteellisena perheenjäsenenä tulisi osallistua. (Berking 1999, 84.) Suhtautumalla vieraaseen näin tehdään vieraalle temppu: hänet kesytetään. Tällä tarkoitettiin rituaalia, jossa muukalaisen muukalaisuus pyritään poistamaan ja hänestä tehdään ikään kuin joukon jäsen, jolloin vieraan mukanaan tuoma uhka taltutetaan. (Berking 1999, 88–89.) Vaikka vieras otetaan näin tilapäisesti yhteisön jäseneksi ja kunnia-vieraaksi, säilyy isännällä valta määritellä tilanne ja täten hallita muukalaista kestitsemisensä

¹¹ Muukalaisen käsitteeseen paneudutaan tarkemmin luvussa 3.5.

kautta. Perinteisesti vieraan paikka kunniavieraana on osoitettu rituaalisten seremonioiden keinoin. Rituaalien ohella myös ruoka on ollut tärkeä jaettava ja kunnianosoitus muukalaiselle. (Berking 1999, 86, 92.)

Berkingin (1999, 85–86) mukaan tämä kunnioittava suhtautuminen muukalaista kohtaan esiintyy monissa uskonnoissa, kulttuureissa ja erilaisissa tarinoissa, joissa jumalat pukeutuvat kulkureiksi ja ryysyläisiksi punnitakseen ihmisten vieraanvaraisuuden ja oikeudenmukaisuuden tajua. On myös uskottu, että muukalaisen kohtelevinen hyvin tuo menestystä ja onnea, sekä päinvastainen muukalaisen kaltoin kohtelu voimakasta epäonnea (Westermarck 1991, 87–88). Perinteisesti vieraanvaraisuus on siis koskenut muukalaisen suojaamista ja turvan tarjoamista. Berkingin mukaan arkaainen pyhänä velvollisuutena koettu vieraanvaraisuus muuttui myöhemmin pikku hiljaa yhä rajatummaksiksi, tuttujen väliseksi järjestelyksi (Berking 1999, 101), jonka kaltaisena tunnemme vieraanvaraisuuden länsimaissa nykypäivänä.

Vieraanvaraisuudessa on kyse asenteesta vierasta kohtaan (Veijola, Ilola & Edelheim 2013, 18). Tätä vieraaseen suhtautumista on perinteisesti ajateltu kahdella eri tavalla. Vieraanvaraisuutta on ohjannut ajatus siitä, että vieraille tarjotaan joko runsaasti ja parasta mahdollista tai vieraille pyritään tarjoamaan siitä vähästä mitä on (Knuuttila 2006, 18–19). Toisaalta kulkijoiden asemaa on menneinä aikoina arvioitu myös hierarkkisesti, mikä on vaikuttanut siihen, mitä vieraille tarjotaan ja kuinka häntä kohdellaan (Häkkinen 2005, 230–231). Jennie Germann Molzin ja Sarah Gibsonin (2007, 1) mukaan muukalaiseen suhtautumisen rinnalla vieraanvaraisuutta tutkittaessa on syytä kiinnittää huomiota siihen, missä vieraanvaraisuus ilmenee, kenellä on mahdollisuus esittää vieraanvaraista isäntää ja kuka hyväksytään vieraaksi. Säävälän mukaan myös itse vieraanvaraisuus sana viittaa siihen, että isännällä tulee *olla varaa* tarjota vieraille, jolloin hän ei saa kitsastella. Toisaalta vieraanvaraisuus voi viitata myös varautumiseen ja varuillaan oloon. (Säävälä 2016, 136.)

Vieraanvaraisuus voidaan mieltää yksityisen tilan tai omaisuuden avaamisena ja muille avoimeksi tekemisenä (Veijola ym. 2014, 1). Vierailutilanne on kuitenkin ennen kaikkea väliaikainen järjestely isännän ja vieraan välillä. Tällöin vierailua määrittää voimakkaasti sen tilallisuus ja ajallisuus: jossakin vaiheessa vieraan täytyy mennä, hän ei voi jäädä (Berking 1999, 87). Vieraan on lähdettävä, koska muussa tapauksessa vieraasta tulisi tuttu ja kanssa-asuja.

Vieraanvaraisuuteen liittyykin lukuisia kirjoittamattomia sääntöjä, ja tällöin voidaan myös puhua vieraanvaraisuuden laista. Julien Pitt-Riversin (1977) mukaan vieraanvaraisuuden laki säätelee suhdetta, jossa konfliktin mahdollisuus on aina läsnä. Lain ytimessä on molemminpuolinen kunnioitus, jonka avulla konflikti voidaan väistää (Pitt-Rivers 1977 ks. Järvinen-Tassopoulos 2010, 312.) Tämän lain mukaan isännän tulee osoittaa vieraalle tämän olevan tervetullut. Näin vieraanvaraisuuden keskeisiin konventioihin kuuluu olennaisesti toivotus: ”ole kuin kotonasi”. Todellisuudessa tämä toivotus merkitsee kuitenkin oleskelua isännän asettamissa raameissa (Caputo 1997, 111). Mireille Rosellon (2001, 17–18) mukaan todellinen ”olla kuin kotonaan” edellyttäisi vieraiden oikeutta kutsua vieraita itselleen. Olemalla todella kuin kotonaan ja asettumalla kodiksi rikkoo vieras kuitenkin vieraanvaraisuuden lakia (Pitt-Rivers 1977 ks. Järvinen-Tassopoulos 2010, 318). Vieraan velvollisuuksiin kuuluu sen sijaan isäntäperheen tapoihin mukautuminen (Järvinen-Tassopoulos 2010, 317). Täten hänen tulee tunnistaa tarkoin milloin vieraanvaraisuus käy rasitteeksi (Knuutila 2006, 20). Onkin mahdollista, että tietyn vierailuajan ylityttyä isännän huomio alkaa kohdistua vieraan velvollisuuksien tarkasteluun. Judith Stillin (2013) mukaan vieras voi muodostua myös taloudelliseksi rasitteeksi, koska vieraanvaraisuus edellyttää resurssien jakamista. Isännän huomion kääntyessä vieraan velvollisuuksien tarkasteluun, tulee vieraan tulee osoittaa hyödyllisyytensä ja kyvykkyytensä. Asetelma voi tämän myötä muuttua päinvastaiseksi: vieras epäonnistuu velvollisuuksien täyttämässä ja kääntyy jopa isäntäänsä vastaan. (Still 2013, 13.)

Vieraanvaraisuudessa on ennen kaikkea kyse isännän ja vieraan välisestä suhteesta, minkä myötä esiin nousevat kysymykset vallasta. Pheng Cheahin mukaan vieraanvaraisuudessa on kyse erityisesti isännän vallasta. Tämä valta voi näyttäytyä resursseina ja voimavaroina vastaanottaa toinen ihminen ja tarjota tälle suojaa. (Cheah 2013, 57.) Isännän valtaa ilmentää keskeisesti myös isännän mahdollisuus valita vieraansa. Lisäksi isännällä on mahdollisuus määrittää vierailun reunaehdot (Westmoreland 2008, 2).

Vieraanvaraisuus avulla voidaan tarkastella myös rajanvetoja. Judith Stillin mukaan vieraanvaraisuutta tarjotaan ennen kaikkea *vieraalle*, eli jollekulle sellaiselle, joka ei ole tuttu tai kuulu omaan lähipiiriin. Ymmärrys siitä mikä on vierasta on kuitenkin täysin suhteellista. (Still 2013, 11–12.) Vierailutilanne voi myös kääntää asioita pääläelleen: vierailutilanteessa tuttu ihminen saattaa tapoineen tuntua kiusallisen vieraalta, kun hän tulee omalle reviirille. Vieraanvaraisuus tarjoaa siis mahdollisuuden tarkastella tätä rajanvetoa *oman* ja *vieraan* eli tu-

tun ja tuntemattoman välillä (Lynch ym. 2011, 4). Mary Douglas (1966/2000, 236) korostaa rajojen vetämisen olevan ihmiselle luontaista ja läsnä kaikissa kulttuureissa. Douglasin (2000) mukaan keskeinen kulttuurinen eronteko tapahtuu puhtaan ja likaisen välillä. Douglasin mukaan lika on suhteellista, jolloin se määrittyy suhteessa muihin asioihin. Asiat eivät siis ole itsessään likaisia vaan niistä tulee likaisia, kun ne päätyvät väärälle alueelle. (Douglas 2000, 86.) Douglasin ajatus puhtaan ja epäpuhtaan välisestä rajanvedosta voidaan siirtää vieraanvaraisuuden kontekstiin, jolloin *oman* ja *vieraan* välisestä rajanvedosta muodostuu samanlainen käsitepari. Tällöin molemmat puolet edellyttävät toisiaan. Näin ollen *oman* määrittelyminen vaatii myös *vieraan* tunnistamista (Germann Molz & Gibson 2007, 1).

Jaottelu puhtaan ja likaisen välillä kytkeytyy myös vieraanvaraisuuteen ja omaksi tekemiseen. Filosofi Michel Serresin (2011 ks. Veijola ym. 2014, 1) mukaan likaamalla asioista tehdään omia. Sotkemalla tila, kuten koti se muuttuu omaksi. Puhdistamalla koti taas siivoten, se muuttuu myös muille avoimeksi tilaksi, ja on näin tärkeä osa tervetulleeksi toivottamista (Serres 1982, 145). Douglasin mukaan rajojen määrittelyssä on kyse ennen kaikkea kulttuurisen järjestyksen säilyttämisestä. Rajanvedot perustuvat yhteisön moraalisiin ja sosiaalisiin sääntöihin, joita rajanvetojen uusintaminen ylläpitää. (Douglas 2000, 47–49.) Halu rajanvetoon korostuu erityisesti epäselvissä tilanteissa. Douglas kuitenkin painottaa, etteivät käsitykset puhtaudesta ja liasta ole pysyviä vaan rajanvetoja tehdään koko ajan uudelleen, usein eronteot ovat myös hiuksenhienoja. (Douglas 2000, 50–51, 56.)

Usein *oma* ja *vieras* mielletään kolikon eri puolina, toisilleen vastakohtaisina. Vieraanvaraisuutta päädytäänkin usein hahmottelemaan vastakohtien, kuten muukalainen/ystävä, vieraanvaraisuus/vihamielisyys, velvollisuus/pyyteettömyys, julkinen/yksityinen avulla (Lynch ym. 2011, 6). Kaikkien edellä mainittujen vastakohtaparien välillä rajanveto voi olla hiuksenhieno tai olematon, täysin mielivaltainen tai vaihtoehtoisesti kulttuurisiin normeihin perustuva. Tom Selwynin mukaan vieraanvaraisuutta osoittamalla voidaan vihamies myös taltuttaa ystäväksi (Lynch ym. 2011, 6) tai vaihtoehtoisesti vieraanvaraisuuden osoittamatta jättäminen voi helposti kääntyä vihamielisyydeksi. Kiinnostavan erityispiirteen vieraanvaraisuuden käsitteistön pohtimiseen tuo myös suomen kieli. Suomessa sana *vieras* tarkoittaa niin ikään kyläilijää (*guest*) kuin tuntematonta (*stranger*) tai muukalaista (*stranger*). Jo tämän esimerkin avulla voi aavistaa häilyvät ja muuttuvat rajat tutun ja vieraan määrittelyssä.

3.2. Ehdottoman vieraanvaraisuuden mahdollisuus

Olellaisen elementin vieraanvaraisuuden keskusteluihin tuo Derridan teoretisointi ehdottomasta vieraanvaraisuudesta. Hän lähestyy vieraanvaraisuutta luopumalla vieraanvaraisuuden ehtojen määrittelystä ja velvollisuudesta toivottaa tervetulleeksi. Derridan tuotannossa vieraanvaraisuuden teema vie ihmisenä olemisen peruskysymysten äärelle: miten suhtautua toisiin ja itseemme (Höckert 2015, 93). Derridan vieraanvaraisuutta koskeva ajattelu pohjautuu pitkälti Emmanuel Levinasin työhön. Molemmat filosofit ovat peräänkuuluttaneet *toisen* kohtaamista hänen kaikessa *toiseudessaan*, sen sijaan, että toiseudesta pyrittäisiin pääsemään eroon (Shepherd 2014, 31, 44.) Levinasin mukaan länsimaista ajattelua on leimannut minäkeskeisyys: hahmotamme maailmaa omasta itsestämme käsin, jolloin toista ihmistä pyritään arvioimaan samuuden kautta (Tuohimaa 2001, 36). Levinasille toinen ihminen näyttäytyy kuitenkin mysteerinä, jolloin Toista ei voi oikeasti tuntea tai lokeroida (Lehtimaja 2008, 27). Tällöin Toisen kohtaaminen edellyttää oman egon siirtämistä syrjään. (Hankamäki 2008, 95–96.)

Derridan (2000, 25) ajattelussa vieraanvaraisuus jakautuu *ehdottomaan* ja *ehdolliseen* vieraanvaraisuuteen. Ehdoton eli absoluuttinen vieraanvaraisuus merkitsee käytännössä oven avaamista kenelle tahansa tuntemattomalle. Se tarkoittaa oman tilan jakamista ja omasta jakamista ilman, että se tehdään velvollisuudentunnosta tai, että vieraan odotetaan osoittavan vastavuoroisuutta jossakin muodossa. (Derrida 2000, 25, 27.) Ehdollinen vieraanvaraisuus sen sijaan on perinteistä normaalina pidettyä vieraanvaraisuutta, jossa kestitseminen pyritään usein korvaamaan jollakin vastapalveluksella tai vastavuoroisella kestitsemisellä. Nämä kaksi vieraanvaraisuuden muotoa näyttäytyvät siis toisilleen vastakohtaisina. Lahjan käsitettä tutkinut Olli Pyyhtinen (2014) toteaa ehdollisen ja ehdottoman muodon sulkevat toisensa myös pois. Siitä huolimatta ne edellyttävät toisiaan, ja ovat riippuvaisia toistensa olemassaolosta. (Pyyhtinen 2014, 92–93.)

Kaikki tunnistavat tilanteen, jossa jokainen haluaa olla isäntä talossaan ja päättää siitä, kuka astuu kynnyksen yli (Derrida 2000, 53–54). Ehdoton vieraanvaraisuus merkitsee Derridalle kuitenkin riskin ottamista eli pidättäytymistä vieraan valikoinnista. Jos vieras valikoidaan laskelmoidusti, ja hän näyttäytyy täysin harmittomana sekä isännälleen hyödyllisenä, ei tällöin Derridan mukaan ole kyse absoluuttisesta vieraanvaraisuudesta. (Rosello 2001, 11–12.)

Vieraan valikoimisesta tulee pidättäytyä, koska valitessaan omista lähtökohdistaan käsin isäntä todennäköisesti toivottaisi tervetulleeksi vain ennalta hyväksymiään henkilöitä ja asioita (Derrida 2002, 361–362). Sen sijaan isännän tulee ottaa riski (Rosello 2001, 12). Rosello (2001, 12) kuitenkin huomauttaa myös vieraan ottavan riskin astuessaan isännän maaperälle, sillä isäntä voi olla arvaamaton.

Derridan mukaan absoluuttinen vieraanvaraisuus syntyy myös siitä, että ihminen yllättyy eikä ole valmistautunut isännöimiseen. Täten absoluuttiseen vieraanvaraisuuteen perustuva isännöinti ei ala kutsusta, vaan siitä, että vieras vierailullaan keskeyttää ja muuttaa isännän ennalta suunnitellun sekä vakiintuneen toiminnan. (Shepherd 2014, 35.) Vieras tuo siis mukanaan ”häiriön”, jonka kautta isännän identiteetti ja tavat tulevat keskeytetyiksi (Höckert 2015). Derridan (1991, 51) mukaan tämä häiriö ja ”itsen keskeyttäminen” ovat vieraanvaraisuuden keskeisiä lähtökohtia. Emily Höckert (2015, 327) näkee keskeytyksen mahdollisuutena luopua halusta kontrolloida ja ohjata tilannetta. Samalla häiriö voi saada isännän havaitsemaan oman etuoikeutetun asemansa (Höckert 2015, 93). Derridalle ja Levinasille vastuullinen suhde *Toiseen* voi muodostua vain näin, antautumalla häiriölle ja ottamalla riski. (Höckert 2015, 311–312). Levinasin ja Derridan ajattelussa voidaankin nähdä voimakas tarve erottautua individualistisesta, itsen ympärille rakentuvasta traditiosta ja kääntää katse muiden *kanssa* elämiseen, itsen sijaan (Höckert 2015, 43–44).

Derridalaisessa vieraanvaraisuuden prosessissa asetelma osapuolten (isäntä ja vieras) välillä hämärtyy: ei ole täysin selvää kuka antaa ja kuka saa (Shepherd 2014, 34). Tästä kertoo jo se, että ranskankielinen sana *hôte* merkitsee niin isäntää, emäntää kuin vierastakin (Serres 1982, 15). Myös Serres on pohtinut antamisen ja saamisen häilyvyyttä kirjoittaessaan isännän ja parasiitin suhteesta. Parasiitti voidaan monien merkitystensä (esim. loinen) ohella ymmärtää myös vieraana, joka Serresin mukaan elää isännän vieraanvaraisuudesta (Pyyhtinen & Lehtonen 2015, 249). Serresin mukaan isännän ja parasiitin suhteessa ei kuitenkaan ole kyse vastavuoroisesta vaihdosta vaan hyväksikäytöstä. Tämä suhde on myös osa pitkää hyväksikäyttöjen ketjua ja systeemin luonnetta, jossa jokainen toimii niin isäntänä kuin parasiittina jollekulle toiselle. (Serres 1982, 7, 12, 14, 16.) Serres nostaa esiin parasiittisia suhteita kaikkialla, esimerkiksi luonnon ja ihmisen välillä. Puu toimii isäntänä ja antaa ihmisille suojaa, kunnes puu kaadetaan poltettavaksi tai siitä tehdään katto, joka tarjoaa jälleen suojaa ihmiselle. Serres näkee ihmisen universaalina parasiittina, jolle luonto ja eläimet esiintyvät vieraanvarai-

suutta tarjoavina tiloina. Kasvit ja eläimet ovat ihmiselle isäntiä, joiden avulla ihminen loisii: ottaa, mutta ei anna takaisin. (Serres 1982, 24.)

Derridan mukaan absoluuttisen vieraanvaraisuuden muodossa myös kieltäytyään kyselemästä vieraan taustasta tai matkan päämäärästä, sillä kysymykset tuovat mukanaan velvollisuuden vastata. Tämän myötä prosessiin syntyisi olettamus vastavuoroisuudesta. (Derrida 2000, 135.) Muukalaisen alkuperästä varmistuminen ja hänen tarinasta uteleminen voivat saada isännän punnitsemaan ja arvioimaan vieraan taustaa sekä sitä kenet hän hyväksyy vieraakseen. Kulttuurintutkija Sara Ahmed kuitenkin vierastaa Derridan ajatusta siitä, että isännän tulisi pidättäytyä vieraan indentifioimisesta. Tällöin isäntä ikään kuin laittaa laput silmilleen, ja kieltäytyy näkemästä toisen erityisyyttä tai hänen kokemuksiaan. Sen sijaan isännän tulee muistaa se, kuinka vieras on päätenyt hänen eteensä. Ahmedin mukaan tuleekin kiinnittää huomiota siihen millaisissa olosuhteissa tai minkä seurauksena päädymme erilaisiin kohtaamistilanteisiin. (Ahmed 2000, 151–152.)

Koska absoluuttisessa vieraanvaraisuudessa ei Derridan mukaan pyritä asettamaan rajoja, päädytään lopulta tilanteeseen, jossa kodin rajat hämärtyvät ja katoavat niin, ettei enää ole olemassa kotia, johon toivottaa joku tervetulleeksi (Höckert 2015, 134). Derridan absoluuttinen vieraanvaraisuus osoittautuukin lopulta paradoksiksi. Shepherd (2014, 37) toteaa, että absoluuttista vieraanvaraisuutta on mahdotonta elää käytännössä, mutta sillä on oma paikkansa, sillä se motivoi vieraanvaraisuuden käytäntöjä. Se myös haastaa pohtimaan eettisiä kysymyksiä. Höckert (2015, 314) tiivistää, että vieraanvaraisuuden etiikassa on kyse kohtaamisesta: avoimuudesta toista kohtaan, omien lähtökohtiemme punnitsemisesta ja tilan antamisesta toiselle. Näin ollen yksilön omalla tilalla ei tarkoiteta välttämättä yksilön konkreettista fyysistä tilaa vaan myös henkistä tilaa, jossa käsitykset itsestä ja suhteista toisiin ihmisiin joutuvat tarkasteltaviksi. Käytännössä eettinen vieraanvaraisuus ilmenee isännän valmiutena muokata ja punnita tervetulleeksi toivottamisen ehtojaan ja ennakkoluulojaan (Höckert 2015, 310–311). Tällöin pyrkimyksenä ei ole myöskään toisen mukauttaminen osaksi itseä tai omaa yhteisöä, eikä kohtaaminen tuolloin välttämättä tyydytä egoa (Ahmed 2000, 139).

3.3. Lahja, kiitollisuus ja vastavuoroinen vieraanvaraisuus

Vieraanvaraisuus on kaikkialla maailmassa tunnettu reagoititapa, joka ei selity hyödyntävoittelulla tai vaihdannalla (Säävälä 2016, 136). Monien vieraanvaraisuutta käsittelevien kysymysten voidaan nähdä olevan samoja kuin problematiikan, joka kytkeytyy lahjan antamisen ympärille. Vieraanvaraisuus voidaan myös ymmärtää lahjan muotona, jossa jaetaan väliaikaisesti omia resursseja, kuten tilaa, aikaa, kehoa, ruokaa tai muuta kulutettavaa (Still 2013, 14). Lahjan tematiikkaa on sosiologiassa pohdittu paljon. Sosiologian klassikko Marcel Maussin (1925/1999) teos *Lahja* esittelee lahjan sosiaalisen kanssakäymisen muotona, joka sitoo antajan ja vastaanottajan toisiinsa. Lahja edustaa liittoutumista, solidaarisuutta ja yhteisyyttä lahjan antajan ja saajan välillä (Berking 1999, 35). Yleisen sanonnan mukaan ilmaisia tai pyyteettömiä lahjoja ei kuitenkaan ole, minkä myötä lahjan saaja on velvollinen antamaan vastalahjan. Ihmiset punoutuvat näin lahjojen vaihdon avulla yhteen. (Douglas 1999, 7.)

Lahjan on nähty ottavan myös muunlaisia muotoja. Jakke Holvaksen (2000, 120) mukaan lahjaa voidaan ajatella kahdella tavalla: 1) kristillisenä ja samalla derridalaisena pyyteettömänä lahjana tai 2) Maussin tavoin pakanallisen vaihdon ja yhteenkuuluvuuden muotona. Derridalle todellinen lahja on siis pyyteetön lahja, joka ei tällöin kaipaa vastalahjaa. Samalla itse lahjan antamisen tulisi tapahtua niin, ettei antaja edes ajattele antavansa lahjaa. Näin ollen lahja näyttäytyy mahdottomuutena. (Derrida 1991, 7.)

Holvakselle (2000) kristillisessä lahjassa on kyse yksisuuntaisesta eleestä, jossa lahjan antaja antaa omasta laupeudestaan, erillisyydestään ja riippumattomuudestaan käsin jollekulle lahjan, jota ei tarvitse maksaa takaisin. Holvas näkee, että lahjan antajasta tulee tällöin yksipuolisia lahjoja antamalla vallankäyttäjää, armon tai almujen antaja. (Holvaks 2000, 120.) Myös Pyyhtinen (2014) toteaa, että joidenkin lahjojen kohdalla pelkkä lahjan antaminen, ilman oletuksia vastavuoroisuudesta nousee etusijalle. Kuitenkin joidenkin altruististen lahjojen (esim. verenvuotus) kohdalla jäävät lahjoittaja ja lahjan saaja toisilleen tuntemattomiksi. (Pyyhtinen 2014, 98–99, 150–151.) Tällöin on mahdollista ajatella, ettei kyse ole antajan omakuvan pönkittämisestä ja valtasuhteesta, jossa auttaja kohoaa autettavan yläpuolelle.

Oleennaista jonkin asian lahjaksi määrittymisessä on Pyyhtisen (2014) mukaan kuitenkin se, että jotakin annetaan pois, jostakin luovutaan. Myös vieraanvaraisuudessa on kyse samasta

asiasta: jotta kyseessä olisi vieraanvaraisuuden osoittaminen, on isännän tingittävä omastaan. Samalla isännän on hyväksyttävä se, että hänen osoittamaansa vieraanvaraisuutta voidaan käyttää hyväksi tai ettei vieraanvaraisuuden osoittaminen ole hänelle tuottoisaa. (Pyyhtinen 2014, 25–26, 93.) Ehdollista vieraanvaraisuutta ei voida siis typistää pelkästään vastavuoroiseen vaihtoon, jossa isäntä saa antamansa samalla tavoin tai samanlaisena takaisin. Sen sijaan on tärkeää havaita isännän luopuminen omastaan, mikä sisältää samalla aina riskin.

Still (2013, 15–18) näkee, ettei ero vastavuoroisen vaihdon tai pyyteettömän lahjan välillä ole täysin yksiselitteinen. Alla olevassa Stillin vastavuoroisuuden ja vaihdon periaatteita luokittelevassa listassa moni kategoria sisältää erilaisia vivahde-eroja lähtökohtien suhteen. Niissä voivat siis yhdistyä niin pyyteettömyys kuin vastavuoroisuuskin. Still jaottelee periaatteita seuraavalla tavalla:

1. Ostotapahtuma, josta maksan välittömästi.
2. Lainanottaminen, jolloin maksu tapahtuu myöhemmin.
3. Suora vaihto: minä kutsun sinut syömään ja sinä taas jossain vaiheessa minut.
4. Epäsuora vaihto: vuoroa kierrätetään ringissä tai toteutetaan eri asiayhteyksissä.
5. Pyyteetön tarjous: takaisinmaksuna voi toimia ajatus siitä, että hyvät teot palkitaan taivaassa tai ajatus: tee muille, kuten haluaisit itsellesi tehtävän. Tällöin vastavuoroisuutta ei oleteta suoraan siltä, jolle tarjous tehdään.
6. Vieraanvaraisuus eläimiä kohtaan esimerkiksi ruokkimalla niitä. Tällöin takaisinmaksuna toimii affektiivinen mielihyvä.
7. Derridalainen ehdoton vieraanvaraisuus: Kuka tahansa voi tulla ja ottaa mitä tahansa minulta tai kodistani.

Stillin jaottelussa pyyteettömyys ja altruismi kasvavat kohti listan loppupäätä. Pyyteettömän tarjouksen (kohta 5) voidaan kuitenkin nähdä sisältävän ajatuksia takaisinmaksusta, palkkiosta tai humaaneista periaatteista, vaikkei itse tarjouksen kohdalla sitä toiselta edellytetäkään, ja tarjous näyttää siis päällisin puolin pyyteettömältä. (Still 2013, 15–18.)

Usein lahjanantotilanteesta tulee sosiaalinen ja seremoniallinen performanssi, jossa vastaanottajan tulee osoittaa kunnioitusta ja kiitollisuutta saamaansa lahjaa ja sen antajaa kohtaan (Berking 1999, 8). Kiitollisuus liittyy myös olennaisena osana vieraanvaraisuuteen. Kiitollisuus

suus ilmenee kuitenkin yleensä kahdella toisistaan poikkeavalla tavalla: 1) normien edellyttämänä, vaadittuna kiitollisuutena ja 2) vapaaehtoisena kiitollisuuden tunteena. Näitä kiitollisuuden muotoja saattaa eletyssä elämässä olla vaikea erottaa toisistaan. (Berking 1999, 24.)

Ehdoton vieraanvaraisuus sekä lahjan antamisen problematiikka vievät myös auttamisen ja hyväntekeväisyyden keskustelujen pariin. Näitä teemoja sivutaan myös turvapaikanhakijoiden kotimajoitusilmiössä ja niihin tarjotaan eettisiä ohjeita Kotimajoitusverkoston materiaaleissa (ks. luku 2.2.) On tärkeää havaita, että käsitteet hyväntekeväisyys ja auttaminen jakavatkin ihmiset helposti autettaviin ja hyväntekijöihin ja luovat tällöin helposti valta-asetelmia. Esimerkkejä tästä löytyy humanitaarisesta avustustoiminnasta. Didier Fassinin mukaan erityisesti kaukaisten ihmisten auttamiseen perustuvassa humanitarismissa suhde autettavan ja auttajan välillä on lähtökohtaisesti eriarvoinen: auttaja on vahvempi ja hänellä on valta päättää heikossa asemassa olevan autettavan kohtalosta (Johansson 2013, 241). Tällöin autettavan on mahdotonta vapautua velkasuhteesta ja alamaisen positiostaan. Autettava mielletään myös ennen kaikkea uhriksi: alemmassa asemassa olevaksi hahmoksi, joka tarvitsee kehitystä, sivistystä ja pelastusta tullakseen auttajiensa kaltaiseksi ihmiseksi (Douzinas 2013, 167). Näin ollen auttajan ja autettavan lähtökohdat eivät voi koskaan olla samoja (Johansson 2013, 241). Sen sijaan lahjojen vaihdossa osapuolet pyrkivät vähintään tasaveroisuuteen tai päihittämään toisensa annetuissa lahjoissa. Vastalahjan laiminlyöminen tai hyväntekeväisyyden piiriin joutuminen nimittäin alentavat lahjan saajaa. Sen sijaan lahjaan tai vieraaksi kutsutuksi tulemiseen täytyy aina vastata jollakin tavoin, mikä luo tasaveroisuutta tilanteeseen. (Mauss 1999, 112–113.)

3.4. Vieraanvaraisuus ja vastavuoroisuus Couchsurfing-kohtaamisissa

Vastavuoroisuus kuuluu olennaisena osana vierailutilanteeseen. Yleinen vastavuoroinen käytäntö isännän ja vieraan välille syntyy keskustelusta ja tarinoiden kertomisesta. Serresin (1982) mukaan muukalainen vastaa vieraanvaraisuuteen, esimerkiksi illalliskutsuun viihdyttämällä isäntää ja tämän seuruetta tarinoillaan. Tällöin vieras ikään kuin maksaa ateriansanoillaan. (Serres 1982, 34.) Vastavuoroisuuden ilmenemistä on tutkittu viime vuosina Couchsurfing-kohtaamisissa. Paula Bialskin mukaan Couchsurfing-majoituksissa vieras tuo mukanaan tuulahduksen toisesta kulttuurista, jolloin hänen usein odotetaan kertovan tarinoita omasta kulttuuristaan. Tämä on Bialskin mukaan *epäsuora* vastavuoroisuuden muoto.

Bialski kuitenkin huomauttaa, että toisinaan myös isäntä tai emäntä ottaa aktiivisen kertojan roolin. Tilanne voi kääntyä jopa niin, että toinen osapuoli ottaa tai hänelle lankeaa psykoterapeutin kaltainen rooli kuuntelijana toisen purkaessa sydäntään. Lisäksi läsnäolollaan ja ylipäätään keskusteluun osallistumisellaan vieraat pyrkivät osoittamaan vastavuoroisuutta. Nämä teot edustavat myös takaisinmaksua hyvityksenä ilmaisesta majoituksesta. *Suoraa* vastavuoroisuutta ilmennetään erilaisten toimien, kuten kotitöiden muodossa tai viemällä isäntä ulos syömään. (Bialski 2011, 251–252.)

Vieraanvaraisuudesta huolehtiminen ei täten ole pelkästään isännän vastuulla, vaan kyse on kohtaamisesta, johon myös vieras osallistuu rakennelman ylläpitämiseksi (Höckert 2015; Bialski 2011; Still 2013). Täten vieraaseen ja vieraan oleskeluun kohdistuu usein myös odotuksia. Vierailutilanteessa vieraalla voidaan katsoa olevan velvollisuuksia. Tämä sisältää sen, miten vieraan kuuluu olla ja käyttäytyä isännän alueella. Bialskin mukaan Couchsurfing-majoituksissa paheksuttiin sitä, jos vieraat nukkuivat koko päivän tai käyttivät asuntoa kuin hotellia. Sen sijaan vieraiden toivottiin tutustuvan aktiivisesti paikalliseen alueeseen ja osoitettavan kiinnostusta isännän elämää kohtaan. (Bialski 2011, 254.) Lopulta Bialskin (2011, 256) mukaan Couchsurfing-kohtaamisissa isännän ja vieraan roolit hakeutuivat aina omanlaiseensa muotoon, ja oli lukuisia tapoja kuinka ne ilmenivät. Näin ollen Couchsurfing-kohtaamisissa isännän ja vieraan roolit hämärtyvät ja vastavuoroisuudesta täytyy neuvotella aina tilannekohtaisesti (Germann Molz 2011, 221).

Tapio Ikkala ja Airi Lampinen (2015) ovat sen sijaan tarkastelleet syitä Couchsurfing- ja Airbnb-verkostoissa toimimiselle. Isännän ja vieraiden välinen kanssakäyminen tuntui isäntien mielestä luontevimmalta Airbnb:n kontekstissa, jossa palvelusta oli sovittu selvä hinta. Sen sijaan ilmaisen Couchsurfingin piirissä isännän ja vieraan odotukset eivät aina kohdanneet, jolloin isännöimisestä saattoi tulla raskasta. Etukäteen tapahtuva vieraan valikoiminen kuului myös olennaisena osana molempiin palveluihin. Isännät pyrkivätkin useimmiten valikoimaan itsensä kanssa samankaltaisia henkilöitä vieraikseen. Couchsurfingissa kuitenkin eksoottisen kulttuurin mukanaan tuoma vieras oli olennainen osa palvelun ja verkoston kiinnostavuutta. Silti vierautta haluttiin kokea valikoiden. Raha toimi myös tärkeänä motivaation lähteenä Airbnb-toiminnan aloittamiselle. Silti myöhemmässä vaiheessa myös muilla asioilla, kuten kiinnostaviin uusiin ihmisiin tutustumisella alkoi olla merkitystä. Toisille sen sijaan juuri uusien ihmisten kohtaaminen oli erityisen tärkeä syy harrastaa toimintaa. (Ikkala &

Lampinen 2015, 1033–1043.) Bialskin mukaan verkkoalustat antavat isännille voimakkaan mahdollisuuden vieraiden valikoimiseen ja torjumiseen. Yleisiä kieltäytymisen syitä olivat ulkonäkö ja vähäinen informaatio henkilöstä. Isännän omasta kotimaasta kotoisin olevia henkilöitä ei myöskään haluttu majoittaa. Majoitettavan henkilön tuli herättää ennen kaikkea kiinnostusta. (Bialski 2011, 252–253.)

Couchsurfing-kohtaamisissa harjoitettu vieraanvaraisuus ja vastavuoroisuus esittelevät vieraanvaraisuutta käytännössä elettyinä. Näitä tutkimustuloksia on mahdollista peilata myös omassa analyysissäni. On kuitenkin pidettävä mielessä, että ero yhtäältä Airbnb:n ja Couchsurfingin ja toisaalta turvapaikanhakijoiden kotimajoituksen välille muodostuu siitä, että ensin mainittuja voidaan pitää isännän näkökulmasta jonkinlaisena ”ulkomailla kotimaassa” ilmiönä, jolloin arjen elämisen sijaan korostuu hauskanpito. Turistin ja turvapaikanhakijan elämäntilanteiden välinen ero on kuitenkin voimakas, eikä Couchsurfingia ja turvapaikanhakijoiden kotimajoitusta voida siis suoraan verrata keskenään, koska ne syntyvät hyvin erilaisista tarpeista ja lähtökohdista.

3.5. Muukalainen eli se, joka ei ole kotonaan

Luvun alussa nostin esiin ajatuksen siitä, kuinka vieraanvaraisuudessa on kyse muukalaisen kohtaamisesta. Tämä herättää kuitenkin kysymyksen: kuka tai millainen hahmo muukalainen lopulta on? Ja mitä muukalaisuus merkitsee erityisesti tänä päivänä? Keskustelu muukalaisesta juontaa Georg Simmelin (1908/2005) esseeseen, joka on sittemmin innoittanut monia keskustelemaan muukalaisen hahmosta. Simmelin (2005) muukalainen on hahmo, joka ei ole alunperin osa yhteisöä, vaan muualta tullut. Muukalaisen asemaa määrittää etäisyyden ja läheisyyden suhde. Hän mieltyy etäiseksi vieraan alkuperänsä vuoksi, vaikka hän omaa samoja yleisinhimillisiä ja läheisiä piirteitä kuin muillakin. Tämän vuoksi muukalainen on siis yhtä aikaa yhteisön sisällä, että ulkopuolella. Aloilleen asettuessaankin häntä kuvastaa potentiaalisen kulkijan hahmo, jonka oletetaan kärsivän asettumisen ja lähtemisen välisestä ristiriidasta. (Simmel 2005, 76–84.)

Johanna Järvinen-Tassopoulosin mukaan muukalaiseen liittyvä ongelma on se, ettemme osaa identifioida häntä. Muukalainen saa meidät hämilleen ja epävarmaksi, koska emme tunnista tarkalleen mitä hän meille edustaa: uhkaa, muutosta vai koemmeko hänen kauttaan itsemme

vieraina itsellemme. Muukalainen kytkeytyy helposti muutokseen, koska hän tuo mukanaan uudenlaisia arvoja, tapoja ja käsityksiä. (Järvinen-Tassopoulos 2007, 35–37.) Michel Maffesoli näkeekin muukalaisilla suuren roolin kulttuurien ja yhteisöjen sekoittumisessa ja muotoutumisessa toisenlaisiksi (Järvinen-Tassopoulos 2007, 35). Zygmunt Baumanin (1995, 1) mukaan jokainen yhteiskunta tuottaa myös omat muukalaisensa. Täten ymmärrys muukalaisen hahmosta vaihtelee ajasta ja paikasta toiseen. Muukalainen on sittemmin nähty niin köyhän ja huono-osaisen (Marotta 2000, 122) kuin pakolaisenkin hahmossa (Rundell 2004, 93).

Jokapäiväisessä kielenkäytössä muukalainen merkitsee ennen kaikkea tuntematonta (Ahmed 2007, 162). Ahmedin mukaan muukalaisuudessa ei kuitenkaan ole niinkään kyse tuntemattomuudesta, vaan siitä, että oikeastaan jotkut tunnistetaan muukalaisiksi ennen kaikkea heidän ruumiidensa perusteella. Nämä ruumiit ovat ”väärässä paikassa”, ”pois paikaltaan”. Tällöin niillä ei ole oikeutta olla ”kuin kotonaan”. (Ahmed 2000, 21.) Sen sijaan toisten katsotaan kuuluvan paikkoihin alkuperäisinä ja olevan siellä ”kuin kotonaan”. Heidän myös sallitaan vaihtavan paikkaa vapaasti. Kaikkia rajoilla liikkuvia ihmisiä, kuten turisteja ja siirtolaisia ei siis tunnisteta samalla tavoin muukalaisiksi. Sen sijaan tietyllä sukunimellä ja ruumiilla varustettu ihminen joutuu helpommin ja useammin tarkkailun ja epäilyjen kohteeksi. Hän on useammin ”väärässä paikassa” ja kantaa itsessään merkkejä epäilyttävästä alkuperästä. (Ahmed 2007, 162.)

Ahmedin mukaan muukalaisuus määrittyy ennen kaikkea poliittisissa prosesseissa, joissa toiset määritellään vieraammiksi kuin toiset (Ahmed 2000, 6). Muukalaisuus ja vieraus kantavat usein mukanaan myös käsitystä uhasta. Tästä on kyse diskurssissa, josta Ahmed (2007) puhuu ”muukalaisvaarana”. ”Muukalaisvaara” syntyy käsityksestä, jonka mukaan vaara tai uhka saapuu yhteisön ulkopuolelta muukalaisten mukana. Erityisesti liikkuvuuspolitiikalla määritellään, ketkä saavat liikkua vaivattomasti ja ketkä taas eivät. Täten tilat ja paikat ovat kulloisenkin politiikan mukaan joidenkin tiettyjen ruumiiden asutettavissa. Sen sijaan joillekin toisille ne eivät ole avoimia. Ahmed havainnollistaa ”muukalaisvaaraa” omalla kertomuksellaan siitä kuinka hän juuttui passintarkastukseen muslimisukunimensä vuoksi. (Ahmed 2007, 162.) Konkreettisesti muukalaisvaara näyttäytyy osalle eurooppalaista kantaväestöä myös epäluulona ja terrorisminpelkona muslimitaustaisten maahanmuuttajien aikeita kohtaan (Hylland Eriksen 2016). Nykypäivän muukalainen voi siis esiintyä jopa potentiaalisena terroristina.

Yksilöiden, jotka näyttävät vain tiettyjen kategorioiden tai stereotyyppien edustajana, voidaan ymmärtää joutuvan toiseuttamisen kohteeksi (esim. Huttunen 2002, 331.) Karina Horstin (2005, 31) mukaan kaikkia erilaisuuden määrittäjiä yhdistää me ja ne -asetelma. Tällöin erilaisuus piiryy me-ryhmää vasten, suhteessa ”ensimmäisyteemme”. Tämä voidaan nähdä normaalina *minän* elinehtona (Lehtonen 2004, 256.) Toiseuttaminen sen sijaan syntyy siitä, että eroavaisuus oman ja vieraan välillä ei määrity neutraalisti, vaan hierarkisesti, niin, että oma näyttää korkeampi-arvoisena ja vieras sen sijaan vähempi-arvoisena, toisena (Löytty 2005, 162).

Stuart Hallin mukaan halua erojen tekemiseen, toiseuden osoittamiseen ja erilaisuuden määrittämiseen voidaan hakea usealta eri taholta. Toiseus, joka syntyy eronteosta voi olla niin myönteistä kuin kielteistä. Hall näkee erilaisuuden välttämättömänä merkityksen tuottamiselle ja kielen synnylle. Erojen tekeminen on välttämätöntä muun muassa siksi, että voimme antaa asioille merkityksiä, ja erottaa esimerkiksi sinisen punaisesta. Tämä johtaa helposti maailman näyttämisen vastakohtapareina, mistä taas seuraa yksinkertaistamista. Hallin mukaan erilaisuuden määrittäminen on merkittävä tekijä myös kulttuurien kehittämisessä ja säilyttämisessä. Samalla erilaisuuden kieltäminen ja ulossulkeminen tekee erilaisuudesta Hallin mukaan myös houkuttelevaa ja kiehtovaa. Ennen kaikkea erilaisuus ja *toinen* ovat välttämättömiä rakennuspalikoita identiteetin ja omakuvan muodostumisessa. Toisen avulla rakennetaan siis itseä, jolloin oma identiteetti rakentuu suhteessa muihin. (Hall 2002, 152–160.)

3.6. Vieraanvaraisuus, siirtolaisuus ja pakolaisuus

Vieraanvaraisuus kietoutuu tutkimuksessani pakolaisuuteen, turvapaikanhakijoiden kohteluun ja heihin suhtautumiseensa. Globaalin liikkuvuuden ympärille kiertyvät kysymykset ovat myös aikamme polttopisteessä. Eriasteisten oleskelulupien ja passien myöntämisestä tai niiden eväämisestä on tullut yksi merkittävimmistä ihmisiin kohdistuvista hallinnan muodoista. Rosellon mukaan vieraanvaraisuuden ympärille tiivistyvät tänä päivänä niin poliittiset, taloudelliset kuin sosiaalisetkin kiistat. Valtiot käyttävät ylintä valtaa määritellessään ketä kohtaan ja missä määrin vieraanvaraisuutta osoitetaan, kuka hyväksytään siirtolaiseksi, kenelle tarjotaan turvaa ja kuka sen sijaan mielletään vaaralliseksi tai laittomaksi. (Rosello 2001, 6.)

Kansallisella tasolla vieraanvaraisuuden käsitettä voidaan hyödyntää seuraavasti: valtio näyttäytyy kotina, joka avautuu valikoidusti tietyille ulkomaalaisille heidän statuksestaan riippuen (Germann Molz & Gibson 2007, 10). Tällöin vieraanvaraisuus toimii metaforana valtion, maahanmuuton ja pakolaisuuden välisissä kysymyksissä: valtio näyttäytyy isäntänä ja siirtolaiset vieraina (Rosello 2001, 2). Vieraanvaraisuuden tutkimuksessa erityisesti vieraanvaraisuuden etiikasta ja siirtolaisista keskusteleminen on viime vuosina korostunut. Tämän teeman alla pohditaan ihmisoikeuksia, kansalaisuutta ja muukalaisten eettistä kohtelua. (Lynch ym. 2011, 15.) Esimerkiksi Sarah Gibson pohtii turvapaikanhakijoihin kohdistuvaa vieraanvaraisuutta ja vihamielisyyttä. Gibsonin havaintojen mukaan turvapaikanhakijat näyttäytyvät monelle hyvinvointivaltion parasiitteina. Gibsonin mukaan turvapaikanhakijat ja laittomat siirtolaiset hyödyttävät kuitenkin runsaasti isäntämaata palvelutalouden piirissä eli tekemällä töitä, joita kukaan kantaväestöstä ei suostuisi tekemään. Hän huomauttaa myös, etteivät kaikki muukalaiset ole vieraita samalla tavoin. (Gibson 2003, 368.) Pakolaisten ja siirtolaisten joukon voidaankin nähdä sisältävän huomattavia hierarkkisia luokitteluja kansallisuudesta ja etnisestä identiteetistä riippuen.

Katerina Rozakou (2012) vertailee etnografisessa tutkimuksessaan vieraanvaraisuuden valossa kahta erilaista tapaa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden auttamiseksi. Ensimmäinen tapa koskee humanitaristisen avustusjärjestön ylläpitämää vastaanottokeskuksesta Kreikassa. Toinen tapa taas kaupungissa liikkuvien vapaaehtoisten ryhmittymää, joka pyrkii auttamaan pakolaisia ja paperittomia kaduilla.

Humanitaarisiin periaatteisiin nojautuvan vastaanottokeskuksen toiminnassa turvapaikanhakijat mielletään humanitaarisen avun kohteina, joiden toimijuus rajautuu hyvin pieneksi. Vieraanvaraisuuden linssin kautta turvapaikanhakijat mielletään (*guest*) vieraina, joille vieraanvaraisuutta tarjotaan tietyin ehdoin. Vieraat käyvät läpi erilaisia byrokraattisia prosesseja, joissa heidän henkilöllisyytensä ja turvan tarpeensa pyritään varmistamaan ja potentiaaliset riskihenkilöt kartoittamaan. Saamaansa vieraanvaraisuutta vastaan vieraan tulee sitoutua olemaan tietynlainen: sitoutua vastaanottokeskuksen kanssa tehtyyn sopimukseen ja sääntöihin, altistua valvonnalle, kontrollille ja ohjaukselle. Humanitaaristen periaatteiden vuoksi vastaanottokeskuksessa olevia turvapaikanhakijoilta pyritään kohtelevaan myös ilman erilli-

siä kulttuurisia, historiallisia ja sosiaalisia piirteitä. Menetelmässä vieraat muodostuvat täysin riippuvaisiksi isännistään, vastaanottokeskuksesta ja sen työntekijöistä.

Ateenan kaduilla ja hylätyissä taloissa asuvien pakolaisten parissa liikkuvat vapaaehtoisten ryhmittymät sen sijaan pyrkivät luomaan suhteita pakolaisiin. Ryhmittymän periaatteiden mukaisesti pakolaisia pyritään auttamaan heidän omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan käsin, suhtautumalla heihin aktiivisina toimijoina. Kaduilla toimivat vapaaehtoiset pyrkivät tekemään eron sosiaalityöntekijöihin ja muihin viranomaisiin sekä vastaanottokeskuksen toimintatapoihin. Vapaaehtoiset myös kieltäytyvät käyttämästä hallinnan ja luokittelun muotona näyttäytyvää turvapaikanhakija-käsitettä. Kadut auttamisen paikkana toimivat sen sijaan yrityksenä auttaa pakolaisia heidän ”omassa tilassaan”. Rozakoun mukaan vapaaehtoiset koettavat kääntää vieraanvraaisuuden asetelman ylösalaisin ja nähdä pakolaiset ”isäntinä”, joiden luona he vierailevat, ja joiden kanssa he neuvottelevat vastavuoroisuudesta. Rozakoun mukaan tämä ei kuitenkaan onnistu täysin, vaan vapaaehtoiset auttajat päätyvät lopulta pikku hiljaa ohjailemaan pakolaisten tapaa elää kaduilla. He pyrkivät ohjaamaan ja neuvomaan pakolaisia siinä, kuinka he voisivat muuttaa ränsistyneet talot todellisiksi kodeiksi ja muuttua näin ”kunnollisiksi isänniksi”. Rozakou toteaaakin, että lopulta molemmat lähestymistavat ovat hierarkkisia, ja pakolaiset nähdään hahmoina, jotka tulee kouluttaa tietynlaiseen elämään Kreikassa. Nämä opeteltavat elintavat auttajat mieltävät luonnollisina ja universaaleina, mutta, jotka kuitenkin ovat Rozakoun mukaan lopulta kulttuurisia. (Rozakou 2012, 563–564, 566–573.)

Thomas Hylland Eriksen näkee vastavuoroisuuden keskeisenä osana vieraanvaraisuutta. Hänen mukaansa vieraanvaraisuus voi saattaa vieraan epämiellyttävään ja nöyryyttävään asemaan, jos hänelle ei tarjota vastavuoroista mahdollisuutta osoittaa kiitollisuutta. Esimerkiksi turvapaikanhakijan kohdalla työntekijän kieltäminen, luovat vaikutelman siitä, ettei hänen edes toivota kotiutuvan. Sen sijaan työnteko antaa siirtolaiselle mahdollisuuden tulla osaksi yhteisöä ja yhteiskuntaa. (Hylland Eriksen 2013, 82.) Vieraaksi luokittelemalla valtio voi siis todellisuudessa estää siirtolaisen kotiutumisen, koska hänet halutaan pitää ikuisesti vieraana (Rosello 2001; Germann Molz & Gibson 2007, 9). Toimet, kuten muukalaisen identiteetin määrittäminen ja vaikkapa väliaikaisen oleskeluluvan antaminen, voidaan nähdä pyrkimyksinä pitää muukalainen vieraana tätä halliten. Tällöin muukalaisesta ei tule automaattisesti yhteisön virallista jäsentä vaan muista riippuvainen hahmo, jonka tehtäväksi tulee sen osoittami-

nen, että hän ansaitsee paikkansa yhteisön jäsenenä. Lopulta siirtolaisuutta ja pakolaisuutta koskevilla kysymyksillä korostuu se, kuinka muukalaisten kanssa tullaan toimeen ja eletään lopulta pysyvästi rinnakkain. Ulla Siirron ja Sari Hammarin (2016, 232) mukaan tietyssä pisteessä, kun ihmiset jäävät pysyvästi asumaan, alkaa vieraanvaraisuus näyttäytyä hankalana käsitteenä, ja tällöin tarvitaan toisenlainen lähestymistapa: yhdessä eläminen.

*

Tässä luvussa olen esitellyt vieraanvaraisuuden käsitteellisiä ulottuvuuksia, joilla kaikilla on yhteys analyysiini: osalla taustoittava merkitys, osalla merkitys analyysivälineinä ja näkökulmina. Ensimmäinen näkökulma muodostuu tervetulleeksi toivottamisen ehdoista, isännän ja vieraan välisen suhteen tarkastelusta ja vieraan valitsemisesta. Tähän kuuluu myös oman ja vieraan välisen rajan piirtäminen. Toinen näkökulma muodostuu vieraanvaraisuuden keskeisen toivotuksen ”ole kuin kotonasi” ympärille. Tätä ja arjen jakamista keskellä vieraanvaraisuuden prosessia rikastutan analyysissäni myös kotia ja arkea koskevilla tutkimuksilla. Kolmantena näkökulmana toimii vastavuoroisuuden osoittaminen.

4. Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseni edustaa laadullista tutkimusta. Turvapaikanhakijoiden kotimajoitusilmiötä käsiteltiin vuosien 2015 ja 2016 aikana mediassa jonkin verran. Halusin kuitenkin tutkia oman tilan jakamiskokemusta tarkemmin, sen sijaan, että olisin pyrkinyt analysoimaan esimerkiksi valmiita media-aineistoja. Tämän vuoksi katsoin, että haastatteluin pääsen paremmin kiinni majoittajien kokemuksiin heidän itsensä kertomana. Tällöin välissä ei olisi toimittajan näkökulmaa tai muita mediasisältöjen tuottamista ohjaavia logiikoita. Tässä luvussa esittelen tutkimusprosessin etenemistä ja matkan varrella tekemiäni valintoja. Aluksi esittelen aineistonkeruumenetelmäni puolistrukturoidun teemahaastattelun, minkä lisäksi kerron haastattelutilanteista. Tämän jälkeen avaan käyttämäni analyysimenetelmää sisällönanalyysiä sekä analysoinnin vaiheita. Lopuksi esittelen tutkimuseettiset valintani.

4.1. Teemahaastattelu ja aineiston hankkiminen

Tutkimusaineistoni koostuu seitsemän turvapaikanhakijaa kotonaan majoittaneen ihmisen haastattelusta. Haastattelut toteutin vuoden 2016 tammikuun ja toukokuun välisenä aikana. Tavoitin haastateltavat pääosin käyttämällä erilaisia turvapaikanhakijoiden auttamiseen tarkoitettuja Facebook-ryhmiä. Muutaman henkilöistä tavoitin lumipallomenetelmällä eli kysymällä haastateltavalta, josko hän tuntisi jonkun toisen majoittajan. Haastattelin kaikkia, jotka ilmoittautuivat minulle vastaamalla ilmoitukseeni, ja kertoivat toimineensa majoittajina. Ainoastaan yksi henkilö ei enää vastannut viesteihini, kun ehdotin konkreettista haastatteluaikaa. Majoittajana toimimiselle en asettanut mitään ehtoja, kuten aikamääreitä.

Keräsin aineiston käyttäen puolistrukturoitua teemahaastattelua menetelmänäni. Tällöin haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa (Hirsjärvi & Hurme 2011, 48). Tämä mahdollistaa Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen mukaan haastateltavien äänen esiinnousun. Tällöin haastateltavat voivat nostaa esiin heille tärkeitä asioita tai jättää mainitsematta halutessaan jotakin. Haastattelijan tehtävänä on johdattaa ja ohjata keskustelutilannetta (Hirsjärvi & Hurme 2011, 103).

Aloitin työn luomalla haastattelurungon (ks. liite 1), johon lastasin lähes kaikki aihetta koskevat kysymykset, sillä tässä vaiheessa olin kiinnostunut majoitusprosessista ja majoittajaksi

päätymisen kaikista osatekijöistä. Ajattelin tarkentavani fokustani, kun näkisin aineiston kirjon. Muutaman haastattelun tehtyäni hioin ja muokkasin kysymyksiä myös hieman. En myöskään aina kysynyt kaikkia kysymyksiä. Poikkesin toisinaan teemahaastattelun avoimesta luonteesta ja saatoin kysyä jotakin asiaa melko yksityiskohtaisella kysymyksellä, joita olin etukäteen jo merkinnyt ylös. Tällaisten tarkempien lisäkysymysten tai jatkokysymysten tekemistä voidaan pitää tärkeänä osana teemahaastattelua (Hirsjärvi & Hurme 2011, 111). Välistä nämä esittämäni tarkat kysymykset juonsivat lyhyitä vastauksia, toisinaan taas pidempiä selvityksiä. Koetin myös toisinaan kysyä hypoteettisia kysymyksiä, kuten: ketä et ottaisi kotiin? Tähän oli kuitenkin selvästi hankala vastata.

Haastatteluaineistoni syntyi vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa. Myös Johanna Ruusuvoori ja Liisa Tiittula (2009, 22) näkevät tämän haastattelun tarkoituksena, vaikka keskustelu tapahtuu tutkijan aloitteesta. Näin molemmat osapuolet osallistuivat aineiston synnyttämiseen. Tätä vuorovaikutustilannetta ohjasivat henkilökemiat ja tilanteen yleinen luontevuus, millä oli varmasti vaikutusta syntyvän materiaalin luonteeseen. Haastattelutilannetta voidaan pitää ainutkertaisena tilanteena siinä mielessä, että haastateltava voisi vastata toisena hetkenä ja vaikkapa toisenlaisen haastattelijan kysymyksiin hiukan eri tavoin tai jättää jotakin mainitsematta. Eräs haastateltavistani piti hyödyllisenä sitä, että joutui ajattelemaan ja analysoimaan ääneen majoittamiskokemustaan. Tuolloin moni vastaus ja ajatus saattoi syntyä vasta haastattelutilanteessa ja kysymysteni ohjaamana. Täten haastatteluaineiston hankkiminen on aina tilannekohtaista ja siihen vaikuttaa haastateltavan antama panos, jonka luonnetta on vaikea ennakoida. Eettisenä lähtökohtana pidin kuitenkin sitä, että haastateltava antaa sen, mitä hän kullakin hetkellä haluaa antaa. Haastatteluaineiston luonteeseen vaikutti myös se, kuinka kauan haastateltava oli toiminut majoittajana ja millainen vaihe hänellä oli menossa majoitettavansa kanssa. Tämä heijastui melko selvästi muutamassa haastattelussa. Esimerkiksi jo päättynyt majoitus saattoi näyttäytyä hyvin positiivisessa valossa, kun taas majoituksen akuutisti hankala vaihe saattoi antaa majoitukselle aivan toisenlaisen sävyn.

Haastattelutilanteen ja kysymysten pitäminen tismalleen samanlaisena jokaisen haastateltavan kohdalla oli mahdotonta. Tätä ei kuitenkaan teemahaastattelussa edellytetä, vaan kysymysten variointi kuuluu haastattelumenetelmän luonteeseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Täten juttu ikään kuin eli jokaisen haastattelun aikana ja riippui kohtaamisestamme sekä siitä mihin suuntaan haastateltava lähti ensimmäisten kysymysten perusteella. Haastattelut toteu-

tettiin eri tyyppisissä paikoissa. Joissakin tapauksissa olimme majoittajan luona (3 kpl), toisissa tapauksissa taas kahvilassa tai muussa julkisessa tilassa (3 kpl). Yksi haastatteluista tapahtui vastaanottokeskuksessa, jossa majoittaja oli kyläilemässä. Tämän lisäksi kävimme hänen kotonaan, jotta sain nähdä majoituspaikan. Hänen kohdallaan majoittaminen oli sillä hetkellä päättynyt.

Kahdessa tapauksessa kohtasin myös majoitettavana olevan turvapaikanhakijan, joita haastattelin lyhyesti. Päädyin kuitenkin keskittymään vain majoittajiin, koska koin majoittajien ja heidän luonaan majoittuneiden ristiinkeskusteluttamisen hankalana ajatuksena. Erityisesti sen vuoksi, että vieraille on hyvin luontevaa olla lojaali isännälleen. Toisen koehaastattelun perusteella päätin myös, että syvällisemmän ja tarkemman aineiston kerääminen edellyttäisi tulkin käyttöä haastattelutilanteessa. Näkökulmani tulisi myös pysymään yksinkertaisempana, jos keskittyisin vain majoittajiin. Täten aineisto koostuu lopulta vain majoittajien haastatteluista. Aineistoa kerätessäni tein myös toisen rajauksen, ja päätin, että en käsittele tarkemmin kotimajoitusverkoston toimintaa ja organisoitumisprosessia, sillä se olisi ollut täysin oma aiheensa. Olin siis alun perin menossa haastattelemaan kotimajoitusverkoston perustajaa, mutta haastattelu peruuntui, minkä seurauksena aloin pohtia fokustani tarkemmin.

Haastattelujen toteuttaminen kodeissa antoi ehkä jonkin verran enemmän haastateltavasta. Tällöin haastateltavan maailmasta avautui jonkinlainen visuaalinen kuvasto, jonka avulla pystyin jollakin tavoin mielessäni rikastamaan käsitystäni haastateltavan elinpiiristä ja elämäntavoista. Näiden kohtaamisten perusteella kotimajoittajat vaikuttivat elämäntapojensa suhteen melko erilaisilta keskenään, minkä vuoksi itse analyysissä en ole pyrkinyt häivyttämään haastateltavien persoonallisuuksia, enkä tämän vuoksi puhu heistä erityisen yhtenäisenä joukkona.

Haastattelut kestivät noin 1h 15min–1h 30minuuttia. Julkisessa tilassa toteutetut keskustelut saattoivat jäädä hieman pintapuolisemmiksi, mitä on toisaalta vaikea arvioida, koska enhän tunne majoitettavia sen tarkemmin. Intuitiivisesti arvioisin, että yksityisessä tilassa majoitettavat kertoivat kenties enemmän itsestään ja elämästään. Kahviloissa toteutettavien haastattelujen vaarana voi olla myös se, että haastateltava valikoi sanomisiaan eri tavalla, koska ulkopuolisten saattoi olla mahdollista kuunnella meitä. Usein kahvilassa oli kuitenkin hyvin meluisaa tai vaihtoehtoisesti kahvila oli hyvin tyhjä. Koetin kuitenkin pitää melko tarkasti huolta

siitä, että jos olin luvannut haastattelun kestoksi 1-1,5 h, niin pidin siitä kiinni. Luulen, että se oli myös sisällöllisesti järkevää. Ainoastaan ensimmäinen haastattelu kesti pidempään, useamman tunnin, sillä se tehtiin vastaanottokeskuksessa, erään soluasunnon keittiössä. Sisään käveli tuon tuosta ihmisiä, minkä myötä haastattelutilanne katkeili ja poukkoili moneen suuntaan. Tämän lisäksi välillä syötiin ja myös juotiin kahvit. Analysointiin halusivat osallistua välillä myös muut sivustaseuraajat. Nauhoitin kaikki haastattelut haastateltavien luvalla.

4.2. Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Analyysimenetelmänä käytin sisällönanalyysiä, jota voidaan pitää perusanalyysimenetelmänä laadullisen tutkimuksen parissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Sisällönanalyysi on ennen kaikkea kattava ja tiivistetty kuvaus ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Tämä sopii menetelmäksi tutkimukselleni, jonka tarkoituksena on piirtää kokonaiskuva kotimajoitusprosessista. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineiston luokittelu pohjautuu aiempaan teoriaan tai käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Teoria toimii siis analyysiä eteenpäin kuljettavana ohjenuorana, johon tukeudutaan väljästi. Siinä sisältöä käydään ensin läpi aineistolähtöisesti, minkä rinnalla käytetään teoriasta nousevia käsitteitä, joiden avulla lopullinen analyysi kirjoitetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96–97.) Näin toimin myös omassa tutkimuksessani.

Ennen analyysivaihetta minun tuli kuitenkin tutustua aineistooni. Olin laatinut haastattelurungon tarkoituksellisesti laveaksi, koska toivoin haastateltavien puhuvan kotimajoituksesta mahdollisimman moninaisesti. Aineiston kerättyäni ja litteroituani sen, luin sitä läpi. Tämän jälkeen tutkiskelin aineistosta esiin nousevia yksityiskohtia sekä teemoja ja aloin muodostaa lopullisia tutkimuskysymyksiä, joihin etsisin vastauksia. Kuten Pertti Alasuutari (2011, 217) on esittänyt, laadulliselle tutkimusprosessille tyypillisesti myös oma alkuperäinen tutkimusongelmani muovautui ja kehittyi matkan varrella, kun tutustuin aineistoon ja erittelin sitä tarkemmin. Aineistoa läpikäydessäni havaitsin myös, ettei kaikkea esiin tullutta ollut mahdollista käsitellä yhden tutkimuksen puitteissa, jonka vuoksi analyysin tekeminen edellytti rajauksia. Rajasin ulos esimerkiksi haastatteluissa esiin tulleita yleisiä ajatuksia turvapaikanhakijoiden tilanteeseen ja kotouttamiseen liittyen. Näiden sijaan päätin keskittyä kotimajoitusten arkeen. Jossakin vaiheessa ajattelin myös, että aineistossa puhutaan omasta tilasta ja siihen

liittyvistä käytännöistä melko vähän. Lopulta nämä vähäiset kommentit osoittautuivat kuitenkin riittäviksi ja rikkaiksi, kun niitä tarkasteli huolella.

Aineiston lukemisen, alustavien muistiinpanojen ja alleviivausten jälkeen aloitin analyysin selkärangan muodostamisen teemoittelemalla aineistoa. Teemoittelin eli pilkoin ja järjestelin aineistoa erilaisten aihepiirien mukaan, kuten Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi kehottavat tekemään. Heidän mukaansa jo teemahaastattelun runko voi muodostaa hyvän jäsennyksen aineistolle. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.) Aloitinkin aineiston järjestämisen haastattelurunkoon pohjautuen ja majoituksen kaarta seuraten. Tällöin lähdin liikkeelle siitä, kuinka kotimajoittajaksi päädyttiin. Huomioni tuntui aluksi kiinnittyvän jatkuvasti siihen, kuinka hyvin monin eri tavoin majoittajat suhtautuivat majoittamiseen, ja kuinka erilaisia heidän kokemuksensa olivat. Vasta myöhemmässä vaiheessa aloin nähdä yhtäläisyyksiä useammassa kohdassa.

Teemojen järjestämisen jälkeen siirryin analyysin tarkempaan kirjoittamiseen. Myös tässä vaiheessa palasin usein aineistoon, tekemiini jäsennyksiin, teoreettiseen viitekehukseen ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Johanna Ruusuvuoren, Pirjo Nikanderin ja Matti Hyvärisen mukaan aineiston luokittelu, analysointi ja tulkinta ovatkin toisiinsa limittyviä osa-alueita. Ne eivät siis välttämättä seuraa toisiaan suorana jatkumona, vaan eri vaiheista palataan usein aiempiin vaiheisiin ja arvioidaan niitä sekä tutkimusongelman asettamista. (Ruusuvuori ym. 2011, 11–12). Itse analyysin tekemiseen ei Tuomen ja Sarajärven (2009, 100) mukaan ole annettavissa yksiselitteistä ohjeita, vaan tutkijan kyky havaita ja synnyttää tutkimuksensa logiikka, riippuu tutkijan omasta ymmärryksestä. Näin ollen voidaan myös ajatella, että kahden tutkijan samasta aineistosta samoilla menetelmillä toteuttama laadullinen analyysi voi näyttää melko erilaiselta. Tutkimuksen lopputulos edustaa siis aina tutkijan näkemykseen sidottuja havaintoja. Tämän vuoksi tutkijan tulee myös havaita oma asemansa tutkimusta tehdessään, huomauttavat Anitta Saaranen-Kauppinen ja Anna Puusniekka. Tutkijan tulee tunnistaa omat esioletuksensa ja uskomuksensa ja koettaa havaita, jos ne vaikuttavat liikaa hänen tulkintaansa tutkimuskohteesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Yritinkin kartoittaa omia esioletuksiani aiheesta, ja totesin, että olen erilaisista ja monenlaisista yhteisöllisistä ratkaisuksista kiinnostunut sivustaseuraaja, jolle oman tilan jakaminen kotimajoituksen muodossa ei olisi kuitenkaan mahdollista. Vastaavassa tilanteessa olisin loputtoman

kiusaantunut toisesta ihmisestä reviirolläni, enkä voisi kokea olevani rennosti kotonani. En myöskään välttämättä osaisi ilmaista, jos jokin asia vaivaisi minua, enkä olisi varma kuinka elämäntilanteiden eroon tulisi suhtautua. Paikoitellen tunnistinkin ihailevani majoittajien kykyä kohdata haastavia tilanteita heittäytyen ja kykyä luopua omastaan toisen hyväksi. Toisaalta olin myös erittäin ilahtunut, että aineistossa ilmeni selvästi myös se, että joillekin majoittaminen vei heidät epämukavuusalueelle. Haastatteluaineisto on tässä mielessä onnistunut, koska se ilmentää monia erilaisia näkökulmia ja suhtautumistapoja.

Kokemusteni perusteella haastatteluaineistoja analysoidessaan tutkija voi kokea olevansa epämääräisellä tavalla olevansa velvollinen haastateltavilleen, koska on kohdannut heidät kasvotusten. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa tutkija tulee varovaiseksi haastateltavien puheen käsittelylle peläten tulkitsevansa heitä väärin. Haastatteluaineistoja käytettäessä on kuitenkin mielestäni huomionarvoista ja täysin mahdollista, että haastateltavat myös kaunistelevat asioita ja todellisuutta, mikä Alasuutarin mukaan on kuitenkin kiinnostavaa ja voi kertoa yleisemmin arvoilmapiiristä (Alasuutari 2011, 122, 99). Tällöin ihmiset voivat itsestään ja toiminnastaan puhuessaan vastata sen mukaisesti, kuten heidän kulttuurisesti oletetaan vastaavan. J.P. Roos on lanseerannut elämäkertoja tutkiessaan käsitteen onnellisuusmuuri. Onnellisuusmuuri merkitsee vaikeiden ongelmien siivuuttamista kevyinä huomautuksina. Samalla julkisuuteen saatetaan kertoa vain tietty näkökulma valitusta aiheesta (Roos 1987, 214). Alasuutarin (2011, 109) tavoin näen haasteellisena ”valheellisten” kohtien havaitsemisen. Oman aineistoni kohdalla en myöskään nähnyt tarpeellisena arvioida aineiston ”totuudellisuutta” tai ”valheellisuutta”, vaan pidin haastateltavien kertomuksia luotettavina, jolloin hyväksyin sen mahdollisen värittyneisyyden sekä kohdat, joista ei puhuta.

4.3. Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikan huomioiminen kuuluu akateemisen tutkimuksen peruslähtökohtiin. Haastatteluaineistojen käyttäminen asettaa tutkijalle kuitenkin erilaisia eettisiä vaatimuksia verrattuna vaikkapa media-aineistojen analysoimiseen. Tutkimuksessani eettisyyden huomioiminen on erityisen tärkeää, koska jotkut kotimajoittajina toimineista olivat saaneet osakseen uhkauksia tai hyvin negatiivista palautetta toimintansa vuoksi. Näin ollen tutkijan tehtävänä on huolehtia, ettei hän tuota tutkittaville haittaa, eikä täten vaaranna tutkittavien yksityisyyttä (Kuula 2011, 232–233). Jotta haastateltavien yksityisyys säilyisi, olen muuttanut kaikkien

haastateltavien, niin majoittajien kuin aineistolainauksissa esiin tulevien majoitettavien nimet. Lisäksi asuinpaikkakuntia ei mainita tarkemmin. On kuitenkin mahdollista, että tutkittavan lähipiiri tunnistaa haastateltavan aineistolainauksista, jos hän on kertonut osallistuneensa tutkimukseeni (Kuula 2011, 205). Nimien lisäksi olen muokannut myös pieniä yksityiskohtia lainauksissa, jotta tutkittavien anonymiteetti säilyisi.

Eettisiin periaatteisiin kuuluu myös se, että tutkijan tulee kiinnittää huomiota siihen, miten hän kirjoittaa kohteistaan. Tutkijan ei tarvitse hyväksyä tutkittavien arvomaailmaa, vaan tutkimuksen tehtävänä on selittää ja tehdä ymmärrettäväksi tutkimuksen kohdetta. Tähän ei kuitenkaan kuulu tutkittavien arvostelu tai mustamaalaus, joka voi saattaa tutkittavat huonoon valoon. (Kuula 2011, 206.) Kotimajoitukseen liittyy eettisiä kysymyksiä, kuten Kotimajoitusverkoston ohjeissa todetaan (ks. luku 2.2.). Tutkimuksessani en kuitenkaan pyri arvotamaan haastateltavien eettisiä lähtökohtia tai ottamaan kantaa majoittajien toimintaan. Sen sijaan olen kiinnostunut lähtökohtien moninaisuudesta ja tilanteista, joihin vieraanvaraisuus ohjaa. Jossakin määrin hankalaksi osoittautui kuitenkin se, että osa teoreettisesta viitekehyksestäni käsittelee juuri vieraanvaraisuuden etiikkaa, jota vasten peilaaminen saattaa aiheuttaa tunteen siitä, että majoittajien toiminnan eettisyyttä arvioitaisiin. Tätä olen pyrkinyt huomioidaan erityisesti kirjoitustyyllilläni.

5. Tervetuloa!

Analyysi jakautuu kolmeen lukuun. Ensimmäisessä niistä kuvataan kotimajoittajaksi ryhtymistä. Luvussa majoittaja tekee päätöksen ovensa avaamisesta, esittää vieraalle kutsun sekä asettaa raamit majoitukselle. Luvussa käsitellään myös vieraanvaraisuuden motiiveja sekä majoittajien käsityksiä kodista, asumisesta ja sosiaalisuudestaan. Toisessa luvussa kuvataan kotiutumista, arkista yhteiseloä ja oman tilan ottamista. Kolmannessa luvussa siirrytään tarkastelemaan vastavuoroisuutta ja ristiriitoja. Läpi analyysin kulkee ajatus *oman* ja *vieraan* välisen rajan tunnistamisesta, sen siirtämisestä, mutta myös rajoista kiinnipitämisestä.

5.1. Taustaa majoituksista

Haastateltavat asuivat eteläisessä Suomessa. Asuinpaikkakunnat vaihtelivat pikku kylistä kaupunkeihin. Haastateltavat ovat kaikki naisia, ja he olivat yhtä tapausta lukuun ottamatta yksinasujia. Ei-yksinasuvaksi lukeutuvan haastateltavan perheeseen kuului puoliso ja kolmevuotias lapsi. Lisäksi perheeseen oli syntymässä vauva. Naiset olivat iältään 35–74-vuotiaita. Haastateltavista kolme asui omakotitalossa, loput rivi- ja kerrostaloasunnoissa, jotka olivat pääasiassa kaksioita tai kolmioita. Haastateltavat toimivat viestinnän, taloushallinnon, terveydenhoidon ja järjestötyön aloilla. Eräs haastateltavista sen sijaan opiskeli kulttuurialalle ja yksi oli eläkkeellä.

Majoitettavat turvapaikanhakijat sen sijaan olivat suurimmaksi osaksi miehiä, iältään 21–45-vuotiaita. He olivat kotoisin Lähi-idästä ja Afrikasta. Neljä haastateltavista majoitti luonaan yhtä henkilöä. Eräessä tapauksessa haastateltava majoitti luokseen nelihenkisen perheen, jossa lapset olivat alle kouluikäisiä. Kahdessa muussa tapauksessa majoitettavia oli kahdesta kolmeen. Näissä tapauksissa majoitettavat olivat usein sukua keskenään. Kolmessa tapauksessa majoitus oli haastatteluhetkellä päätynyt. Majoitukset olivat haastatteluhetkellä kestäneet kahdesta viiteen kuukautta.

5.2. Asenne tekee majoittajan

Vieraanvaraisuus on aina isännästä lähtöisin. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia sitä, kenellä on mahdollisuus toimia vieraanvaraisena isäntänä ja millaisia lähtökohtia isännöinti edellyttää.

(Germann Molz & Gibsonin 2012, 1; Cheah 2013, 57). Turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa majoittajan materiaalisilla resursseilla, kuten ylimääräisellä tilalla, esimerkiksi tyhjillä tai satunnaiskäytössä olevilla huoneilla oli merkitystä majoittajaksi ryhtymisen kannalta. Nämä ylimääräiset tai vajaa käytöllä olevat resurssit toivat konkreettisen mahdollisuuden majoittamiselle. Toisaalta myös pienissä asunnoissa majoitettiin, jolloin majoittaja joutui tekemään uudenlaisia tilajärjestelyjä ja tinkimään selvästi yksityisyydestään. Tällöin omasta tilastaan luovutaan selvästi toisen hyväksi (Järvinen-Tassopoulos 2010, 324).

Majoittajien lähtökohdat ja elämäntavat olivat varsin moninaiset. Yhdistävää oli kuitenkin se, että lähes kaikki haastattelemistani majoittajista olivat yksinasuvia naisia. Joillakin heistä oli lapsia, mutta nämä olivat jo aikuisia ja muuttaneet pois kotoa. Poikkeuksen tähän muodosti kolmihenkinen pienlapsiperhe. Kokonaiskuvaa kaikkien Suomessa toimivien kotimajoittajien sukupuolijakaumasta on vaikea saada. Mediassa on kuitenkin esiintynyt myös yksinasuvia miehiä, pariskuntia ja perheitä (esim. Turun Sanomat 11.4.2016 ja HS 31.1.2016), jotka ovat toimineen majoittajina. Yksinasujien majoittajaksi ryhtymistä kuvastaa kuitenkin ennen kaikkea se, että heidän ei tarvitse neuvotella muiden kanssa-asujien kanssa päätöksestään. Toisaalta suurimmalla osalla haastateltavista oli lemmikkejä, kissoja tai koiria, joihin suhtauduttiin perheenjäsenten tavoin. Tällöin lemmikkien elinolosuhteet eivät saaneet kärsiä majoituksen vuoksi.

Tulkintani mukaan osalla majoittajaksi päätymistä edisti sopiva elämäntilanne, omien lasten poismuutto tai eläkkeellä olo. Kiinnostavalla tavalla joidenkin elämäntilannetta voi kuitenkin kuvata epävarmaksi, koska sitä varjosti tieto tulevasta työttömyydestä, minkä vuoksi myös paikkakunnan vaihtoa mietittiin. Monilla majoittajilla oli kuitenkin käytettävissä aikaa ja voimavaroja, mikä ilmeni muun muassa vapaaehtoistyön tekemisenä päivätyön ohella. Osa haastateltavista oli myös toiminut vastaanottokeskuksessa tai hätämajoitusyksikössä vapaaehtoisena, esimerkiksi opettamassa suomen kieltä. Tämän lisäksi he olivat tehneet elämänsä aikana myös muuta vapaaehtoistyötä. Eräs haastateltavista oli sen sijaan organisoinut työkseen kansalaistoimintaa. Joukossa oli myös aktivistitaustan omaava henkilö, jolla aktivismi oli nyt katkolla ja painottui asioiden seurailuun. Eräs haastateltavista määritteli itsensä ”freelancer-auttajaksi”, sillä hän ei halunnut kuulua järjestöihin. Hän näki itsensä kulttuuritulkkina ja ruohonjuuritason toimijana, jonka tuli saada määritellä toimintansa ehdot itse. Nämä periaatteet ruohonjuuritason toiminnasta menevät hyvin yhteen Grönlundin (2014) näkemysten

kanssa nykyisen vapaaehtoistoiminnan luonteesta. Haastateltava kutsui itseään myös ”talousmamsseliksi”, joka ”hoitaa ja koodaa”. Tässä roolissa hän toimi myös monelle suomalaiselle.

Se kattaa kaiken mitä toinen ihminen ikänä tarvitsee. En mä vois olla sosiaalityöntekijä ja tehdä sitä rahasta. Joku sanoo, että freelance-auttaja. Tää perustuu sellaseen vapaan tarkkailijan suoraan toimintaan. (Veera)

Myös vakituinen työssäkäynti, vakaa taloustilanne ja kohtuullinen toimeentulo mahdollistivat osalla majoittamisen. Tällöin talous ei tulisi kaatumaan kotimajoituksen mukanaan tuomiin lisäkuluihin. Eräs haastateltavista kuvastaakin väliaikaisesti kasvavia kuluja ilmauksella: ”se on vain rahaa”. Tämän tulkitsen merkitsevän sitä, ettei haastateltava ole rahankäytön suhteen niin tarkka, koska hänellä on siihen mahdollisuus. Lisäksi tämä liittyi haastateltavan mukaan siihen, että elämässä tuli etsiä mielekkäitä asioita omaisuuden kerryttämisen sijaan.

Osa haastateltavista eli kuitenkin selvästi niukemmin. Eräs haastateltavista antaa ymmärtää, että eli osittain ruoka-avun varassa, mutta ei nähnyt tätä esteenä majoittajana toimimiselle. Myös perinteisesti vieraanvaraisuutta on tarjottu siitä vähästä, mitä kulloinkin on ollut tarjottavana (Knuutila 2006, 19). Vieraanvaraisuus näyttäisikin olevan pitkälti kiinni asenteesta, kuten Soile Veijola, Heli Ilola ja Johan Edelheim (2013, 18) ehdottavat. Tällöin vieraanvaraisuus edellyttää isännältä ennen kaikkea oikeanlaista asennetta omastaan jakaakseen. Mielestäni kaikkia majoittajia yhdistää tämä toimielias ja kekseliäs asenne. Seuraavaksi käsittelen tarkemmin sitä, mikä haastateltavia motivoi vieraanvaraisuuteen, ja miten eri tavoin majoittajaksi päädyttiin.

5.3. Vastavuoroisuutta, myötätuntoa ja kannanottoja

Eurooppalaisen ja kansallisen vieraanvaraisuuden puntaroiminen tulee osaksi kansalaisten arkipäivää mediaesitysten kautta. Haastattelussa eräs majoittajista kuvailee, kuinka kotimajoitusratkaisut alkoivat syntyä reaktionä pakolaisten kokemalle kriisille. Hän kertoo, kuinka vuoden 2015 uutiset Välimerta ylittävien pakolaisten kohtalosta herättivät huolta ja halun toimia.

Mua oli aika pitkään jo ahdistanut se Välimeren tilanne. Sitten mua ahdisti tosi paljon ja mä valvoin öitä ja mulla oli tosi huonot fiilikset siitä. Yhtenä yönä, kun

mä valvoin mä tajusin, että mullahan on toinen huone tyhjänä, kun mun kämppis oli lähtenyt siitä ja mulle tuli sellainen ajatus siitä, että hei siihenhän mahtuis joku. Sit mä selailin netissä ja älysin, että Saksassa on alettu jo kotimajoittaa ja mä luin siitä vähän. (Katariina)

Seuraavana liikkeenään järjestötyötä ammatikseen tehnyt Katariina perusti paikallisen kotimajoitusryhmän. Eräs toinen haastateltava, Heli, sen sijaan päätyi majoittajaksi myöhemmässä vaiheessa. Hän koki internetissä hyökyvän pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin kohdistuvan vihapuheen olleen yksi syy päätökseen ryhtyä toimiin heidän auttamisekseen. Heli painottaa, että kysymyksessä oli ennen kaikkea kannanotto inhimillisyyden puolesta. Pakolaisten saapuminen syksyllä 2015 synnytti runsaasti kannanottoja laidasta laitaan. Ne ilmenivät mielenosoitusten muodossa sekä mielipiteenilmaisuuksina verkossa ja lehdissä sekä profiilikuvien kautta kannanottoina myös Facebookissa. Myös kotimajoitusverkoston toiminnasta oltiin kiinnostuneita, ja jo pelkkä kuuluminen verkoston Facebook-ryhmään, jossa jäseniä on yli 4000 näyttää myös jonkinlaisena solidaarisuuden osoituksena toiminnalle. Tuen antaminen Kotimajoitusverkostolle toimii myös antirasistisena liikehdintänä ja vastareaktionaa maahanmuuttovastaista Rajat kiinni -liikettä ja äärioikeistolaista katupartiointia vastaan. Molemmat ryhmittymät syntyivät vuoden 2015 aikana pakolaisten saapuessa Suomeen. Helin toiminta näyttää osana tätä antirasistista toimintaa.

Haastateltavien majoitustarjouksia turvapaikanhakijoille voidaan mieltää vastavuoroisuuden ja uudelleen jaon periaatteiden mukaisesti Stillin (2013, 17) luokittelun avulla. Osa tarjouksista voidaan tulkita pyyteettömiksi tarjouksiksi. Tällöin muita pyritään kohtelemaan samoin kuin itseä toivottaisiin kohdeltavan vastaavassa tilanteessa (Still 2013, 17). Aineistossa syyksi määriteltiin tuolloin yleinen inhimillisuus. Vieraanvaraisuuden osoittaminen kotimajoituksen muodossa ymmärrettiin myös vastavuoroisena vaihtona. Suurimmaksi osaksi vastavuoroisuus määriteltiin epäsuoraksi. Tämä merkitsee vuoron kierrättämistä ringissä, jolloin kunkin oma vuoro koittaa aikanaan (Still 2013, 17). Kotimajoitus nähtiin näin mahdollisuutena takaisinmaksuun suvussa olevien karjalanevakoiden auttamisesta. Vastavuoroisena vaihtona ymmärrettiin myös ”hyvän kierrättäminen”, koska myös itseä oli autettu vaikeissa tilanteissa esimerkiksi ulkomailla asuttaessa. Omien vastaavien kokemusten vuoksi toisen hätää oli myös helpompi ymmärtää. Veera kertoo kokeneensa itse homepakolaisuutta ja näkee majoitettavan tilanteessa samankaltaisia piirteitä.

Hän oli kriisissä ja mä oon ollut 15 vuotta kriisissä. Kodittomuus ja turvattomuus.
Mä oon kokenut sen oman pakolaisuuden. (Veera)

Pakolaisiin vieraanvaraisesti suhtautuminen ei kuitenkaan kaikkien kohdalla ollut täysin selvää, vaan Suomeen saapuvien pakolaisten suuri määrä saattoi myös yllättää yksilön ja saada pohtimaan pakolaisten tulon syitä. Kuten mainittua, Derridan (2002, 361) mukaan ehdoton vieraanvaraisuus alkaa siitä, ettei isäntä ole valmistautunut isännöimiseen, vaan hän yllättyy. Samalla vieras keskeyttää isännän vakiintuneen toiminnan ja isäntä joutuu kohtaamaan asioita, joita ei ole valinnut omista lähtökohdistaan käsin (Shepherd 2014, 35). Miian kertomuksessa kotimajoittajaksi päätymisestään on piirteitä, jotka kuvastavat Derridan määrittelyä yllättymisestä ja totutun toiminnan kyseenalaistamisesta vieraanvaraisuuden lähtökohtana. Miia kuvailee omaa kotimajoittajaksi päätymistään ei-tarkoitushakuisena. Prosessin taustalle hän piirtää monia vaiheita, kuten oman varautuneisuutensa maahan saapuvia pakolaisia kohtaan.

Mä olin aluks tosi skeptinen. Mä oon ollut aina perusutelias ja hakeudun kaikkiin vaikeisiin juttuihin. Mä olin skeptinen, miks ne on kaikki miehiä ja miks niillä on kaikilla hienot kännykät. Ihan mitä kaikki muutkin kysyy. Sanoin kaverille [vastaanottokeskuksessa vapaaehtoisena], että kun ne on kaikki miehiä ja mä oon skeptinen, et auta mua ymmärtää tätä asiaa, et näytä mulle, auta ymmärtää. Mä halusin mennä oman mukavuusalueen ulkopuolelle. (Miia)

Ennakkoluulojensa kohtaamiseksi Miia meni vastaanottokeskukseen vapaaehtoiseksi. Tämän myötä hän alkoi myös toimia asuinalueensa Facebook-ryhmässä esiintynyttä pakolaisiin kohdistuvaa vihamielistä kirjoittelua vastaan. Ystävystytyään turvapaikanhakijamiesten kanssa hän ehdotti heille myöhemmin kotimajoitusta, koska kuuli heidän etsivän sitä. Tämän seurauksena Miia näkee hänen elämänsä muuttuneen pakolaisten tulon seurauksena yllättäen toisenlaiseksi.

Ennen kuin nää turvapaikanhakijat ylipäättänsä tuli Suomeen niin en ois voinut ikinä kuvitella, että mun elämä on tänään tällaista. (Miia)

Osa majoittajista oli sen sijaan tehnyt päätöksen kotimajoittajaksi ryhtymisestä ja edennyt suunnitelmallisesti sitä varten. Muutama haastateltavista oli päätenyt majoittajaksi sattumanvaraisemmin, kuten ystävystymällä ensin turvapaikanhakijan kanssa ja myöhemmin tar-

joutunut majoittamaan hänet. Osalla ajatus majoittajaksi ryhtymisestä hautui pidempään, jolloin myös lehtijutut kotimajoituksesta inspiroivat majoittamaan. Myös ystävien ja verkoston perustajan pappi Marjaana Toiviaisen näyttämä esimerkki kannustivat toimintaan. Pirkko on eläkkeellä oleva teologi, jota Toiviaisen esimerkki kannusti, kun tyhjät huoneet kotona mahdollistivat majoittamisen.

Mä olin tietysti, että aha tää on mun juttu. (Pirkko)

Lainaus kertoo siitä, kuinka kotimajoittajana toimimisen katsottiin ilmentävän majoittajien persoonaa ja arvoja, jolloin haastateltavat pitivät sitä jonkinlaisena ”omana juttuna”. Tällöin kotimajoitus edusti mielekästä ja itselle sopivaa tapaa toimia ja osallistua yhteiskuntaan ja sen tapahtumiin itselle tärkeän asian puolesta. Tämän kaltaisesti näkevät myös Henrietta Grönlund (2014), Pasi Mäenpää ja Maija Faehnle (2016) kansalaisten toimivan ja ilmentävän itseään heidän osallistuessaan 2010-luvun vapaaehtoistyöhön ja neljännen sektorin aktivismeihin.

Kotimajoituksessa ei ole kyse ihmisen majoittamisesta ohikulkumatalla, vaan pitkäkestoisesta yhdessä asumisesta, jossa toisen ihmisen elämäntilannetta kuvastaa vahvasti epävarmuus. Silti osa haastateltavista tuntuu ryhtyneen toimiin spontaanisti, luottaen intuitioonsa ja vaistoonsa. Tällöin vaikeat ja haasteelliset tilanteet saattoivat myös motivoida toimimaan. Miia kertoo kohdanneensa työssään usein vaikeita asioita, joten hänellä oli myös tottumusta tarttua haastaviin tilanteisiin.

Kaikki haasteelliset ja vaikeet jutut, niissä mä oon parhaimmillani. Niissä mä uskallan laittaa itteni likoon. En mä tiedä teenks mä oikein tai pitäääks näin tehdä. Mä jotenkin luotan intuitioon ja vaistoon, että näin. (Miia)

Lähes kaikilla haastateltavilla oli jonkinlainen kytkös kotimajoitusverkostoon. Muutama heistä oli ollut myös perustamassa verkostoa tai sen paikallisryhmiä. Kaikilla ei kuitenkaan ollut yhteyttä verkostoon, vaan he toimivat omatoimisesti. Veera päätyi majoittamaan Lähi-idästä tulevaa miestä haettuaan vastaanottokeskuksesta talkoolaisia talonkorjaustöihin. Mies kuitenkin sairastui Veeran luona, eikä Veera raaskinut pyytää häntä palaamaan vastaanottokeskuksen soluasuntoon. Veeran sanojen mukaan tilanne luiskahti kotimajoitukseksi. Näin tapah-

tuu isännäksi päätyminen myös Derridan teoretisoinnissa. Isännöimisen ei tule ole suunnitelmallista, vaan vieras tupsahtaa yllättäen isännän elämään. (Shepherd 2014, 35.)

Tiina sen sijaan oli tehnyt puolisonsa kanssa tietoisien päätöksen majoittajaksi tarjoutumisesta. He ajattelivat majoittavansa kotimajoitusverkoston kautta ja osallistuivat verkoston kokouksiin. Toiminta oli heistä kuitenkin liian monimutkaista. Samaan aikaan *Vapaa Liikkuvuus* -verkoston kautta etsittiin majoittajia turvapaikanhakijoille, jotka oltaisiin siirtämässä alkupe- räisestä vastaanottokeskuksesta muualle Suomeen. Lopulta Tiina perheineen majoitti yhden näistä siirtokäskyn saaneista. Majoitettavaksi päätyneet oli myös osallistunut turvapaikanhaki- joiden omaehtoiseen aktivismiin ja kampanjointiin lähtömaansa tilanteen esiintuomiseksi Suomessa. Tiinan mukaan oli tärkeää, että majoitettavalla olisi myös jatkossa mahdollisuus tähän.

Kaiken kaikkiaan turvapaikanhakijoiden auttaminen näyttäytyy ennen kaikkea mielekkäänä tapana osallistua yhteiskuntaan ja reagoida pakolaisten kokemaan kriisiin. Lisäksi aineistosta välittyy haastateltavien kokemus myötätunnosta. Myötätunto ei kuitenkaan rajoitu vaan tunnekokemukseen, vaan se tarjoaa myös mahdollisuuksia toimia (Kuusisto-Arponen 2016, 396). Susanna Hastin mukaan myötätunnon lähtökohta on usein toisen ihmisen kärsimyksen tunnistamisessa ja voimakkaassa halussa auttaa. Silti siinä ei ole kyse säälistä vaan tasa- arvoisesta toisen inhimillisyyden ja samuuden tunnistamisesta. (Hast 2015.) Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen kuvaa myötätuntoa kehollisena ja tiedollisena prosessina. Prosessiin sisältyy voimakas tunnekokemus, joka ei kuitenkaan lamauta vaan saa ajattelemaan analyttisesti ja tuottamaan tämän seurauksena (uutta) yhteiskunnallista toimintaa. (Kuusisto-Arponen 2016, 411–412.) Näin ollen myötätunnolla voidaan ajatella olevan toimintapotentiaalia (Emt. 2016, 396). Myötätuntoinen ote merkitsee myös oman itsen ja oman toimintapotentiaalain havain- nointia ja jatkuvaa konstruointia (Hast 2015.) Tämän tulkitsen tarkoittavan oman aseman ja toimintatapojen jatkuvaa läpikäyntiä aktiivisen ajattelun avulla. Ainakin osa kotimajoittajista tuntui käyneen aktiivisesti läpi omaa asemaansa suhteessa majoitettaviin ja harjoittamaansa toimintaan. Kuusisto-Arponen (2016, 400–401) mukaan myötätuntoinen asenne pyrkiikin olennaisesti ymmärtämään oman ja toisen kokemuksen välistä eroa.

Myötätunto voi johtaa myös moraaliseen toimintaan, myötätunnon politiikkaan. Hastin mu- kaan myötätunto voi tarjota vaihtoehdoisen tavan tuntea ja toimia osana kansallista tai glo-

baalia yhteisöä kriisien ja katastrofien keskellä. Tällöin myötätunnon politiikka voi olla niin kansalaisaktivismia kuin pientä ja arkipäiväistä, ihmisen oman ja toisten elämän muuttamista pitkällä perspektiivillä. (Hast 2015.) Näen kotimajoittajaksi ryhtymisessä myötätunnon aktivoitumisen sekä tunteena, että toimintana. Tätä ilmentää hyvin aluksi esitelty Katariinan kuvaus majoittajaksi päättämisestään. Kotimajoittajuus ilmentää paikallista, osittain myös teknologian mahdollistamaa mielekästä tapaa toimia ja etsiä ratkaisua kansainvälisten kriisien seurauksiin, tässä tapauksessa pakolaisten auttamiseen, sen sijaan, että tilannetta jäätäisiin vain seuraamaan etäisyyden päästä.

Tulkintani mukaan myötätunnon kokemuksen syntyä edisti myös majoittajien vapaaehtoistyö vastaanottokeskuksissa. Vastaanottokeskuksessa tehdyn vapaaehtoistyön ja käytännössä siis turvapaikanhakijoiden tilanteen näkeminen läheltä toimii myös suurimpana majoittajia yhdistävänä tekijänä. Tämä oli mahdollistanut turvapaikanhakijoiden kohtaamisen yksilöinä ja persoonina. Haastateltavat olivat myös nähneet turvapaikanhakijoiden olosuhteet ja elämänlaadun vastaanottokeskuksissa. Vaikuttaa siltä, että konkreettinen kohtaaminen luo hyvin eri tavoin mahdollisuuksia toisen henkilön elämäntilanteen ja lähtökohtien ymmärtämiselle verrattuna esimerkiksi siihen, kuinka mediateksteissä tuotetaan käsitystä pakolaisista ja turvapaikanhakijoista. Karina Horstin (2009, 77) mukaan turvapaikanhakijat ja siirtolaiset esitettiin mediassa usein yhtenäisenä massana, minkä lisäksi heidät kehystetään uhkaksi tai uhriksi.

5.4. Majoitettavan valikoinnista: kenet hyväksytään vieraaksi?

Kuten mainittua, isännän valtaa ilmentää keskeisesti hänen mahdollisuutensa valikoida vieras, jolle avata kotinsa ovet. Kotimajoittajien kohdalla majoitettavan valinta tapahtui osittain intuitiivisesti ja lopulta tietyn henkilön päätyminen majoitettavaksi oli myös sattumanvaraista. Osa myös pidättäytyi valitsemasta vierastaan. Osalla majoittajista oli kuitenkin etukäteen ajatuksia siitä, kenet he toivoisivat majoittavansa. Majoitettavan valikoimisessa vaikuttaa kuitenkin olevan kyse enemmän majoittajan omista epävarmuuksista kuin majoitettavalta vaadittavista ominaisuuksista.

Suurin osa haastattelemistani naisista majoitti luokseen miehen. Esimerkiksi Veera piti miespuolista majoitettavaa sopivana ja omaan elämäänsä luontevasti käyvänä.

Mun elämään kuuluu se ihmismäärä ja se on pääasiassa miehiä. Mun harrastukset on sellaisii, että mä teen miesten kanssa. (Veera)

Katariina sen sijaan koki hankalana ajatuksen kodin jakamisesta tuntemattoman miehen kanssa. Yhteisasumisesta kahden kesken voisi tulkintani mukaan tulla tällöin liian intiimiä. Haastateltavat kertovat, että moni verkostoon yhteyttä ottanut ja majoittajana toimimisesta kiinnostunut olisi tahtonut miesten sijaan majoittaa naisia ja lapsia.

Mä olin ajatellut et siihen yhteen huoneeseen mahtuu ehkä yks ihminen...ehkä joku nainen ja lapsi tai jotain – – Mäkin ajattelin, että en mä ketään miestä nyt halua majoitettavaksi – – Se ois tuntunut oudolta. Jotenkin, että mä en tuntis sitä miestä ja se olis mun asunnossa ja jakaisin sen kodin sen kanssa niin – – Mä pystyisin asumaan yhteisössä niinku miesten kanssa, jonka kanssa mä en oo suhteessa. Mutta en kahestaan. Se vaan tuntus musta jostain syystä hankalalta. Jos se olis joku tuttu mies, joku ystävä, jonka tuntisin etukäteen se olis eri asia. Jos se taas olis joku vieras mies, se ei tuntui kivalta idealta. (Katariina)

Kuten todettua, Derridan (2002, 361–362) mukaan ehdottomassa vieraanvaraisuudessa vieraan valikoinnista tulee pidättäytyä kokonaan, jotta isäntä voi osoittaa todellista avoimuutta. Derridalaisen ihanteen mukaisesti eräs haastateltavista paheksui ajatusta valikoinnista ja toiveista majoitettavan suhteen. Tiina antaa ymmärtää, että majoitettavaan kohdistuvien toiveiden esittäminen kuvasti ennakkoluuloja tulijoita kohtaan.

Tiedän että sinne ryhmään [kotimajoitusverkosto] tuli... se oli myös kun sinne ryhmään ilmoittauu satamäärin. Monilla oli myös se, että vois ottaa lapsiperheen tai yksinäisen naisen toiveita. Mä en myöskään ollut kauheen innoissani siitä, että ihmisillä oli niin tiukat vaatimukset...joillain oli jopa kristitty nainen tai jotain. Musta vastenmielistä. – – Siihen ei mun mielestä sovi se että alkaa esittää toivomuksia, että en halua miestä, kun tietää, että suurin osa tulijoista on miehiä. (Tiina)

Osalla majoittuja ratkesi luonnollisesti, ystäväystymällä turvapaikanhakijan kanssa. Tällöin jo tutuksi tulleelle ihmiselle oli helpompaa ehdottaa kotimajoitusta.

Olin miettinyt pitkään, että voisinko mä olla kotimajoittaja, että en mä ja, että en mä rohkene. Mut kun tutustu näihin, et voisko joku näistä, kun tuntee. Hänellä ammuttiin perheenjäsen kotimaassa ja sen asian käsittely oli selvästi ihan kamaa siellä vastaanottokeskuksessa – – Sit mä rohkaistuin ja kysyin, että miltä hänestä tuntuis. (Iiris)

Iiris kuvailee myös, että Yasir erottui joukosta hyvin valoisana ihmisenä, minkä vuoksi rohkeini tarjota majoitusta hänelle.

Myös Pirkko pohti etukäteen millaisella kokoonpanolla majoitus tulisi sujumaan parhaiten. Lopulta hänen luokseen päätynyt majoitettava tuntui kuitenkin sattumalta sopivalta ja tutulta, omasta pojasta muistuttaen. Pirkko ei ollut tavannut miestä aiemmin, vaan he kohtasivat ensimmäisen kerran kotimajoitusverkoston järjestämässä haastattelussa. Sitä ennen hän oli nähnyt internetissä miehen ilmoituksen, jossa tämä etsi kotimajoituspaikkaa. Ilmoituksen perusteella mies vaikutti sopivalta.

Mä olin ajatellut, että mä ottaisin perheen. Semmosen pienen perheen, koska siinä olis oikeestaan kaksikin huonetta, jotka voisin heille antaa. Mutta sitten tuli semmonen itsekäs olo, että heihei mä en haluu kyllä sitä keittiötä jakaa sillä tavalla, että siellä on koko ajan joku kokkaa. Sit mä päädyin siihen, että tää voi olla just sopiva. Ja sitten kun se on mies niin sekin oli ihan hyvä juttu. Ja sitten oon tottunut tuon ikäseen mieheen, koska mun nuorin poikani kuoli tuon ikäsenä. Et siinä oli monta tämmöstä, että se oli just eikä melkein. (Pirkko)

Pirkon kertomus kuvastaa myös sitä, kuinka keittiö voi edustaa naiselle yhtä kodin tärkeimmistä tiloista. Näin Pirkko arveli myös asian olevan potentialiselle naimajoitettavalle, jolloin reviiirin jakamisesta saattaisi tulla tukalaa. Järvinen-Tassopouloksen (2010, 322) mukaan naiset, emäntä ja vieras sekä heidän toimintatapansa saattavat helposti astua tulilinjalle yhteistä tilaa jaettaessa.

Oman kodin jakaminen ei välttämättä olisi kuitenkaan onnistunut yhtä hyvin kenen tahansa kanssa, tai kokemus olisi ainakin muodostunut toisenlaiseksi. Osa havaitsi tämän jälkikäteen ja piti osittain hyvänä tuurina ja juuri oikeana päätöksenä sitä, että päätyi yhteen juuri näiden ihmisten kanssa. Esimerkiksi Helin alkuperäinen ajatus oli, että myös hän ottaisi luokseen perheen. Jälkikäteen hän pitää kolmen nuoren miehen ottamista kuitenkin oikeana ratkais-

na, koska miehille pystyi sanomaan suoraan, jos jokin asia häiritsi. Sen sijaan pienten lasten kohdalla tilanne olisi ollut toisenlainen:

Et keskellä yötä ei voi mennä pikkulapsille huutamaan, et pitää olla hiljaa ellei niitten vanhemmat sitä tee. (Heli)

Myös Katariina, joka majoitti kokonaisen perheen pohti sitä, kuinka kemiat saattaisivat toimia toisten kanssa aivan eri tavoin:

Jos se olis ollut vaikka se niitten ystäväperhe, niin mun ennakkoluulot olis vaan kasvanut. Mä olisin ollut ihan pulassa, et miten näiden kanssa käyttäytyään. (Katariina)

Hyvänä asiana pidettiin myös sitä, että majoitettavaksi osui sattumalta samankaltainen ja kielitaitoinen henkilö, jolloin hänen kanssaan kommunikointi oli helppoa. Myös siisteyttä ja tupakoimattomuutta pidettiin hyvinä ominaisuuksina. Osa piti kielitaitoa ratkaisevana tekijänä, jolloin englantia puhumattoman kanssa majoitus olisi saattanut jäädä toteutumatta.

Kotimajoitusta edelsi aina jonkinlainen neuvottelu tai kohtaaminen majoittajan ja majoitettavan välillä. Täten kummalla tahansa osapuolella oli mahdollisuus kieltäytyä kotimajoituksesta. Silti vain kahdessa majoitustapauksessa majoittaja ja majoitettava kohtasivat kotimajoitusverkoston toteuttamassa virallisessa haastattelussa ennen kuin lopullinen majoituspäätös tehtiin. Majoittajat pitivät valikoimisen kannalta tärkeänä kriteerinä intuitiivista tuntemusta siitä, että henkilön kanssa olisi mahdollista pärjätä.

Mähän ensin tapasin hänet. Ennen kuin mä tietenkään lupauduin. Se oli sellainen hyvin myönteinen kokemus. Se tuntu vastaavan semmoseen, että oli varsin siisti, iloinen, helposti lähestyttävä tämä mies. – – Niin se oli myönteinen tapaaminen, että heti voi sanoo, että kyllä se käy mulle. (Pirkko)

Myös Katariina kuvailee ensitapaamista majoitettaviensa kanssa hyvin positiiviseksi kokemukseksi.

Ne oli tosi sosiaalisia ja semmosia ja sen takiahan ne varmaan pääty mun luo. Ne hurmas mut niin kun heti. (Katariina)

Katariina tapasi luonaan majoittuneen perheen sattumalta turvapaikanhakijoiden auttamiseksi järjestetyssä tapahtumassa ja pyysi heitä tilaisuuden jälkeen kanssaan ulos syömään. Illan päätteeksi he menivät vielä yhdessä tutustumaan hätämajoitusyksikköön, jossa perhe majoittui sillä hetkellä.

Siel oli hirveesti käytännöllisiä puutteita ja sit jotenkin mä olin sillai, että hmm ja sit mä menin kotiin – – ja meillä tuli tosi hyvä kontakti illan aikana. Ne lapset oli ihan tosi suloisia ja sitten mä menin kotiin ja sit mä mietin hmm niitä on kyllä neljä, että ei ne kyllä mahu tuohon huoneeseen, mut sit mä jäin jotenkin miettimään, että no sopu sijaa antaa. (Katariina)

Tilannekuvaus kertoo Katariinan joustavuudesta muuttaa suunnitelmiaan. Tätä edisti majoitettavien kohtaaminen kasvotusten ja hätämajoitusolosuhteiden näkeminen. Sen sijaan pakolaisten hätämajoitusyksikössä vapaaehtoisena toiminut Heli päätyi pitämään yhteyttä muutamaaan turvapaikanhakijamieheen yksikön sulkemisen jälkeen, jolloin miehet alkoivat kyläillä Helillä. Miesten haku vastaanottokeskuksesta Helin luo vei kuitenkin aikaa ja jouluna miehet jäivät pidemmäksi ajaksi hänen luokseen. Tuolloin Heli siirtyi alakertaan, ruokailuhuoneeseen nukkumaan. Joulun jälkeen he alkoivat pohtimaan yhdessä, jos miehet muuttaisivat kokonaan Helille. Myös toisessa tapauksessa ennen kotiin muuttoa olivat vieraat viettäneet aikaa majoittajan luona, esimerkiksi joulua oli vietetty yhdessä. Näissä tapauksissa kotimajoitukseen siirtyminen ei tapahtunut tyystin yllättäen vaan totutellen, pikku hiljaa.

5.5. ”Niin kauan kun tullaan toimeen” – majoituksen ehdot ja säännöt

Kotimajoitusten kestosta ja pelisäännöistä sovittiin väljästi. Ainoastaan Tiinan tapauksessa perheeseen syntyvän vauvan laskettu aika toimi majoituksen selvänä takarajana. Kodin jakaminen pienen vauvan kanssa ei olisi tuntunut Tiinasta enää luontevalta. Tällaisten selkeiden ajallisten rajoitteiden esittäminen vieraille edustaa perinteistä näkemystä vierailutilanteen luonteesta, kuten Mark W. Westmoreland (2008, 2) toteaa. Monen haastateltavan ajatuksena oli kuitenkin majoittajana toimiminen oleskelulupapäätökseen asti, jonka jälkeen asiaa katsottaisiin yhdessä. Oleskelulupapäätöksen saapumisesta ei ollut kuitenkaan selvää tietoa, mutta prosessissa arveltiin menevän noin puoli vuotta. Moni piti kantavana ajatuksena ”niin kauan kun tullaan toimeen” -periaatetta. Näin ollen kummalla tahansa osapuolella olisi oikeus

päättää majoitus niin halutessaan. Osa näki, että majoitettava saattaisi silti asua kodissa vielä päätöksen jälkeen ennen oman asunnon löytämistä. Katariina kertoi tilanteen väliaikaisesta luonteesta hyvin suoraan majoitettavilleen:

Meillä ei ollut mitään kirjoitettuja sopimuksia. Kerroin heille, että mä oon muuttamassa ja mulla oli työ loppumassa. – – Ilmaisin tosi selkeesti, että mun elämäntilanne on tosi muuttuva, että mä en tiedä kuinka kauan mä voin teitä pitää. Sitteen me sovittiin aluksi, että vähintään muutamia kuukausia tai jotain tällaista. Siinä oli heti aluks sellainen että ei ollut tarkoitus, että mä pitäisin heitä vuoden tai siihen päätökseen asti. Me yritettiin pitää se aika selkeenä. (Katariina)

Osa piti majoittamiseen sitoutumista kuitenkin tärkeänä. Vieraille oli myös tehty selväksi, että he pääsisivät halutessaan takaisin vastaanottokeskukseen. Kotimajoitukseen siirtymisestä oli siis sovittu kirjallisesti vastaanottokeskuksen kanssa. Ainoastaan yksi haastateltavista kertoi tehneensä toistaiseksi voimassaolevan vuokrasopimuksen majoitettavan kanssa. Majoittuja ei kuitenkaan maksanut asumisestaan vuokraa.

Osa majoittajista määritteli yhdessä asumiselle selviä pelisääntöjä. Osa sen sijaan ei tehnyt tätä lainkaan. Työssäkäynnin takia eräs majoittaja vaati päivärytmien samankaltaisuutta, jotta voisi nukkua öisin. Toisella taas majoitettavien pitkään nukkuminen mahdollisti rauhallisen työskentelyn aamupäivisin kotitoimistossa. Moni haastateltava piti säännöllistä päivärytmiä kuitenkin hyvänä tavoitteena niin lemmikkien kuin turvapaikanhakijan hyvinvoinninkin kannalta.

Pitää olla joku päivärytmi, koska se vaikuttaa myös koirien rytmiin eli nääkään ei rauhoitu, jos sä kolmeen valvot niin et o ees kymmeneltä ylhäällä. Se on sit ihan sama, jos sä oot kaiken yötä näppäilemässä puhelimeen tuolla vastaanottokeskuksessa. Eihän tää sit yhtään eroo mistään. (Miia)

Ettei tää oo mikään kämppä missä käydään vaan kääntymässä ja lähetään vaan. Vaan suunnitellaan, tehäänkö, haluisit sä mennä sinne tai tänne tai tonne. (Miia)

Haastattelulainaukset kuvaavat sitä, kuinka isännän tilaan astuminen voi velvoittaa vierasta kohtaamisiin ja yhteiseloön sen sijaan, että asuntoa pidettäisiin vain väliaikaisena majoituspaikkana. Bialski on havainnut saman Couchsurfing-kohtaamisia tutkiessaan. Tuolloin asunnon pitämistä hotellin kaltaisena majapaikkana ei arvostettu majoittajien silmissä, vaan koh-

taamista ja vuorovaikutusta isännän kanssa pidettiin tärkeänä. (Bialski 2011, 254.) Kotimajoitusten yhteisasumisessa pyritäänkin luomaan kaikille yhteistä kotia. Douglasin mukaan kodin tilassa, siellä asuvista muodostuu yhteisö, jonka toimintaan kaikki ovat velvoitettuja osallistumaan. Eräs keskeinen käytäntö yhteisen kodin luomisessa muodostuu erilaisten aktiviteettien koordinoinnista, toisten menemisistä ja tekemisistä perillä olemisesta. (Douglas 288, 295–300). Haastateltavien mukaan tulemisista ja menemisistä kertomista puolin ja toisin pidettiin tärkeänä turvallisuuden ja mielenrauhan vuoksi. Näiden suhteen ei kuitenkaan asetettu tarkkoja sääntöjä vaan niistä ilmoittamista toivottiin.

Mä oon sanonut omien aikuisten lastenkin kanssa, että lupaa ei tarttee kysyä mihinkään, että olkaa niinkun kotonanne, mutta se silloin kun asutaan saman katon alla niin on tietysti mukava tietää minne toiset lähtee, et ihan niin kun semmosen turvallisuuden kannalta. (Heli)

Pirkolle sen sijaan oli tärkeää, ettei hän joutuisi sitomaan itseään ruuanlaittoon. Tämän vuoksi majoitettavan tulisi itse selviytyä ruuanteosta, minkä hän oli tehnyt selväksi ennen majoituksen alkua. Tiinan perhe sen sijaan ei sopinut majoitettavan kanssa sääntöjä, vaan pyrki katsomaan miten yhteiselo alkaisi sujua. Tiinan mukaan he eivät itsekään pystyneet pitämään esimerkiksi siivoussääntöjä, joten niiden vaatiminen toiselta olisi ollut kohtuutonta. Keskeiseksi ongelmaksi heidän kohdallaan muodostui kuitenkin se, että majoitettava halusi mieltää itsensä vieraaksi kanssa-asujan ja perheenjäsenen sijaan.

Enemmän se oli sitä, et me koitettiin vakuuttaa Kasimille, että tää on sun koti ja sä saat tulla ja mennä niin kun haluat. Et se yritti asettaa itselleen jotain sellaisia sääntöjä, joita me sitten vähän vastustettiin, koska siis sellasii, jotka olis epätasa-arvosia, jotka asettais sen enemmän siihen asemaan niinku perinteinen alivuokralaisuus, jossa joku vuokraemäntä kyttää, että on kotiintuloaikoja. Ja kyllä meille saa tuoda kavereita, että ollaan tavallaan tasa-arvoisesti asukkaita täällä. (Tiina)

Lainauksen mukaan vieras haluaa asettaa itselleen sääntöjä isännän tahdon vastaisesti, eikä suostu ”rituaaliin”, jossa hänen vierautensa poistetaan, minkä avulla hänestä tulisi hetkellisesti perheenjäsen (vrt. Berking 1999, 88–89). Tällöin vierailutilanteen järjestys näyttää kääntyvän pääläelleen, kun majoittaja ei ota perinteistä isännän roolia, eikä vieras vieraan. Toisella tavoin pääläellään tilanne kääntyy, kun vieraanvaraisuus alkaa rajoittaa isäntää. Tämä tapah-

tuu vieraan tuodessa mukanaan omia sääntöjä, joihin isännän tulee sopeutua. Joissakin kotimajoitustapauksissa vieraat toivat siis mukanaan sääntöjä, jotka liittyivät useimmiten majoitettavan uskontoon. Ne koskivat ruokaa, koskettamista, kuten halailua ja kättelyä sekä alastomana esiintymistä yhteisissä tiloissa. Eräessä tapauksessa majoittaja arveli, että jos hän käyttäisi kotonaan alkoholia, majoitettava tuskin asuisi hänen luonaan. Näin ollen myös vieras voi arvioida sitä, kenet hän hyväksyy majoittajakseen, eikä pelkästään isäntä, kuten aiemmin todettiin. Alla eräs haastateltavista kuvaa sitä, kuinka hänen täytyi pohtia omia tapojaan suhteessa majoitettavan sääntöihin:

Alkoholin kanssa mä koin tämmösen: voinko mä juoda omassa kodissa viiniä vai en? Mä jouduin käymään sen prosessin. Mä päätin, että tää on mun koti. Sit mä päätin, että mä voin juoda ruuan kanssa lasin viiniä, ja hän sen näki. Kun mä en juo humaltumistarkoituksessa. Se vaati sellaisen oman henkisen tilan oton.
(Veera)

Kotimajoitus edellyttää myös voimakasta luottamuksen kokemusta majoittajan ja majoitettavan välillä. Luottamuksesta haastateltavat puhuivat kuitenkin niukasti, mutta lähtökohtaisesti luottamus tuntui olevan läsnä, sillä majoitettavat viettivät itsenäisesti aikaa kodeissa. Eräs haastateltavista pitää luottamuksen mittarina sitä, että majoitettava pystyi pitämään huolta leivinuunista ja kissasta. Luottamusta pidettiin tärkeänä kuitenkin erityisesti niin päin, ettei majoittaja hylkäisi majoitettavaa tai katoaisi tämän elämästä.

5.6. Luontevaa jakamista

Majoittajien käsitykset kodista, asumisesta ja vieraanvaraisuudesta poikkesivat toisistaan. Osalle haastateltavista jakamisen kulttuuri elämän eri osa-alueilla näyttäytyi luonnollisena.

Myöskin mun elämäntapa on sellainen, että mä elän tosi paljon sellasessa jakamistaloudessa. (Katariina)

Jakamistaloudella viitataan yhteisölliseen talouteen, kuluttamiseen, käyttöön ja tuotantoon. Sen ytimessä ovat resurssien uudenlainen ekologisempi ja yhteisöllisempi jako. (Lahti & Selosmaa 2013.) Haastateltavan mukaan jakamistalous ilmenee hänen elämässään resurssien jakamisena, jolloin kaikkea ei tarvitse omistaa tai pyrkiä käyttämään yksin. Hänen mukaansa se ilmenee myös yhteisöllisyytenä, niin, ettei kaikkea tarvitse tai pidäkään selviytyä yksin. Se

on ennen kaikkea arkipäiväinen toimintatapa. Antropologi David Graeber löytää sosiaalisen kanssakäymisen moraalisen alkumuodon jakamisesta, jota hän kutsuu vähimmäiskommunismiksi¹² (*baseline communism*). Graeberin mukaan monissa kohtaamistilanteissa ihmiset osallistuvat tähän vähimmäiskommunismiin jakamalla anteliaasti ja automaattisesti ilman taka-ajatuksia henkilökohtaisesta hyödystä, vaihdosta tai vastapalveluksesta. Ainoastaan hyvin suuren uhan äärellä ihmiset saattavat kieltäytyä osallistumisesta tai jakamasta omastaan. Jakaminen on Graeberin mukaan helpointa läheisissä suhteissa. Tasa-arvoisissa ja hyvin pienissä yhteisöissä jakaminen voi olla kuitenkin pitkälle menevä käytäntö, jolloin lähes kaikki tulee jakaa yhdessä muiden kanssa. Suurissa yhteisöissä, kuten kaupungissa jakaminen saattaa rajoittua tulen tarjoamiseen kanssatupakoitsijalle. (Graeber 2011, 94–102). Juhana Venäläinen (2015, 8) tulkitsee vähimmäiskommunismia olevan perustavanlaatuisia muiden huomioimista, esimerkiksi pyörällä kaatuneen auttamista ylös, mitä ilman emme tulisi toimeen. Venäläinen (2015, 67) myös näkee, että monet nykyiset vertaistuotannon (*peer production*) muodot, kuten vaikkapa aikapankit, vaihtopiirit ja kaupunkiviljelmät pyrkivät laajentamaan tätä ”vähimmäiskommunismia” laajemmalle ihmisjoukolle.

Haastateltavan elämässä korostuvat siis tuttavalliset ja epämuodolliset jakamisen tavat arkielämän järjestämisessä. Graeber (2011, 99) huomauttaa myös, että jakaminen tuottaa iloa ja yhdistyy usein hetkiin, joissa nautimme olostamme, esimerkiksi syömisestä toisten seurassa. Myös haastateltavani viittaa tähän haastattelun myöhemmässä vaiheessa: jakaminen tuottaa nautintoa, se yhdistää ja tuottaa yhteisyyttä, jolloin se ei ole pelkästään tavaroiden tai palveluiden mekaanista vaihtoa, vaan täyttää myös muita tarpeita.

Osa kotimajoittajista yhdistää siis jonkinlainen jakamiseen painottuva elämäntapa. Tätä edustavat erityisesti menneisyyden yhteisölliset asumisratkaisut ja joustava suhtautuminen yksityisyyden rajoihin. Näille haastateltaville kommuuneissa ja kimppakämpissä asuminen olivat olleet normaali osa elämää ja yhteisöissä oli asuttu iso osa aikuiselämästä. Aktivistiaikoinaan kommuuneissa asuneelle Tiinalle oli luontevaa, että asunnon tarpeessa olevia ihmisiä yöpyi tuolloin jatkuvasti. Myös Tiinan nykyisessä kodissa on useita vuodesohvia ja ihmisiä yöpyy lähes koko ajan. Veera sen sijaan kutsuu omaa kotiaan ”leiriksi” ja kokee edustavansa jonkinlaista heimokulttuuria Suomessa. Tämän vuoksi Veeran luona tulee ja menee ihmisiä. Hän toimii myös usein kontaktina ihmisten välillä.

¹² Käsitteen suomennos Venäläinen 2015

Me nimitetään sitä leiriksi, koska koko ajan tilanteet vaihtuu. Pitäis olla suurin piirtein viidelle majoituskapasiteetti. Sehän on aika paljon. Mä en tiä miks se on mussa, että mulla on jotakin toista varten olemassa suurin piirtein kattauskalusto. (Veera)

Lainaus kuvastaa sitä, kuinka osalle haastateltavista toisia varten oleminen ja vieraanvaraisuuden periaate olivat heitä kutsuvia, mutta myös heihin takertuneita piirteitä. Veeralle couchsurffaaminen ja toisten luona yökyläily olivat osa normaalia elämää. Veeran periaatteisiin kuului kuitenkin se, että isännälle tuli olla mahdollisimman vähän vaivaksi. Veera kertoo myös asuneensa ekoyhteisöissä ja romanikulttuurin piirissä. Niissä painottuvat sosiaalinen kanssakäyminen, tiivis yhteisöllinen elämä kuluttamisen ja yksilöllisen elämän sijaan. Romanikulttuurissa myös vieraanvaraisuuteen panostaminen on merkittävässä roolissa. (Romani-foorumi 2016.) Veeran mukaan turvapaikanhakijoiden kanssa jaetussa vieraanvaraisuudessa oli samalla tavalla jotakin tuttua ja nostalgista muistuttaen romanikulttuurista ja mummon karjalaisuudesta. Tällöin keskiössä oli yhdessäolon lisäksi usein ruoka, ruuasta puhuminen ja sen tarjoaminen. Nämä mielletäänkin usein karjalaisen kulttuurin piirteiksi (Sallinen-Gimpl 1994).

Loput haastateltavista olivat asuneet perinteisemmin¹³. Vieraanvaraisuus oli kuitenkin useimmille heistä luonteva ajatus ja arvo, sillä heitä oli kohdeltu vieraanvaraisesti ulkomailla.

Mä oon asunut ulkomailla ite ja mut on otettu aina hyvin vastaan ja mä oon aina ollut tervetullut perheisiin. – – Mun ystävät tietää, että jos on yks pihvi niin se jaetaan neljään osaan. Tänne on aina tervetullut, että se ei mee vaan turvapaikanhakijoihin. Oon aina ollut valmis auttaa kaikkia. (Miia)

Useimmat haastateltavista pitivät itseään myös sosiaalisina ja toivoivat, että pystyisivät elämään ihmisten ympäröimänä. Eräs haastateltavista piti omaa runsasta sosiaalista kanssakäymistään muiden ihmisten kanssa normaalina osana elämäntapaansa, mutta poikkeuksellisen verrattuna siihen, miten suomalaisessa kulttuurissa oli totuttu toimimaan.

¹³ Yhteisöasuminen on epätyypillinen suomalainen asumismuoto, ja se liitetään usein laitoksiin ja hoivakoteihin. Samalla yhteisöasumiseen kytketään ideologisia ja utopistisia mielikuvia, minkä ohella ydinperhe määrittänyt yhä edelleen asumisen perusyksiköksi. (Helamaa & Pylvänen 2012, 14.) Myös ”kimppa-asuminen” ymmärretään lähinnä opiskelijoiden väliaikaisena asumismuotona.

Mä oon aina jotenkin ehkä ajatellut, että se miten paljon mä viihdyn toisten ihmisten seurassa on jotenkin outoo tai semmosta. Tyyliin mä oon varmaan ajatellut, että oonkohan mä jotenkin läheisriippuvainen, kun mulla on tämmönen lestadiolaistausta. Että onko mulla jotenkin vammanen käsitys siitä, miten ihmisten kanssa niinku ollaan. Et oikeesti mun pitäis kasvaa aikuiseksi, eikä haluta olla toisten ihmisten seurassa. (Katariina)

Haastattelulainauksen mukaan ”normaalissa” suomalaisaikuisen elämässä korostuvat taipumus yksin oleskeluun ja kohtuullinen seurallisuus. Tällöin toisten ihmisten seurassa ei tulisi viettää ”turhan takia” aikaa. Haastateltava kertoo, että taipumus sosiaalisuuteen periytyy lapsuuden uskonnollisesta yhteisöstä, jossa myös toisten avuntarpeeseen reagoitiin runsaskäitesti. Katariina oli majoitushetkellä yksinasuja, koska hänen asuintoverinsa oli juuri muuttanut pois. Vain yhden ihmisen kanssa asumista hän piti kuitenkin tylsänä ja haaveili suurempaan yhteisöön muutosta. Kaikki haastateltavista eivät kuitenkaan kuvanneet itseään erityisen sosiaalisina. Tämä ei kuitenkaan estänyt asumasta yhteisöllisesti tai matkaillessa jakamaan omaa tilaa muiden kanssa. Oman tilan ja rauhan ottamiseen muiden ihmisten ympäröimänä oli totuttu, kuten Tiina toteaa:

Oon asunut monissa paikoissa ja asunut muiden nurkissa reissatessa ja se on ollut ihan luontevaa et yksityisen tilan rajat on aika häilyvät, mikä on aika jännää, koska oon aika introvertti ja voisin käpertyä asumaan itsekseni pitkät ajat. En välttämättä kaipaa ihmisiä viikkokausiin, jos keskityn jonkun tekemiseen. (Tiina)

Runsas tila mahdollisti osalle majoittajista vieraanvaraisen otteen. Helille ison talon ostaminen muutamia vuosia sitten toimi johtotähtenä ja vieraanvaraisuuteen kannustavana tekijänä. Taloa ostaessaan Heli ajatteli, että nyt ystävillä oli mahdollisuus oleskella hänen luonaan pidempiä aikoja. Myös Pirkon iso talo oli aikoinaan rakennettu lapsenlapsia varten. Nyt nämä olivat kuitenkin kasvaneet isoiksi, eivätkä kyläilleet enää entiseen tapaan.

5.7. Epämukavuusalueelle

Kuten edellä on todettu, vieraanvaraisuutta ilmentää keskeisesti se, että isäntä joutuu tinkimään tai luopumaan omastaan (Pyyhtinen 2014, 25–26). Turvapaikanhakijoiden kotimajoi-

tuksessa vieraanvaraisuus on isännän hetkellistä luopumista ja tinkimistä omasta tilastaan, yksityisyydestään tai totutuista tavoistaan¹⁴. Kotimajoittajaksi ryhtyminen edusti siis osalle haastateltavista epämukavuusalueelle menemistä ja itsensä haastamista. Kaikille haastateltavista oman tilan jakaminen ei siis näyttäytynyt yhtä luontevana jatkumona aiemmalle elämälle. Iris oli asunut aikuisiän pääsääntöisesti yksin tai kaksin lapsensa kanssa, joka sittemmin oli muuttanut kotoa. Lapsen aikuistuttua hän oli kokenut viihtyvänsä hyvin yksin ja hämmästeli päätymistään majoittajaksi.

Mä en oo edes kyläänkutsuja, et mä oon semmonen stressaava, et jos on jotku illalliset niin mä mieluummin menen ulos syömään, kun et mun kotiin tultas, et mul menee sit koko viikko siihen ahdistumiseen, että nyt ne tulee. Et on tää kyllä tosi erikoista. (Iris)

Myös lähipiirin mahdolliset reaktiot ahdistivat muutamaa majoittajaa:

Minä tein sen niin, että hän ensin muutti ennen kun mä puhuin kellekään. Sillä tavalla se oli paljon helpompi, et sit hän jo asuu, niin kukaan ei voinut enää vaikuttaa siihen mun päätökseen. (Iris)

Suurinta osaa majoittajista jännitti etukäteen. Eräs haastateltavista pelkäsi asunnon pientä kokoa ja sen mukanaan tuomaa vähäistä yksityisyyttä, minkä vuoksi he tapaisivat majoitettavan kanssa lähes koko ajan. Majoittajat arastelivat myös etukäteen omien tapojensa ja taipumustensa näkymistä ulkopuoliselle. Tällaisia olivat esimerkiksi sotkuisuus ja huonot ruuanlaittotaidot. Myös elämäntilanteiden ja lähtökohtien ero aiheutti jännitystä. Turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa elämäntilanteiden ero isännän ja vieraan välillä näyttäytyy valtavana. Länsimaiselle, Euroopan unionin passilla liikkuville tarjoutuu mahdollisuuksia matkustella, opiskella, työskennellä ja oleilla eri maissa. Ennen kaikkea jokainen saa olla turvassa, vailla välitöntä sodan tai väkivallan uhkaa omassa kodissaan ja maassaan. Samalla yksilöllä on usein mahdollisuus rentoutua ja harrastaa, tutkiskella itseään ja olemistaan. Pirkko oli pohtinut omaa etuoikeutettua asemaansa suhteessa vieraaseen:

¹⁴ Samalla tavoin myös turvapaikanhakija joutuu tinkimään omista tavoistaan olla astuessaan isännän alueelle. Tähän palataan tarkemmin luvussa 6.4.

Että miten lähtee sujumaan, miten ymmärretään toisiamme. Miten osaa asettua toisen ihmisen asemaan edes pienen pieneltä osalta, koska se on ihan äärettömän vaikeeta. Kun on ite hyväosanen, elää täällä näin. (Pirkko)

Lainauksen perusteella voi nähdä Höckertin (2015, 93) ajatusten kaltaisesti vieraanvaraisuuden punnitsevan isännän kykyä herkistyä toisen asemaan. Katariina sen sijaan jännitti etukäteen sitä, kuinka majoitettavan pariskunnan mieheen tulisi suhtautua yhdessä asuttaessa. Tulisiko ottaa huomioon joitakin kulttuurisia seikkoja, sillä hän oli siihen asti asunut enemmän suomalaisten kanssa. Tiina taas jännitti eniten omia reaktioitaan. Aiempien yhteisasumiskokemustensa perusteella hän tiesi mitkä asiat olisivat kuluttavia. Niiksi hän mainitsee henkilökemioiden toimimattomuuden ja sen, ”jos joku olisi koko ajan halailemassa tai kinuamassa seuraa”.

Mä en oo mikään hypersosiaalinen tyyppi. Mua jännitti ehkä se, että tuunks mä itte väsymään siihen. Toisaalta tietoisesti haluunkin haastaa sitä itessäni. Olin koko syksyn tehnyt töitä, oli iso juttu, projekti ja tein sitä tosi sisäänpäin kääntyen. Mul oli kyl kans sellainen olo, että mulle tekee hyvää, jos pakotan olemaan sosiaalisempi edes kotona. (Tiina)

Myös yksinasumiseen, omiin tapoihin, yksin olemiseen ja oman kodin järjestykseen sekä rauhaan oli totuttu. Tällöin uusi tilanne aiheutti pohdintoja ja epämukavuutta.

Mun poika on muuttanut pari vuotta sitten pois kotoota. Ja olin jo vähän erakointunut. Mun koti oli sellainen kauheen mun koti. Että sitten se tuntu, että mä taas jaan sen, ja vielä jonkun vieraan kanssa. Se siinä oli, että jaksanko mä sitä ja olenko mä sellanen pirttihirmu. Ja kyllä mä olenkin ollut. (Iiris)

Molemmat majoittajista korostavat tiedostavansa sen, että isännöinnistä saattaisi tulla väsyttävää. Vieraanvaraisuus tuokin aina mukanaan riskin (Rosello 2001, 12), jonka majoittajat kuitenkin hyväksyvät. Majoituksen väliaikaisuus ja ennalta sovittu kesto helpottivat kuitenkin majoittamiseen suhtautumista:

Kun siinä oli se tieto, että toi vauvan syntymä sit katkasee sen. Että kyllä sen ajatteli silleen, et kyl sitä vaikka kolme kuukautta päällään seisoo. Vaikka olis vaikeeta, niin se on tilapäinen järjestely. (Tiina)

6. Olkaa kuin kotonanne

Perinteisesti vierasta kehoitetaan olemaan kuin kotonaan. Tämä on osa isännän esittämää rituaalia, jolla hän ilmaisee vieraanvaraisuuttaan. Näin hän kertoo vieraiden olevan tervetulleita ja toivoo heidän tekevän olonsa mukavaksi. (Järvinen-Tassopoulos 2010, 318.) Tässä luvussa tarkastellaan kotimajoitustilanteen arkista elämää. Luvun aluksi käyn läpi kommunikointia, vieraskoreutta sekä kulttuurieroja. Sen jälkeen tarkastelen isännän ja vieraan roolien muovautumista ja haastateltavien ajatuksia auttamisesta. Tämän jälkeen paneudun oman tilan ja ajan ottamiseen sekä kotiutumiseen. Lopuksi käsittelen arjen rakentumista väliaikaisuuden keskellä.

6.1. Vieraskoreutta ja suoraa puhetta: kaksi kulttuuria kohtaa

Kotimajoitus edellyttää kommunikointia majoittajan ja vieraan välillä. Tällöin tärkeään rooliin nousee kysymys yhteisestä kielestä. Suurin osa majoittajista, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta pystyi kommunikoimaan majoitettaviensa kanssa englanniksi. Tapauksissa, joissa vieraita oli useampia, toimi yleensä yksi joukon puhemiehenä. Tämä rooli lankesi kielitaidon mukaan parhaiten puhuvalle ja usein myös joukon vanhimmalle.

Katariinan tapauksessa hänen ja majoitettavien välillä ei kuitenkaan ollut käytännössä yhteistä kieltä. Tämän vuoksi he joutuivat käyttämään tulkkausapua, jota ei kuitenkaan ollut alituisesti saatavilla. Tämän vuoksi esiinnousseita asioita kirjattiin ylös ja niitä kysyttiin myöhemmin tulkilta, joka löytyi Katariinan verkostoista. Puheluja tulkin kanssa odotettiin kovasti ja ne muodostuivat aluksi pitkiksi. Myös Pirkko kuvaa sitä, kuinka majoittujan kielitaito riitti vain välttämättömään, jokapäiväisen elämän tarpeisiin. Tällöin syvempiä keskusteluja ei rajoittuneen kielitaidon vuoksi, Google translatorin tuomasta avusta huolimatta voitu käydä. Pirkko ei kuitenkaan pitänyt kielitaitoa ainoana keskustelun rajoitteena, vaan myös koulutus- ja kulttuurierojen vuoksi keskustelut jäivät vähäisiksi.

Meidän ajattelut on kuitenkin erilaiset. Hänen taustansa on erilainen kuin oma tausta. – Suurin on se kulttuuriero. Sitten varmasti myös koulutus. Jos olis koulutettu ihminen niin sen ajattelu on vähän erilaista. Pystyis enemmän hahmottamaan tätä maailmaa ja ois kiinnostuneempi maailmasta. (Pirkko)

Pirkon mielestä näiden asioiden merkitys nousi kuitenkin esiin vasta pidemmän yhdessä asumisen myötä. Eräänä kulttuurieroja kuvastavana piirteenä Pirkko koki sen, että majoitettava sivuutti toisinaan hänen antamansa neuvot sen vuoksi, että hän oli nainen, ja selvitti asiaa mieluummin muulta taholta. Myös Iiriksen mielestä toinen kulttuuri muutti yhteisasumisen luonnetta, mutta samalla parinkymmenen vuoden ikäero saattoi vaikuttaa asiaan.

Kotimajoituksessa kaksi erilaista kulttuuria kohtaavat. Osassa kotimajoitustapauksia olivat majoittajan ja majoitettavan väliset kulttuurierot voimakkaammin läsnä ja näkyivät yhdessä eletyssä arjessa. Osalle majoitettavista esimerkiksi asuminen suomalaisnaisen kanssa saattoi aiheuttaa pohdintaa. Suhtautumista tähän majoitettavat saattoivat käydä läpi skype-puheluissa sukulaistensa kanssa. Myös lemmikkieläinten, kuten koirien kanssa saman tilan jakaminen saattoi olla myös lähtökohtaisesti vaikeaa. Iiriksen mukaan majoitettava ei ollut tottunut koiriin, pelkäsi niitä sekä piti niitä epäpuhtaina. Myöhemmin mies alkoi kuitenkin pitää koirista ja ulkoiluttaa niitä, mutta silti aika ajoin ongelma koirien kanssa nousi esiin. Iiris oli kuitenkin kertonut miehelle koirista ennen kotimajoitukseen siirtymistä. Alla olevassa lainauksessa Iiris kertoo majoitettavan suhtautumisesta kontaktiin koirien kanssa.

Se on hänen oma valintansa, että hän sen sietää. Enkä oo hirveesti siihen mennyt, että kuinka epämukavaksi hän kokee sen puolen. Sen hän sano monta kertaa, että hän ei tiedä miten hän nyt tekee. Yritin monta kertaa, että pidetään sun vaatteet ja pestään ne erikseen. Mutta ei siihen o löytnyt sellaista... Jonkinlainan riskiä hänellä on edelleen. Jostain mä luin, että hän on matkalla ja silloin Koraa-nin mukaan joustetaan ramadanissa ja kaikessa, että voisko se lohduttaa häntä.
(Iiris)

Kolme haastateltavista kertoi myös opiskelleensa uskontotieteitä, jolloin heillä oli verrattain hyvä tuntemus uskonnoista ja niihin liittyvistä käytännöistä. Tästä saattoikin olla apua joissakin tilanteissa, kuten edeltävä lainaus kertoo Iiriksen yrityksestä ratkaista ongelma majoitettavan omasta uskonnosta lähtevin keinoin.

Haastateltaville majoitettavien edustama toinen kulttuuri näyttäytyi lähtökohtaisesti kiinnostavana, opettavaisena ja ihmetystä aiheuttavana. Joillekin majoittajista kotimajoitus toimi ensimmäisenä kontaktina Lähi-idän kulttuureihin. Osa taas oli jo valmiiksi viettänyt paljon aikaa Lähi-idästä tulevien ihmisten kanssa. Kotimajoitustilanteissa kulttuurien välisistä eroista käy-

täntöjen ja tapojen suhteen oli käyty monia keskusteluja majoittajan ja majoitettavan välillä. Myös moraalista, politiikasta ja uskonnosta ja yksittäisistä teemoista, kuten vaikkapa seksuaalivähemmistöistä oli keskusteltu yhdessä. Helin mukaan toinen kulttuuri toi kiinnostavaa vaihtelua omaan arkeen.

Me ollaan silleen kaikki oltu sopeutuvaisia. Sit, jos jotain on tullut vastaan niin ne on käyty läpi. Mutta mä en edes muista, että olis kauheesti tullut mitään sellaista. Et enemmän se on semmosta niinku kulttuurienkohtaamista, sellasta mielenkiintoista asiaa, toki niistä keskustellaan koko ajan, että miks te teette noin tai miks sä teet noin. Mut semmosta vaan suolaa tähän asumiseen. Ei semmosta, että ei sais tehdä noin, ei siinä sävyssä. (Heli)

Tiina kuitenkin toteaa suoraan, että majoitustilannetta helpotti se, että majoitettava oli samankaltainen: samaa ikäluokkaa sekä kielitaitoinen ja koulutettu.

Meille sattui kotimajoitettava, joka vastaa aika lailla meitä. Tausta ylemmästä keskiluokasta ja kotimaasta lähtemisen syy henkilökohtainen poliittinen vaino, mikä tarkoitti, että vähän sillai, et jos me oltais jossain muualla maailmassa törmätty me oltais voitu kaverustua. Että on yhteisiä viiteryhmiä, ihan eri tavalla kuin, jos tulis vanhempi ja kielitaidoton ihminen, jonka kanssa puuhataan elekielillä, ja joka on superkonservatiivinen, jolle ei kehtaa myöntää, että me ei olla naimisissa. Tässä oli ihan se, että ollaan ihan samaa maailmaa, kuten koulutetut kolmekymppiset kaikkialla maailmasta jakaa samanlaisen todellisuuden. (Tiina)

Haastateltavan mukaan hänen ja majoitettavan maailma eivät eronneet toisistaan erityisen paljon, vaikka toinen tulikin toisesta kulttuurista. Toisenlaisen majoitettavan kanssa tilanne sen sijaan olisi saattanut vaatia aivan erilaista otetta, kärsivällistä selittämistä ja kulttuurien välistä tulkkaamista. Näin ollen kulttuurin ohella erityisesti majoitettavan koulutuksella, iällä ja kielitaidolla oli merkitystä suhteen muodostumisen kannalta.

Monessa tapauksessa haastateltavat arvostivat majoitettavien ja itsensä välistä avointa kommunikointia. Osa kannusti majoitettavia myös enemmän siihen, ettei asioita, kuten väärinymmärryksiä haudottaisi ja mietittäisi yksin. Erityisesti terveydenhoitoalalla työskennellyt Miia piti tätä tärkeänä lähtökohtana kodinomaisen ilmapiirin luomisessa.

Me pyritään siihen, että puhuttais kaikista asioista. Ja, et jokainen sais olla oma itsensä, että jos vaikka suutahtaa tai mitä tahansa. Se ei o sellaista, että mä oon kylässä täällä. (Miia)

Omatoimisuuden ja suoruuden nähtiin usein myös helpottavan asioiden järjestämistä. Haastateltavien mukaan osalle vieraista omista tarpeista puhuminen oli hankalaa ja Lähi-idän kulttuureihin saatettiin myös liittää voimakas häveliäisyys yksityisasioiden suhteen, minkä rinnalla suomalaisten ajateltiin olevan kovin avoimia ja suorapuheisia henkilökohtaisissa asioissa. Joillekin vieraista omista tarpeista puhuminen oli kuitenkin luontaista ja helppoa. Oli myös tapauksia, joissa majoittajat kokivat omista tarpeista ja omista rajoista puhumisen hankalana, ja saattoivat olla varovaisia niiden ilmaisussa. Alla olevassa lainauksessa Katariina kertoo esimerkin vieraittensa kyvystä ilmaista tarpeitaan, kun heiltä eräässä tilanteessa kysyttiin tarvitsisivatko he jotakin.

No kun on vaan yks huone, ja meillä on noita lapsia, niin se on vähän hankalaa ton niinku, kun me ollaan kuitenkin naimisissa niin ton seksielämän kannalta. Mä olin vaan silleen, että miten ne puhuu noin suoraan, ja siks puhun tän sullekin. Mä punastelin. Mä olin vaan silleen, että no mä oon paljon työmatkoilla niin te voitte nukkuu mun huoneessa tai laittaa lapset nukkumaan sinne. Ja sitten ne mun käsittääkseni teki juuri niin, kun mä menin työmatkoille. – – Se oli hyvä, että ne sano sen ääneen. Emmä vaan tullut ajatelleeksi sitä. Ei sitä nyt ajattele kaikkia asioita onneks toisen puolesta. Se oli aika siinä varhaisessa vaiheessa. Luulen, että se helpotti elämää. – – Ne hirmu vapaasti puhu siitä mitä ne tarvii. Se oli musta kans kiva. Ne osas paljon paremmin ilmaista omia tarpeitaan kuin minä. (Katariina)

Heli taas näki, että toisinaan majoitettavien vieraskoreus ja kohteliaisuus estivät näkemästä mitä he todella halusivat.

Semmonen mistä mä oon sanonut jo silloin, kun he kävi täällä vieraina, niin vähän semmonen ylenpalttinenkin kohteliaisuus, että mä en aina tiedä että mitä he haluaa, koska jos mä kysyn, että tehdäänkö näin tai näin, niin he vastaa, että we are happy when you are happy. Eikun mä haluan mielipiteen, että mä en halua, että te teette näin vaan, koska mä haluan, vaan mä haluan tietää mitä te oikeesti haluatte. (Heli)

Alkuun pääsyä useimmat haastateltavista kuvasivat hieman jännittyneeksi. Majoittajat kertoivat myös kuinka majoitettavat olivat aluksi hyvin väsyneitä ja nukkuivat paljon. Alussa päivät täyttyivät usein käytännön asioiden hoitamisesta esimerkiksi lapsiperheen kohdalla. Iris kertoo, että alku oli miesmajoitettavalle vaikeaa koirien vuoksi, mutta myös ruoan mies tuntui kokevan omituisena.

Mä ajattelin että se kuolee nälkään, kun se ei kehdannu pyytää, että osta jotain ja se ei osannu oikein ite mennä kauppaan ostamaan. Ja kaikki ruuat, mä näin, että ne oli hirveen vieraita. Ja se rytmiin pääseminen. Kyl se oli vaikeeta. Kyl hänestä näki. Hän sanoi, että se vie vähän aikaa, ei hän kieltänytkään. (Iris)

Yhteisen sävelen löytäminen vei siis aikaa. Iris kertoo ylläpitäneensä aluksi perinteistä vieraskoreutta. Hän halusi miellyttää majoitettavaa esimerkiksi tekemällä ruokia, jotka voisivat muistuttaa vieraan kotimaan ruokia. Ne eivät kuitenkaan maistuneet yhtä hyvin kuin jauhelihakastike. Myös Tiinan mukaan alku oli haparoivaa ja majoitettava tuntui kokevan majoituksen kiusallisena ja pelkäsi tunkeutuvansa toisten elämään.

Alkuun kaikki oli muodollista ja vähän jännittynyttä. Ei kauheen suoraan puhuttu siitä, mutta se tuli vähän niinku läpi. Hän pyyteli vähän niinku anteeksi, että tulee meidän tilaan. Hän oli tottunut pärjäämään ittekseen. (Tiina)

Toisen omalle alueelle, kodin piiriin astuminen voikin näyttäytyä myös voimakkaasti ”toisten nurkissa olemisena” (Vilkko 1998, 55), mikä taas voidaan mieltää alentavana, mutta myös pelkona toisten vaivaamisesta. Toisaalla yhdessäolo sen sijaan koettiin energiaa antavana varsin pian, kuten haastateltava kuvaa alla.

Sen lisäksi, että oli paljon tota käytännön tekemistä ja se oli vähän stressaavaa niin meillä oli kivaa yhdessä heti alusta alkaen jotenkin... tosi jotenkin mukavaa. Ja jotenkin se, ettei osannut yhteistä kieltä niin se ei tavallaan vaikuttanut siihen. Ehkä meitä ujostutti jonkun yhden päivän tai jotain sillai kun me ei osattu puhua, mut meillä oli jotenkin tosi kivaa. (Katariina)

Yllä olevissa lainauksissa haastateltavat antavat melko moninaisen kuvan niin majoitettavistaan kuin itsestäänkin, eivätkä osapuolten piirteet aina vastaa kulttuurisia oletuksia vaikkapa suorapuheisuuden tai häveliäisyyden suhteen. Kulttuurin ohella esiin nousevat myös yksilöi-

den henkilökohtaiset taipumukset sekä ikä, koulutus ja kielitaito. Kulttuurieroihin palataan vielä uudelleen edempänä.

6.2. Perheenjäseniä ja kanssaeläjiä: isännän ja vieraan roolit hälvenevät

Kotimajoituksessa vieraan ja isännän roolit hämärtyvät ja hakeutuvat tapauskohtaisesti omanlaiseensa muotoon. Tämän kaltaisia havaintoja ovat tehneet myös Bialski (2011, 256) ja Germann Molz (2011, 221) Couchsurfing-tutkimuksissaan. Kaikissa kotimajoitustapauksissa myös aktiivisesti pyristeltiin eroon isäntä-vieras-asetelmasta. Sen seurauksena majoittajat nähtiin perheenjäsenenä ja ystävinä, joiden läsnäoloon totuttiin nopeasti. Heihin myös kiinnytettiin. Se, millaisiksi roolit lopulta muotoutuivat vaihteli majoittajien kesken voimakkaasti. Tähän vaikutti myös majoittajan ja majoitettavan välinen ikäero.

Miia kertoo tuntevansa majoittajat tiiviin yhteiselon vuoksi paremmin kuin jotkut ystävänsä. Miia oli viettänyt aiemmin paljon aikaa kolmen poikaserkkunsa kanssa ja samaistaa majoitettavat heihin.

Välillä musta tuntuu, että noi on näitä mun serkkuja. Mun pitää ihan välillä miettiä, että nää on Lähi-idästä ja nää on miehiä. (Miia)

Turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa tilanteen poikkeuksellinen luonne ja dynamiikka kutsuvat myös harjoittamaan kontrolloivaa tai ohjailevaa asennetta. Tämä on hyvin tyypillinen tilanne vieraanvaraisuuden tuottamassa asetelmassa (Brotherton & Wood 2007, 40 ks. Lynch 2011, 5; Rozakou 2012, 573–574). Tähän johtaa kielitaidottomalta, suomalaisen byrokratiaan ja elämäntapoihin tottumattomalta turvapaikanhakijoilta puuttuva mahdollisuus elää itsenäisen ja aktiivisen toimijan elämää Suomessa. Samalla yhdessä jaetussa arjessa majoittaja tulee helposti projisoineeksi vieraaseensa omia halujaan, kulttuurisia toimintatapojaan ja tottumuksiaan. Samankaltaisia havaintoja tekee Rozakou (2012) kreikkalaisten vapaaehtoisten auttaessa pakolaisia ja turvapaikanhakijoita. Aineistossani tällaisina kulttuurisina toimintatapoina ja piirteinä näyttäytyvät toimeliaisuus, säntillisyytys ja kyky purkaa sydäntään. Tilanteeseen johtaa se, että vieraanvaraisuutta eletään aina isännän alueella ja isännän resursseja hyödyntäen, kuten Cheah (2013, 57) huomauttaa. Suhde kotimajoituksissa ei siis kuitenkaan ole täysin tasaveroinen, vaikka sitä perheenjäsenyydellä pyritäänkin ilmaisemaan.

Tätä kuvastaa esimerkiksi se, että majoittajat pyrkivät keksimään arkista ja mielekästä tekemistä majoitettavilleen, mutta näin ei tapahtunut toisin päin. Tekemisen keksiminen näyttyy kuitenkin varsin luontevana turvapaikanhakijan tilanteessa, jota kuvastaa helposti toimettomuus ja turvapaikkapäätöksen odottaminen.

Osa majoittajista koki olevansa jonkinlainen äitihahmo majoitettavalle. "Äidin" rooli ilmeni aktiivisuuteen kannustamisena, ohjaamisena ja turvapaikanhakijan aikataulusta huolehtimisena. Tämä näyttyy myös yhteiskuntaan ja Suomen kansalaisuuteen valmentavana otteena. Tällöin suomen kielen opettelun ja itsensä aktiivisena pitämisen katsottiin edistävän suomalaisen yhteiskuntaan siirtymistä. Seuraavassa haastateltavani kuvaa "äidin" valmentavaa roolia:

Viime keväänä mä ajattelin sitä, että mä en sitä perhettä nyt saanut. Mä oon siis ollut naimisissa ja eronnut. Kaveri nauroi sitä, että sä et tiennyt, että sä sait ne kaks teinaria, sulta jäi vaan se vaippaikä välistä, että nyt sä yrität tehdä niistä Suomen kansalaisia, että näin tehdään täällä. Että mä vaadin tiettyjä asioita ja oon sellainen ohjaava, että ootte ahkeria ja aktiivisia ja tälleen. (Miia)

Osa sen sijaan koki olevansa ystävänä majoitettavalle. Silti asetelman pitäminen täysin tasavertaisena ystävyysuhteena aiheutti pohdintaa.

Olemme aidosti ystäviä. Mutta sillä tavalla aidosti, että olenhan mä sen ihmisen ainoa ihminen. Että eihän se ole ihan normaali tasavertainen ystävyys. (Iiris)

Kaveruuden merkitystä pidettiin kuitenkin tärkeänä lähtökohtana normaalille suhteelle, mikä myötä "terapiasuhteita" haluttiin välttää, koska niihin ei ollut ammattitaitoa. Tiinan mukaan oli tärkeää, että toisen murheiden kuunteleminen pysyi normaalina ja kaverillisina, sellaisena kuin se tapahtuisi kenen tahansa kaverin kanssa. Tiinan mukaan tilanne ei saanut luiskahtaa siihen, että hän jakaisi majoitettavalle elämänohjeita.

Se ei saa olla aikuisen ja lapsen suhde. Siinä on paljon sellaisia kolonialistisia niinku mahdollisia mokia, jotka vois tulla helposti tehtyä, että tulis käytäntöjä, joissa ei olla tasa-arvoisia. Et jos omassa kodissa on sellaisia käytäntöjä aikuisten ihmisten välillä niin se on tosi kuluttavaa kaikille osapuolille. (Tiina)

Haastateltava ilmaisee sitaatissa tunnistavansa vaaran. Turvapaikanhakijoiden kotimajoituk-
sessa tilanne voi helposti lipsahtaa asetelmaan, jossa toinen näyttäytyy auttajana ja toinen
autettavana. Kolonialistisilla käytännöillä viitataan kontrolloiviin ja vallankäyttöä sisältäviin
tilanteisiin ja asetelmiin, joka toistuvat esimerkiksi humanitarismin parissa. Niissä auttaja
kokee olevansa kehityksen huipulla ja pyrkii pelastamaan alakynnessä olevan uhrin ja muo-
vaamaan hänestä vaadittavan kehityksen mukaisen. Tällöin auttaja usein kuvittelee tuntevan-
sa autettavan tavoitteet ja patistaa häntä vain hänen ”omaksi parhaakseen”. (Douzinas 2013,
167.) Tiina haluaakin tehdä pesäeron auttaja-autettava-suhteeseen:

Mä en myöskään halunnut ajatella itseäni avuntarjoajana ja sitä toista avun vas-
taanottajana. Jotenkin halusin pitää sen päässäni enemmänkin vastavuoroisena,
normaalina, tasa-arvosten ihmisten välisenä ratkaisuna. (Tiina)

Suurin osa haastateltavista kieltäytyi näkemästä majoitustilannetta auttamisena. Pikemmin-
kin auttaminen nähtiin haavoittavana. Tällöin auttaminen on rinnastettavissa pyyteettömään
lahjaan, joka taas yksisuuntaisuudessaan alentaa lahjan saajaa (Mauss 1999, 112–113). Sen
sijaan kotona asuvaa turvapaikanhakijaa pidettiin kanssaihminenä ja tilannetta enemmän
kanssaelämisen hetkenä, jossa vastavuoroisesti autettiin toinen toista. Auttajan ja autettavan
suhdetta pohdittiin ja sanallistettiin myös majoitettavalle. Haastateltavien mukaan autettavan
rooli myös sopi majoittujille huonosti ja se koettiin ahdistavana.

Hän oli tottunut pärjäämään ittekseen. Eikä oo helppoo olla autettavana... Siinä
auttaa se, että jos sen voi perustella kaikin puolin niin, että se on aktivismia, kun
kysyit siitä. Koittaa vakuuttaa sitä sit siitä, ettei me nähdä häntä hädänalaisena,
joka on meidän sääliä tai almuja saamassa vaan, että tää on meidän mielestä mie-
lekäs tapa osallistua yhteiskuntaan. (Tiina)

Haastateltavan mukaan kotimajoitustoiminnan nimeäminen aktivismiksi auttamiseen sijaan
myös helpotti tilanteen käsitteellistämistä. Kaikki eivät kuitenkaan suhtautuneet auttamiseen
lähtökohtaisesti eriarvoisia asetelmia tuottavana tilanteena. Sen sijaan tilanne nähtiin enem-
män vastavuoroisena vaihtona.

Tässä mä halusin myös auttaa ja sitten meistä tuli ystäviä. Että se järjestys oli
musta erilainen, ku monesti aikasemmin. Sellanen, että mulle tuli kyllä sellainen
olo, että ne autto kyllä myös mua. Että se asetelma ei jäänyt sellaiseksi, että mä

olisin jotenkin ollu joku hyväntekijä. Että ne teki mulle hyvää, ja mä tein niille hyvää. (Katariina)

Katariina ei myöskään pitänyt auttamista ja halua tutustua uusiin ihmisiin tuomittavana motiivina toiminnalle.

On tosi ok haluta tehdä sellaisia asioita myös sen takia, että viihtyy toisten ihmisten seurassa ja rakastaa ihmisten seuraa ja uusia ihmisiä. Ja semmonen, että auttaa toisia ja on toisten kanssa. Se on normaalia. (Katariina)

Turvapaikanhakijoiden kotimajoittamista osana majoittajan omia prosesseja, ei kuitenkaan pidetty hyvänä. Tiinan mukaan turvapaikanhakija ei saanut olla tilinteon väline majoittajan omien asenteiden läpikäynnissä. Tällöin majoittaminen voisi helposti palvella majoittajan identiteettiä, jossa auttaminen parantaa ihmisen omakuvaa samankaltaisesti kuin Costas Douzinas (2013, 167) on esittänyt tapahtuvan humanitarismin viitekehyksessä.

6.3. Oma tila

Vieraan majoittaminen muovaa konkreettisesti kodin tilallisuutta (Järvinen-Tassopoulos 2010, 316). Tämä tarkoitti usein muutoksia kodin tilojen järjestämisessä erityisesti nukkumisen suhteen. Jokaisessa kotimajoitustapauksessa majoitettavalle tarjottiin jonkinlainen oma tila, pääsääntöisesti oma huone. Yhdessä tapauksessa oma tila oli verholla eristetty alkovi suuressa huoneessa, jonka majoittaja ja majoitettava jakoivat.

Hänellä on kuuden neliön alkovi. Siel on hänen kampeet, se on Houmanin huone. Se on hänelle varattu henkisesti. Mulla ei o sinne asiaa ennen ku mä kysyn, että voinko tulla. (Veera)

Muissa tapauksissa majoitettavalle järjestettiin oma huone, jolloin työhuoneet ja vierashuoneet otettiin majoituskäyttöön. Eräässä tapauksessa majoittaja antoi oman makuuhuoneensa majoitettavalle ja siirtyi itse nukkumaan olohuoneeseen. Toisessa tapauksessa majoittaja muutti yläkerran makuuhuoneesta ruokailuhuoneeseen nukkumaan. Katariina koetti tarjota luonaan majoittuneelle perheelle asunnon isompaa makuuhuonetta (omaa makuuhuonetta), mutta he kieltäytyivät. Näin ollen perhe majoittui asunnon pienempään makuuhuoneeseen.

seen. Majoittajien pyrkimys omien makuuhuoneidensa tarjoamiseen vieraille mukailee perinteistä käsitystä siitä, kuinka vieraalle tulee tarjota parasta (Säävälä 2016, 135).

Muutamassa tapauksessa keittiöstä tuli majoittujien ”valtakuntaa”, koska he ottivat pääasiassa vastuulleen ruuanlaiton. Muutamassa kodissa oli yläkerta, jossa käytiin nukkumassa, kun muuten aikaa vietettiin alakerrassa. Isommissa taloissa reviiiriä riitti kaikille myös enemmän. Pirkon luona majoitettavalla oli käytössään kokonainen oma pääty, joten molemmilla osapuolilla oli mahdollista olla erillään toisistaan. Iiriksen kaksiossa sen sijaan oli mahdotonta välttyä tapaamasta toista, mikä johti myös runsaaseen yhdessä oleskeluun ja yhdessä tekemiseen.

Jokainen opetteli enemmän tai vähemmän ottamaan oman tilan kodissa. Helin mukaan tämä toimi niin, että vuorotellen vetäydyttiin omiin oloihin tai kaikki puuhailivat omiaan eri tahoilla. Omaa tilaa ja aikaa yksinoloon syntyi myös erilaisen päivärytmin vuoksi. Majoittujat ottivat omaa tilaa menemällä kaupungille. Lisäksi sitä otettiin puhelimen käytön sekä rukoilun avulla. Tällöin he saattoivat olla myös samassa tilassa muiden kanssa. Veeran mukaan toisen rukoilun seuraaminen saattoi tuntua kiusalliselta asialta, joka vaati totuttelua:

Ja se on ollut opettelua myös, että voi katsoa häpeämättä, kun toinen rukoilee.
Että siihen on lupa. Ja hän ottaa oman aikansa ja tilansa. (Veera)

Muutama majoittajista toteaa, että vaikka he pitivät ihmisten kanssa yhdessäolosta, toivoivat he toisinaan omaa rauhaa sekä yksityisyyttä ja kokivat tarvetta olla yksin. Katariinan pohti, että tämän selittäminen Lähi-idästä tuleville oli vaikeaa, minkä hän tiesi jo entuudestaan. Hänen mukaansa Lähi-idän kulttuureissa ilmenevä sosiaalisuus oli suomalaisen psykologian kielellä mielletävissä läheisriippuvuuden kaltaisena tilana.

Et ihmiset [Lähi-idästä] aina luulee, että joku on tosi pahasti vialla, jos mä haluan olla itekseni.– – Se on sillai kiinnostava, että kun mä tykkään ihmisten seurasta tosi paljon, että mulla on kuitenkin sellainen raja. Vaikka muihin suomalaisiin verrattuna mä saatan olla ihan yltiösosiaalinen niinku, että mä jaksasin vaikka kuinka paljon olla toisten ihmisten kanssa, mutta mulla se raja on vaan vähän kauempana. Mutta mulla on se raja! Musta tuntuu ,että välillä Fatiman ja Jamalin kanssa ja välillä mun miesystävänkin [Lähi-idästä] kanssa, että muhun verrattuna, ettei niillä oo sitä rajaa ollenkaan. Et ne on aina toisten kanssa. Aina!
(Katariina)

Lainaus osoittaa kuinka suomalaisilla on usein voimakas tarve omaan tilaan. Tällöin yhdessäololle täytyy pystyä vetämään rajoja ja yksilön on saatava valita paljonko hän viettää aikaa yhdessä muiden kanssa. Tämän vuoksi Katariina koki, että hänen täytyi opetella sanomaan, missä kohti hänen täytyi saada olla yksin. Hän kertoo myös alkaneensa laittaa jossakin vaiheessa oman huoneensa ovea kiinni tämän merkiksi. Katariinan mukaan yksityisyyden ja oman tilan ymmärtäminen poikkesivat myös mies- ja naispuolisen majoitettavan kanssa. Naisten välillä reviiirit menivät helpommin ristiin.

Jamal, se selvästi kunnioitti mun yksityisyyttä ja omaa aluetta huomattavasti enemmän kuin Fatima. Fatima, tavallaan me oltiin vähän niinku samalla reviiirilä. Just se, että se saatto mennä vaan siivoamaan mun huonetta, kun mä olin poissa, mikä oli musta sillai, että hei haloo et sä voi mennä sinne häsläämään ja koskemaan mun tavaroihin. (Katariina)

Eräässä tapauksessa majoitettava sen sijaan oleskeli paljon omissa oloissaan.

Aika nopeesti kävi ilmi, että Kasim on introvertti. Alkuun se oli tosi helpotus että jäbä tykkää olla omassa huoneessa ja että yhdessä olokin voi olla sellaista toisen tilaa kunnioittavaa. – – Loppua kohden ois tehnyt mieli rohkaista, että ei tarvii väistää sinne omaan huoneeseen. Kyllä saa hengata enemmänkin. (Tiina)

Koska yhdessäolo saattoi olla intensiivistä, oli yhteisasumisessa tärkeää, että ovia pystyi sulkemaan ja oli mahdollista ottaa tauko. Tällaisia mahdollisuuksia majoittajille tarjosivat muun muassa työmatkat, joita lähes puolet haastateltavista tekivät. Miian ja Veeran mukaan etäisyyden ottamista kaipasi aika ajoin ja sen ottaminen teki hyvää.

Se ei o poikien syy ja se on ihan luonnollista. Sen kuuluu mennä näin. Väillä tuntuu hyvältä, välillä ei o panoksia ja välillä on muita haasteita. (Miia)

Just se, että itselle tarvii olla sitä tilaa ja huolehtia omasta tilasta... Se jaksamisesta huolehtiminen, pitää ottaa tauko, että saadaan taas alkaa kaivata toisiamme. (Veera)

Oman tilan ottamiseen ja yksityisyyden säilyttämiseen oli valmistauduttu myös etukäteen materiaalien hankintojen avulla. Eräs haastateltavista oli ostanut omaan huoneeseensa tele-

vision siltä varalta, jos tarvitsisi omaa aikaa ja rauhaa. Hän ei ollut kuitenkaan katsonut sitä kertaakaan. Toinen sen sijaan oli ostanut itselleen yöpaidan, jota alkoi käyttää asunnossa liikkueessaan, sillä alasti liikkuminen ei ollut enää mahdollista.

6.4. Kuinka olla (kuin) kotonaan

Ihmisen asettuminen kodikseen ei ole helppoa. Tämä voi Taina Rajannin mukaan onnistua korkeintaan postmodernilta nomadilta, joka omaa kyvyn asettua kodikseen missä tahansa. Rajannin mukaan tähän pystyy vain harva, koska olemme niin voimakkaasti ”kotoisin jostakin”: kietoutuneina tiettyyn (koti)paikkaan, sen tunnelmiin ja tapoihin. (Rajanti 2010, 333.) Osassa kotimajoitustapauksia siirtyminen yhteisasumiseen tapahtui hyvin nopeasti, osassa hitaammin, ensin tutustuen ja kyläillen. Muutamassa tapauksessa majoitettavat olivatkin vierailleet majoittajan luona ennen majoitusta. Heli ohjeisti miehiä siitä, kuinka tilanne tulisi muuttamaan kylässäkäynnistä:

Sanoin, että ei tarttee seurustelun vuoksi seurustella, että on vaan hyvä, jos ootte välillä pois. Kaikki elää ikään kuin omaa elämäänsä eikä niin, että istutaan kahvipöydässä aamusta iltaan. (Heli)

Heli kertoo tehneensä myös selväksi miten arki tulisi muuttamaan tilannetta.

Sanoin, että en oo aina se iloinen Heli, että mulla on pahoja päiviä. (Heli)

Kotona oleminen merkitsee lupaa olla ”oma itsensä” ja ”juuri sellainen kuin on”. Tämä merkitsee hetkellisesti irtautumista ulkoisista paineista, jotka ovat läsnä rajan toisella puolella, julkisen sfäärissä. (Vilkko 2010, 43.) Helin esimerkin mukaan kotona olemiseen kuuluu mahdollisuus näyttää myös omat huonot puolensa.

Kotimajoitus on molemmille osapuolille poikkeuksellinen järjestely. Tämän vuoksi vieras joutuu pohtimaan sitä, kuinka olla kotonaan toisen kodissa ja arjessa. Samalla majoittaja joutuu pohtimaan sitä, kuinka olla kotonaan uudessa tilanteessa. Silti erityisesti majoitettavat ovat ”vieraalla maalla” ja joutuvat tinkimään omista tavoistaan ja omasta olemisestaan saapuesaan majoittajan kotiin. Vaikkei heidän kokemuksiinsa tässä tutkimuksessa päästä suoraan

käsiksi, refleктоivat haastateltavat kuitenkin vieraidensa kotiutumista ja kykyä *olla kuin kotonaan*. Osalle majoitettavista se vaikutti helpolta.

Muistan, että mä aluksi ajattelin, että onpa hyvä ja tykkäsin siitä, että ne otti niin reippaasti tilaa. Musta olis tuntunut tosi vaivaannuttavalta, jos mun olis pitänyt paimentaa niitä siihen, että olkaa kuin kotonanne. Ne siis käytti sitä koko asunto ihan surutta ja se oli musta tosi kiva. Se johti just siihen, että mun piti rajata sitä mun omaa reviiriä ja olla siinä selkee. (Katariina)

Useimpien muiden kohdalla kotiutuminen vei enemmän aikaa. Tiinan mukaan heidän majoitettavalleen toisten kodissa oleminen aiheutti ongelmia, ja tämä pyrki olemaan mahdollisimman vähän tiellä.

Kyl se silti veis hirveen paljon pidempään, että se kehtais olla ihan oma itsensä. Tuntuu, että kaikkiin ristiriitaisiin tunteisiin tai omiin huonoihin fiiliksiin se reagoi silleen vetäytymällä ja muuttamalla anteeksipyytävämmäksi, mikä musta kertoo siitä, ettei se nyt oo ihan täysin kotonaan. Ei se myöskään kehtais näyttää jos sitä vituttais joku asia mitä me tehdään, niin ei se uskaltais sanoa siitä. (Tiina)

Kotiutuminen ilmeni haastateltavien mukaan niin, ettei kiittelyä esiintynyt aiempaan muodolliseen tapaan. Kiittelyn haastateltavat olivat kokeneet kiusallisena ja olivat helpottuneita, kun se väheni.

Eikä hän onneks enää kiittele. Joo, sellanen turhasta kiittely: kiitos kun teit ruokaa tai sitä tai tätä, kiitos, kun saan olla täällä. Kiitos tuosta ja tästä – – Se on jäänyt onneks pois. Joskus hän saattaa sanoa, että hän on kiitollinen. (Iiris)

Kotiutuminen ilmeni haastateltavien mukaan myös majoitettavien vilkkaampana liikkumisena kodin ulkopuolella. Heidän mukaansa tietyn ajan kuluttua majoitettavat uskalsivat tulla ja mennä vapaammin eikä menemisistä aina enää tiedotettu majoittajalle.

Kyllä hän nyt on kotonaan. Sillä tavalla rasittavalla tavalla kotonaan, ettei ilmoita mihin menee. (Iiris)

Haastateltavien mukaan majoitettavat eivät myöskään ilmaisseet kiirettä päästä muuttamaan omaan asuntoon. Pirkon mukaan majoitettava oli myös keskustelussa ilmaissut halunsa jäädä

Pirkon luo ”kotiin”, kun Pirkko oli ehdottanut vastaanottokeskukseen palaamista sitten, kun turvapaikkapäätös saapuisi.

Majoitettavat saivat myös kutsua vieraita luokseen, ja toisinaan heillä kävikin vieraita. Tämä täyttää Rosellon (2001, 17–18) mainitseman kriteerin, jonka mukaan *kotona olemisen* mittarina toimii mahdollisuus vieraanvaraisuuden tarjoamiseen. Se myös hälventää isännän ja vieraan rooleja. Näin vieraasta tulee tasaveroinen isäntä, jolla on mahdollisuus kutsua omia vieraita luokseen.

Silti isännöinti tarkoitti usein myös majoittajalle uutta tilannetta, jossa hänen täytyi luoda väliaikainen tapa olla kodissaan. Joissakin tapauksissa majoitus hämmensi majoittajan totuttuja tapoja ja tilanteeseen tottuminen kesti molemmin puolin.

Oon tehnyt elämäni samalla tavalla asiat ja sit joku tekee eri tavalla, laittaa asioita väriin paikkoihin ja jättää asioita väriin paikkoihin ja semmosia. – – Mut kyllä se ainakin alussa se tuli mun suusta, että hei. Niin kyllä se loukkas, että hän kokee sillon, että se ei oo koti vaan hän on vieras. Nyt mä oon ehkä pääsyt siitä, että me ollaan opittu, että toi tekee näin ja tää näin, että sellanen vierauden tunne... Joskus hänellä oli sellainen, että jos hän vielä kerran unohtaa, tekee jonkun niin hän joutuu takas. Et kyl sen näki siitä, et sillä oli epävarma olo niissä tilanteessa. Jos sä oot vieraana jonkun luona, mut jos sulla ei o mitään paikkaa mihin paeta. (Iiris)

Lainaus kuvastaa hyvin sitä, kuinka *kotona oleminen* toisen omalla alueella ei ole helppoa vieraille. Lisäksi se näyttää turvapaikanhakijoiden kotimajoituksen erityisenä tilanteena, jossa kyse ei ole normaalista tasa-arvoisesta vierailusta, jossa vieraalla on aina mahdollisuus palata omaan kotiinsa vaan hän on eri tavoin riippuvainen majoittajastaan ja hänen kanssaan toimeen tulemisesta, ellei halua palata vastaanottokeskukseen asumaan.

Haastateltavat tuovat esiin myös turvapaikanhakijoiden kokemukset muukalaisena kohtelusta sekä irrallisuudesta. Kokemukset joukkoon kuulumattomuudesta vaikuttavat Ahmedin (2000, 21) havaintojen kaltaisesti paikantuvan tietyn näköiseen ruumiiseen. Tiinan mukaan majoitettavalle oli hyvin tärkeää tulla nähdyksi ulkopuolisten silmissä osana perhettä tai perheen tuttua. Tästä syntyi tunne kuulumisesta jonnekin ja joihinkin. Tiina kertoo kohtaamisesta, jossa hänen lapsensa huomasi heidän majoitettavansa, Kasimin bussissa:

Ja lapsi huutaa sieltä riemuissaan, että Kasim, Kasim! Se on sellai, et ympärillä olevat ihmiset näkee, että hänellä on paikka, että tää lapsi tuntee hänet, ettei hän oo näkymätön ja hänellä on paikka. Ettei hän o ainoastaan sellainen anonyymi uhkaava arabimies, joka kulkee bussilla, ja johon suhtaudutaan tosi vieraana ja toisena. Et se et suomalainen lapsi näkee hänet ja tunnistaa ja ilahtuu. Se muuttaa hänen sosiaalista asemaansa sillä hetkellä siinä bussissa. Se kertoo usein sitä juttuu, et se oli selvästi tärkeä. (Tiina)

Lisäksi haastateltavat viittaavat siihen, että majoitettavat aistivat vihamielistä ilmapiiriä ympärillään, saattoivat pelätä yksin liikkumista ja epäilivät, että heitä vihataan. Tämän vuoksi majoittajien ajatukset pyörivät toisinaan voimakkaasti turvallisuudessa ja heidän tehtäväkseen tuli majoitettavien henkisenä tukena oleminen.

6.5. Väliaikainen arki

Yleensä arki on jotakin sellaista, mitä emme havaitse. Lähemmin tarkasteltuna arjessa on Eeva Jokisen mukaan kyse toistosta, rutiineista ja säännöllisyydestä. Arkisia tapoja ja käytäntöjä toteutetaan yleensä kyseenalaistamatta niitä tarkemmin (Jokinen 2005, 7, 11, 27–32.) Arjessa, sen totuttujen tapojen ja ulkoisten paineiden keskellä, tulee näkyväksi myös ihmisen *oma*. Tämä voi tarkoittaa omalla tavalla ja omassa rytmissä tekemistä ulkomaailmasta piittaamatta. (Lefebvre 1991 ks. Jokinen 2005, 22.) Arkeen voi liittyä myös nautinnon ja ilon hetkiä sekä kokemus siitä, että on tärkeä (Jokinen 2005, 64). Olennaisesti arjen keskeiseksi rakennuspalikaksi määrittyy Rita Felskin (2000, 18) mukaan kodin tuntu.

Arkeen liitetään siis käsitys pysyvyydestä ja asettumisesta. Kotimajoituksissa arkea eletään väliaikaisesti, ikään kuin välitilassa, mikä vaikuttaa perinteisestä arkikäsitteen näkökulmasta paradoksaaliselta. Toisaalta myös vieraanvaraisuus on paradoksaalinen käytäntö, koska se tapahtuu aloilleen asettumisen ja matkalla olon risteämässä (Germann Molz & Gibson 2007, 10). Vierailutilannetta kuvaakin vieraan kannalta voimakkaasti väliaikaisuuden ja asettumisen välinen ristiriita.

Kotimajoituksissa arki ei ole Jokisen kuvauksen mukainen huomaamaton ohilipuva käytäntö vaan arkea jouduttiin luomaan aktiivisesti. Tämä johtui siitä, että arjen rutiinien puuttuminen

huomattiin, eikä tavallinen arki syntynyt automaattisesti, vaan sen hyväksi tuli tehdä järjestyttäjä. Arkista elämää kodinomaisista puitteista huolimatta kuvasi väliaikaisuus, johon turvapaikkapäätökseen liittyvä odottaminen ja epätietoisuus kuuluivat voimakkaina elementteinä. Tavallisen arjen tavoittelua turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa Miia kuvailee seuraavalla tavalla:

Että on sitä nauruu ja sitä hyvää oloa ja yhteistä. Syödään yhdessä, tehdään yhdessä. Syödään illalla teetä tai jätskiä tai jotain. Se on ehkä se juttu. Ne pienet sellaiset jutut. (Miia)

Haastateltavan kuvauksessa korostuvat yhdessä olo, huolenpito ja pienet ilon hetket ja nautinnot, jotka myös Jokinen mainitsee arjen merkityksellisinä hetkinä. Yhdessäolo oli tärkeä osa arkea ja tätä pyrittiin näyttämään myös ulospäin. Perheenjäsenyyttä ilmaistiin ottamalla majoitettavat mukaan kodin ulkopuoliseen arkeen. Tiinan mukaan majoitettava oli toisinaan mukana viemässä muun muassa perheen lasta päiväkotiin. Yhteistä aikaa vietettiin käymällä erilaisissa tapahtumissa kaupungilla tai luonnossa, opettelemalla kieliä, esimerkiksi arabiaa ja suomea puolin ja toisin, käymällä ruokakaupassa, katsomalla elokuvia ja järjestämällä itse pienimuotoisia tapahtumia. Arkista tekemistä turvapaikanhakijoille olivat myös skype-puheluiden soittaminen kotimaahan, mihin myös majoittajat osallistuivat toisinaan. Arjen kannalta suurimmaksi yhteiseksi rituaaliksi ja yhteenkuuluvuuden symboliksi muodostui yleensä yhdessä syöminen, jolloin tarjoutui mahdollisuus myös keskustelulle:

Kyl me yritetään niinku sillä tavalla, et syötäis periaatteessa yhdessä. Et se ois vähän niinku se, et mitä kellekin on sattunu tai mitä on kohdannut, mitä on tapahtunut päivän aikana. Ihan niinku normaaliperheissä. (Miia)

Yhteisen aterian äärelle kokoontuminen edustaa Douglasin mukaan yhtä kodin tekemisen keskeisistä konventioista. Aterialla perheelle tarjoutuu mahdollisuuden kommunikoida kuumusiaan ja koordinoita tulevaisuutta. (Douglas 1991, 302.) Tulevaisuutta suunniteltiin monissa tapauksissa, ja majoittajat pyrkivät usein aktiivisesti keksimään päiväohjelmaa majoitettavalleen. Päiväohjelmaa yritettiin etsiä erityisesti kodin ulkopuolelta, esimerkiksi järjestämällä majoitettava vapaaehtoistyön pariin. Kalenterimerkintöjä pyrittiin järjestämään, jotta majoittajalle syntyisi tunne siitä, että häntä odotettiin ja tarvittiin jossakin. Tällaisena toimi vaikkapa kavereiden muuttoapuna toimiminen. Myös palkkatyön mahdollisuuksia selviteltiin

yhdessä, mutta työn saaminen osoittautui vaikeaksi. Joissain tapauksissa myös majoittajan lähipiiri oli keksinyt ohjelmaa majoitettavalle tai kutsunut tätä kylään. Eräs haastateltavista poti kuitenkin huonoa omatuntoa siitä, ettei päiväohjelmaa pyritty keksimään riittävästi.

Yleensä arjen säännöllisen rytmin ja rutiinien katsotaan luovan turvaa ja levollisuutta (Jokinen 2005, 11). Suurin osa majoittajista kävi päivisin töissä. Sen sijaan majoitettavat olivat pääasiassa päivisin kotona, sillä heiltä puuttui jatkuva ja säännöllinen päiväohjelma. Majoitettavien päivien sisältö koostui usein ruuanlaitosta tai muista koti- tai kunnostustöistä, koirien ulkoiluttamisesta ja suomen kielen opiskelusta. Osa tapasi satunnaisesti kodin ulkopuolella ystäviään, toisilla ystäviä taas oli vähemmän. Kotimajoituksissa arjen muodostuminen turvapaikanhakijalle oli kuitenkin hankalaa, koska arkea sanelevat raamit, kuten vaikkapa työ ja harrastukset puuttuivat majoitettavilta. Osalla majoitettavista säännöllisen päivärytmin puute johti öiseen valvomiseen ja päivisin nukkumiseen. Tiinan mukaan majoitettavalle tavallisen arjen rytmiin hyppääminen oli vaikeaa. Tämä aiheutti huolta Tiinassa ja hänen miehessään. Tiinan mukaan mies oli myös selvästi masentunut.

Tavallaan sama miten työttömäksi jäänyt masentunu ihminen reagoi, kun ei o struktuuria päivässä ja viikossa. Sitten se menee siihen, että kattoo Youtube-videoita öisin ja yhtäkkiä koko yö hujauttaa, ja sitten se menee siihen, että saa nukuttua vain päivällä. Ja tää vielä yhdistettynä Suomen talveen ja pimeyteen, kun se nukku päivät läpeensä. Paljon enemmän se, mitä mieltä talven aikana ja mistä kanto huolta ei ne asiat olleetkaan sellaisia yhteisasumiseen liittyviä, et kuka pesee tiskit tai ostaa ruuat, et miten se pärjää ja olisko meillä velvollisuus tai jotain keinoja auttaa enemmän. (Tiina)

Suurimmat haasteet kotimajoittamisessa syntyvät siis majoitettavien koti-ikävästä ja masennuksesta sekä erityisesti turvapaikkaprosessiin liittyvästä odottamisesta. Yhdessä olo oli useimmiten mukavaa, mutta moni näki, että pohjavire oli ahdistunut, vaikka hetkellisesti naurettiin ja pidettiin hauskaa. Turvapaikkaprosessin kestäminen ja epävarmuus päätöksestä aiheuttivat haastateltavien mukaan majoitettavien kyllästymistä ja passivoitumista sekä vetäytymistä omiin oloihin tai kaupungille. Lisäksi osa majoitettavista ei ollut lainkaan tottuneita olemaan autettavana tai vailla työtä. Koti-ikävän ja huolestuneisuuden vuoksi lohduttaminen olikin osa joidenkin majoittajien roolia. Miian kodissa näitä tilanteita varten oli aina varattuna jäätelöä, jonka syömisellä murheellisiin tilanteisiin pyrittiin saamaan lohtua. Tärkeänä pidettiin myös sitä, ettei majoitettavaa jätetty murheineen yksin. Läsnäolon tarjoaminen

oli Miian mukaan oikeastaan ainoa mahdollinen tapa auttaa. Monella turvapaikanhakijoista oli kannettavanaan myös rankkoja ja traumaattisia kokemuksia. Elämäntilanteiden eron muistaminen oli joskus majoittajille hankalaa ja se vaati tilanteen aktiivista ajattelua, kuten haastateltava kuvaa seuraavassa:

Mä en voi koskaan täysin ymmärtää, kun mä en oo siinä tilanteessa ja se aiheuttaa mulle sellaista, että mä saatan jostain kivahtaa ja mä en ehkä älyy sitä, että ne yrittää joskus liikaakin – Ja heillä on kuitenkin se paine olemassa. Eli se aiheuttaa eniten sellasta mihin pitää keskittyä. (Miia)

Haastateltavan mukaan majoittajan tuli muistuttaa itseään vieraan lähtökohdista ja vaikeasta tilanteesta aktiivisesti, koska tämä saattoi hetkellisesti unohtua. Samalla tavoin argumentoi Ahmed (2000, 151–152), joka korostaa vieraan lähtökohtien ja erityisyyden muistamista.

7. Vastavuoroisuus

Tässä luvussa majoitus on jo edennyt pidemmälle. Tarkastelun kohteena on majoittajan ja majoitettavan suhteen ajallinen muutos, ristiriidat ja kulttuurierot. Tämän lisäksi tarkastelen yhteisen arjen elämiseen sisältyvää vastavuoroisuutta sekä majoitettavalle tarjoutuvia mahdollisuuksia siihen. Lisäksi luvussa tehdään selkoa oman ja vieraan välisestä rajanvedosta sekä majoitustilanteen aiheuttamista muutoksista isännän tavoissa ja käsityksissä itsestä. Tämä rajankäynti on vieraanvaraisuuden teeman kohdalla erityisen tärkeää, ja se muodostaakin yhden tutkimukseni kantavista teemoista. Nämä rajanvedot ovat erityisen voimakkaasti läsnä kotia, perhettä ja omaa tilaa käsiteltäessä.

7.1. Ristiriidat

Kotimajoitustilanteissa koettiin myös ristiriitoja ja väärinymmärryksiä, joissa molemmat osapuolet näyttivät tunteitaan. Veeran mukaan mahdollisuus tunteiden ilmaisuun oli tasaveroisen yhteiselon kannalta tärkeää.

Me saatiin käydä sellainen prosessi. Eli tuli niitä notkahduksia. Selvitettiin, keskusteltiin vakavasti. Meille tuli riita tai näkemysero. Se oli hienoo, että uskallettiin käydä semmonen, se oli hienoo, että hän uskalsi näyttää sen mielipahan. Että ollaan tasavertaisesti, ettei hän oo mitenkään mun armoilla – – Koska aina on väärinymmärrykselle sijaa. Mä oon kokenut sitä tuskaantumista, hermostumista, että se on minussa. Olkoon se kuka vaan. (Veera)

Veeran luona majoittunut mies halusi kahden kuukauden kuluttua kokeilla asumista vastaanottokeskuksessa. Tämän jälkeen ystävyys on kuitenkin jatkunut ja Veera piti mahdollisena, että kotimajoitusta jatkettaisiin myöhemmin kevään saapuessa. Ristiriita syntyi Veeran mukaan siitä, että hän oli kiireessä pyytänyt miestä lakaisemaan, mistä tämä oli loukkaantunut. Osa majoittajien kohtaamista ristiriitatilanteista juontaa juurensa kulttuurieroihin. Samankaltainen havainto tehdään myös australialaistutkimuksessa (Hebbani ym 2016, 159). Myös Veeran kuvaus viittaa siihen, etteivät kaikki majoitettavat miehet olleet tottuneet tekemään koti töitä, laittamaan ruokaa tai siivoamaan. Nämä työt olivat haastateltavien mukaan lähtömaissa kuuluneet siskoille, äideille ja vaimoille. Sen sijaan miesten velvollisuudeksi katsotaan useissa muslimiyhteiskunnissa perheen elättäminen (Muhammed 2011, 158–159). Silti moni miehis-

tä toimi kuitenkin nyt Suomessa ollessaan keittiössä ja opetteli laittamaan ruokaa tai tekemään muita kotitöitä rikkoen kulttuurisia käsityksiä.

Helin mukaan majoitettavien uskonnollisten sääntöjen ja suomalaisten tapojen kanssa koettiin välillä yhteentörmäyksiä, mutta niistä selvitettiin yleensä hyvin. Heli kertoo esimerkin hänen kaverinsa halatessa majoitettavana olevia turvapaikanhakijoita heidät tavatessaan.

Et paremminkin se meni sellaseks leikinlaskuks. Mä sanoin vaan kaverille, että tämmösen mokaan menit nyt tekemään, että pojat joutu sun takia suihkuun. Et kyl ne tilanteet ihan leikinlaskulla menee ja niihin on ratkaisut... Mä oon nauranut, että me naiset ja koirat ollaan niin likasia, että ei voi tulla lähelle. (Heli)

Muslimille rukouksen suorittaminen edellyttää rituaalipeseytymistä vedellä (Muhammed 2011, 91). Haastateltavan mukaan majoitettavien uskonto antoi ohjeita hämmentävien tilanteiden oikaisemiseen. Peseytymällä majoitettavat pystyivät siis poistamaan rituaalisen epäpuhtauden, joka syntyi tuntemattomien naisten ja koirien koskettamisesta. Monessa tapauksessa majoitettavat myös peseytyivät ja kuluttivat vettä tavanomaista enemmän. Rukoilun vaatima peseytyminen aiheutti usein myös jatkuvan kosteuden wc-tiloissa. Eräässä tapauksessa myös epätietoisuus kaivosta tulevan veden laadusta aiheutti hämmennystä majoitettavassa. Haastateltavan mukaan muslimit jakoivat veden useampaan eri laatuun, joita käytettiin myös eri tavoin. Eteen tulleiden asioiden myötä haastateltava kertookin perehtyneensä toisen kulttuurin koodistoon ja tapoihin esimerkiksi hakemalla tietoa niistä.

Käytännölliset asiat aiheuttivat haastateltavien mielestä eniten ristiriitoja ja ärtymystä kotimajoitustilanteissa. Tällaisia olivat majoitettavien tottumattomuus suomalaisiin asumiskäytäntöihin, mikä ilmeni parvekkeenovien, ulko-ovien ja jääkaapinoven jättämisenä auki sekä jo mainittuna vessan lattian kasteluna.

Keittiönlattia oli ihan sellaisessa öljytahmassa. Tää oli sellainen mikä ärsytti mua alusta loppuun asti. Mut ne ei niinku tajunnut, kun nillä oli aina kengät jalassa tai jotku sandaalit. Toinen asia, joka ärsytti mua: vessanlattialla oli aina vettä. Sit kun mä sanoin siitä, että vessanlattialla on aina vettä, varmaan kolmatta kertaa, että voitteks te kuivata. Sit ne sano, että mikset sä laita kenkiä jalkaan. Sit mä olin sillai, että tää on mun koti. Mun vessanlattialla ei oo vettä. (Katariina)

Derridan mukaan isäntä voi vieraanvaraisuutta osoittaessaan kadottaa määräysvallan kodissaan (Höckert 2015, 232). Mielenkiintoisella tavalla Katariinan kertomassa esimerkissä lähennellään tätä pistettä, kun vieraat ehdottavat Katariinalle, jos hän voisi siirtyä sandaalien käyttämiseen. Vieraat yrittävät tällöin ottaa isännän roolin ja Katariinasta uhkaa tulla vieras omassa kodissaan. Tällöin Katariinan rajoja koetellaan ja hän pyrkii ilmaisemaan, että lopulta vieraat ovat hänen alueellaan, jossa hänellä kuuluu olla viimeinen sana asiassa.

Katariina kertoo heidän kohdanneen myös muita käytännön ongelmia, esimerkiksi silloin, kun majoitettavat ripustivat märkää pyykkiä ympäri asuntoa pyykkituvan käytön sijaan. Tällöin Katariina koki epäonnistuneensa suomalaisten toimintatapojen selittämisessä ja pelkäsi tilanteen johtavan pian riitaan. Näiden käytännön asioiden ratkomiseen saatiin keskusteluapua Naapurussovittelun keskukselta. Tulkin välityksellä tässä tapaamisessa asioista keskusteltiin, jolloin esille tuli myös majoittajien näkemyksiä asumisesta, esimerkiksi asunnon kylmyys.

Tiina sen sijaan kuvaa omaa perhettään ”huithapeleiksi”, joille kynnyks kotitöistä ärtymiseen oli korkealla. Tilanjaon aiheuttama väsymys alkoi kuitenkin näkyä ajan kuluessa ja se tuli esiin erityisesti pienissä yksityiskohdissa. Tällaisia olivat esimerkiksi osallistumattomuus siivoamiseen sekä se, että majoitettava osti kasvissyöjien jääkaappiin lihatuotteita, jotka kuitenkin jäivät syömättä. Tiinan mukaan siivoamisesta olisi pitänyt puhua alkuvaiheessa enemmän sekä perehdyttää siihen, koska Kasim oli hyvin tottunut hoitamaan kotia. Tämä tuntui myös hävettävän Kasimia, ja hän alkoi vasta loppua kohden osallistua siivoamiseen omaloitteisesti.

Se puuttuu se harjaantuminen siihen, että mä oon jättänyt ton tohon, joten se on mun velvollisuus huolehtia se eteenpäin. Semmonen, mitä ei oo taas tottunut oman sukupolven aikuisilla miehillä enää näkemään, että joku muu korjaa jäljet. Se ei kuitenkaan ollut mitään hirmu äärimmäistä, koska se yritti niin kovasti olla olematta tiellä. (Tiina)

Kotimajoitus sisältää pitkän aikaperspektiivin vuoksi myös erilaisia vaiheita. Useita kuukausia kestäneissä majoituksissa alkuinnostus saattoi kuitenkin myöhemmin hiipua ja vieraanvaraisuus saattoi koetella majoittajaa, kuten haastateltava seuraavassa toteaa:

Alussa se oli kauheen helpoo ja sillä tavalla oli mielenkiintoista. Mä oon hirveesti oppinut tästä näinnikkäästi asioista ja sitten suhtautumista ja kaikenlaista ja tullut uusia ihmisiä tätä kautta. Mutta nyt sitten on alkanu jotkut jutut nyppiäkin, monet asiatkin joo. Esim. sitä ajattelee niin, että se hyvä mitä mä voisin hänelle täältä näin tarjota niin se ei häntä kiinnosta, ja ihmiset on erilaisia tietenkin ja sen mä tiedän – – Sitä on vähän itessään pettynyt siihen, että se ei oo hänelle sitten hyvä. Voi olla, että se johtuu juuri tästä tilanteesta, että hän on niin ahdistunut siitä oleskeluluvan viipymisestä ja viipymisestä. (Pirkko)

Haastateltavien kertomuksissa korostuu se, kuinka useamman majoituskuukauden jälkeen saattoivat majoitettavat muuttua passiivisemmiksi, jolloin esimerkiksi kiinnostus suomenkielen opiskelua kohtaan väheni. Tämä huolestutti majoittajia. Pirkon mielestä majoitettava oli myös vaihtanut kotona olemisen kaupungilla oleskeluun muiden maanmiesten kanssa. Tämä ei Pirkon mukaan edistänyt suomenkielen oppimista tai valmentanut suomalaiseen yhteiskuntaan. Tämän myötä yhteiset keskustelut heidän välillään olivat vähentyneet, koska yhteistä aikaa ei enää ollut entiseen tapaan.

Hänen kannattais enemmän keskittyä siihen olemiseen täällä [kotona]. Oletan, että hän saa päätöksen. Hänelle se ei auta, että hän hengaa niitten toisten Lähi-idästä tulevien kanssa, se ei auta, koska ne ovat kielitaidottomia ne kaikki. Ne kolme, neljä miestä ovat yhdessä tuolla. Se ei hyödytä hänen tulevaisuuttaan paljon mitään. Että se on tämmöstä ensiapua. (Pirkko)

Haastateltava toteaa kuitenkin, ettei toivo majoitettavan kotona oleskelua itsensä takia, vaan turvapaikanhakijan suomalaiseen elämään sopeutumiseksi. Lisäksi hän koki harmillisena sen, etteivät hänen tarjoamansa aktiviteetit tuntuneet sopivilta majoitettavalle. Tulkintani mukaan tämä näyttäytyy jonkinlaisena epäonnistumisena majoittajan roolissa. Haastateltavan kuvausten mukaan turvapaikanhakijan elämä odotuksen täytteisessä välitilassa näyttää leviävän jonkinlaisena hermostuneisuutena myös majoittajaan. Tällöin majoittaja voi joutua pohtimaan rooliaan ja erityisesti sitä, kuinka paljon hänellä on oikeus, mutta myös velvollisuus puuttua turvapaikanhakijan elämään. Haastateltavan mukaan hän itse alkoi myös näyttäytymään orjapiiskurina rytmittäessään majoitettavan päivää erilaisilla tekemisillä, kuten vapaaehtoistyöllä. Majoituksen kestäessä voi isännälle syntyä myös voimakkaita näkemyksiä siitä, kuinka vieraan pitäisi olla tai mitä hänen tulisi tehdä. Haastateltavan mukaan nelikymppisen miehen oleskelu kaupungilla aamusta iltaan ei ollut myöskään täysin sopivaa tai hyödyllistä.

Suomalaisesta näkökulmasta kaupunkitilassa oleskelu ja siellä ”hengaaminen” luovat myös vaikutelman siitä, ettei kotona viihdytä. Samalla kaupunkitilassa oleskelun mielletään helposti kuuluvan nuorisolle, eläkeläisille tai ”kadun miehille”.

Näen yllä olevien haastateltavan kuvausten olevan sidoksissa siihen, kuinka isäntä ottaa riskin tarjotessaan vieraanvaraisuutta (Derrida 2000, 59 ks. Germann Molz 2011, 220). Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa isännän antamaa voidaan käyttää väärin tai sitä ei kunnioiteta, kuten Pyyhtinen (2014, 25, 93) toteaa. Näissä tilanteissa majoittajaa koetellaan, sillä hänen antamansa ei toimi, samalla vieras ei käyttäydy isännän toivomalla tavalla tai ole isännän toiveiden mukainen. Turvapaikanhakijan hankaliin vaiheisiin ja stressiin suhtautuminen koettelee näin ollen myös majoittajaa. Myös australialaistutkimuksessa tehtiin samankaltaisia havaintoja siitä, etteivät isännän ja majoitettavan odotukset aina kohdanneet (Hebbani ym 2016, 159). Tilanne kuvastaa myös Rozakoun (2012, 564) tuloksia asetelmasta, johon vieraanvaraisuus helposti johdattaa: pyrkimykseen ohjata vieraan elämää.

Majoituksen pitkä kesto saa isännän katseen kääntymään helposti vieraan velvollisuuksiin, kuten myös Still (2013, 13) toteaa. Tällöin vastavuoroisuuden puuttuminen leimaa vieraan helposti parasitiitiksi, joka pyrkii elämään isännän vieraanvaraisuuden kustannuksella (Pyyhtinen & Lehtonen 2015, 249). Eräs majoittajista koki, että yhteisasuminen vaati pelisilmää ja pieniä vastavuoroisia eleitä, mutta majoitettava ei aina osoittanut kykyä tällaiseen :

Olisin toivonnut, että hän asennoituis sillä tavalla... Nyt kun on tää hengailuvaihe, että hän kysys ennekuin hän lähtee, että tarviiks täällä jotakin tai onko jotakin tehtävää, esimerkiksi jotain mitä hän vois tehdä. (Pirkko)

Kotimajoituksissa vieraalta toivotaan siis tajua vastavuoroisuuteen. Koska arkea elettiin yhdessä, toi majoitettavan ”pelisilmä” arkisista asioista huolehtimisessa sujuvuutta ja pienistä asioista sanominen koettiin väsyttävänä.

Isännän ja vieraan keskinäinen kunnioitus saattoi myös joutua koetukselle. Veeralle ekologisuus oli tärkeää, minkä lisäksi hän oli tottunut omien sanojensa mukaan elämään nuukaillen. Tämän vuoksi hänen oli toisinaan vaikea ymmärtää veden ja energian tuhlausta tai majoitettavan ruokaa koskevia toiveita, jolloin heidän periaatteensa ja ohjenuoransa joutuivat törmäyskurssille.

Sitä syödään mitä saadaan. Se ei voi mennä hifistelyks. Jos ei kelpaa tuo, tämä ja tuo ja oot oikeesti tullut hädästä, sä voit olla kiitollinen, että oot hengissä ja voit olla täällä, ja et oo telttamajoituksessa jossain. (Veera)

Haastattelulainauksen mukaan vieras jopa uhmaa vieraanvaraisuuden lakia, koska ei suostu ottamaan vastaan isännän hänelle tarjoamaa ruokaa tai toimimaan isännän määrittelemien reunaehtojen puitteissa. Yleensä, kuten Pitt-Rivers huomauttaa saadaan vieraanvaraisuuden lailla ja molemmin puolisen kunnioituksen avulla sisäänrakennettu konflikti taltutettua (ks. Järvinen-Tassopoulos 2010, 312). Kuten haastattelulainauksessa, on vastaavalla tavalla julkisuudessa nostettu esiin turvapaikanhakijoiden kriittinen suhtautuminen heille vastaanotto-keskuksissa tarjottuun ruokaan (YLE 30.9.2015). Perinteisen vieraanvaraisuuden tuottaman asetelman voikin nähdä sisältävän erityislaatuisen suhteen, jossa vieraan oletetaan usein ottavan vastaan mitä tahansa isäntä hänelle tarjoaa, jolloin hänen tulee olla siitä ainoastaan kiitollinen. Toisaalta isännän rooliin taas kuuluu vieraan miellyttäminen.

Retoriikkana ja ideologiana vieraanvaraisuus antaa siis isännälle mahdollisuuden valtafantasioihin, joissa isäntä, esim. valtio voi kokea itsensä jalomielisenä hyvän tekijänä (Germann Molz & Gibson 2007, 9; Gibson 2007, 163). Tästä avautuu vieraanvaraisuuden käsitteen problemaattisuus erityisesti siirtolaisuuden ja pakolaisuuden kontekstissa. Ottamalla siirtolainen vain vieraaksi hän jää myös usein myös ikuisesti vieraaksi. (Rosello 2011; Germann Molz & Gibson 2007, 9.) Tällöin vieraan on vaikea hallita suvereenisti oman elämänsä ehtoja. Sen sijaan hänen oletetaan mukautuvan isännän tapoihin ja kulttuuriin. Näyttääkin siltä, ettei vieraanvaraisuus kaikissa kotimajoitustilanteissa tunnu enää pidemmän päälle toimivalta periaatteelta, kuten myös Siirto ja Hammar (2016) toteavat. Lopulta tarvittaisiinkin toisenlainen lähestymistapa, jossa molemminpuolinen kunnioitus pystytään rakentamaan ja sovittamaan erilaisia tapoja ja periaatteita yhteen. Kenties juuri tämän vuoksi vieraanvaraisuus toimii vain väliaikaisena käytäntönä. Näyttäisi myös siltä, että niukkojen resurssien ja tiukkojen periaatteiden tilanteessa ajaudutaan myös helposti törmäyskurssille.

7.3. Kustannukset ja kotityöt

Kotimajoituksissa ilmaistaan vastavuoroisuutta. Kuten Couchsurfing-kohtaamisissa, myös tässä vastavuoroisuus ja ”takaisinmaksu” ilmaistaan tekojen muodossa *suoraan*, esimerkiksi kotitöiden avulla, tai *epäsuorasti* läsnäolon tai seuran muodossa (Bialski 2011, 251–252). Kotimajoituksissa moni vieraista halusi hoitaa kodin siivouksen. Majoittajien mukaan heillä saattoi olla tämän vuoksi jopa siistimpää kuin normaalisti. Osa vieraista käytti siihen valtavasti aikaa ja paikoin koko energiansa. Haastateltavat kokivat toisinaan huonoa omatuntoa siitä, että majoitettavat pyrkivät siivoamaan niin ahkerasti. He toivoivat, että majoitettavilla olisi ollut kotitöiden sijaan muuta tekemistä.

Hän siivoaa. Se oli aluksi vaikeeta, koska pelkäsin, että hän koki kuitenkin velvollisuudekseen, että kun mä teen töitä niin hän siivoaa. Mutta se on pikkasen onneks vähentynyt. (Iiris)

Mahdollisuus vastavuoroisuuden ilmaisemiseen on kuitenkin merkittävä tekijä kotimajoitusten yhteiselon kannalta. Kuten lahjojen vaihdossa, luo vastavuoroisuus isännän ja vieraan välisestä suhteesta molemminpuolisen, sen sijaan, että suhde jäisi yksipuoliseksi tai olisi hyvän- tekeväisyyteen perustuva (Mauss 1999, 113). Majoitettavat ottivat joissakin tapauksissa vastuulle myös ruuanlaiton. Tämä johtui siitä, että heillä oli aikaa ja he vaikuttivat pitävän ruuanlaitosta ja sen opettelusta. Ruokakustannusten jakaminen kodeissa kuitenkin vaihteli. Osalla oli selvästi yhteistalous, jolloin kaikki maksoivat ja kaikki ostivat ruokaa. Joissakin tapauksissa turvapaikanhakijat tekivät ostoksia mahdollisuuksiensa mukaan eli budjettinsa puitteissa, jolloin ruuan maksoi toisinaan pääasiassa majoittaja. Miia ei kuitenkaan kokenut tätä ongelmana:

Minähän sen ruuan ostan, mutta se on vaan rahaa. (Miia)

Osalla taas jokainen hankki omat ruokansa, kuten kommuuni- tai yhteisasumisessa on tapana. Virallisesti kahtena eri ruokakuntana näyttäytyminen mahdollisti myös korkeamman vastaanottorahan turvapaikanhakijalle. Majoittumisesta ei peritty vuokraa, mikä mukailee vieraanvaraisuuden keskeistä käytäntöä maksuttomuudesta (Säävälä 2016, 136). Eräs majoittajista peri majoitettaviltaan kuitenkin vesimaksun. Muiden mielestä tämä kulu oli parempi suorittaa muilla tavoin. Tällöin kotitöihin osallistuminen nähtiin parhaana tapana kuitata ku-

lut. Lähes kaikki majoitettavat lähettivät myös rahaa kotimaahansa, eikä tällöin kustannuksiin osallistumista aina raaskittu pyytää.

Mä koin, ettei mulla oo oikeutta edes pyytää häneltä mitään kuluja. Kun osallistuu tekemisellä, kun kantaa puita ja vettä, että ei rahavaluutaa, koska hänellä on myös perhe, jota pitäis elättää. (Veera)

Maksajaksi päätyminen oli oletettavasti myös helpompi perustella itselle, jos majoitettava lähetti rahaa kotimaahansa. Eräs haastateltavista oli kuitenkin esittänyt toiveen kustannusten jakamisesta majoitettavalleen, mutta kommunikointi asiasta ei onnistunut täysin.

Mä yritin semmosia pelisääntöjä – – Et kun hän saa sen oman vastaanottorahan, että hän osallistuis jollain tavalla omiin kustannuksiinsa, ostais ruokaa tai jotain, mut ei hän kyllä oo ostanut. Että ei se kyllä oo pitänyt. Mä en tiedä kuunteliks hän siinä aluksi innostuksissaan ollenkaan mitä me sovittiin. Mut sit siinä on kuitenkin se, että hän lähettää siitä rahasta ison osan isoäidilleen. (Iiris)

Eräässä kotimajoitustapauksessa ruokaan ei mennyt lainkaan rahaa, mikä selittyy tulkintani mukaan muun muassa ruoka-avusta ja vastaanottokeskuksesta saadulla ruualla, sekä haastateltavan kertomukseen perustuen molempien nuukailevalla asenteella. Muuten majoitettavat synnyttivät majoittajille lisäkustannuksia sähkön- ja vedenkäytön suhteen. Eräs haastateltavista päätti hoitaa lisäkustannukset hänelle uudella tavalla: kollektiivisesti keräämällä vapaaehtoisen kolehdin töissä olevilta ystäviltään. Näin hän sai katettua suurimman osan kustannuksista. Myös toinen majoittaja pyysi majoitettavansa hammaslääkärikulujen kattamiseen apua ystäviltään. Tällainen solidaarisuus voidaan kenties liittää jakamistalouteen elämäntapana (ks. 5.6.), jolloin asioista ei pyritä selviämään yksin, vaan kollektiivisesti. On myös ilmeistä, että tällöin jaettavaksi tehtävä kohde, tässä tapauksessa pakolaisten auttamisesta syntyneet kulut nähdään yhteisenä asiana, eikä vain yksittäisen ihmisen hyväntekeväisyyteen perustuvina. Kollektiiviseen vastuunkantamiseen (hyvinvointivaltio) on Suomessa myös totuttu hyväntekeväisyystalouden sijaan.

7.4. Kuunteleminen, kertominen ja kokemusten jakaminen

Tänä päivänä muukalaisen tuntemattomuuteen suhtaudutaan helposti uhkana, ja hänen henkilöllisyydestään ja alkuperästään halutaan varmistua kaikin keinoin. Tämän myötä muuka-

lainen jää helposti poliisin, viranomaisten ja hyväntekeväisyyden armoille. (Berking 1999, 101,104.) Turvapaikanhakijoiden kohdalla heidän tarinansa, johon sisältyvät kotimaasta pakenemisen syyt ja monimutkainen matkanteko, joutuvat usein utelun kohteeksi monesta suunnasta. Niin journalistit kuin viranomaisetkin selvittävät ja kyseenalaistavat heidän kertomustaan. Tyypillisesti myös isäntä kokee tarvetta vieraan identifiointiin, hänen alkuperäänsä ja tulonsa syitä kohtaan (Westmoreland 2008, 2).

Absoluuttisen vieraanvaraisuuden ihannetta, jossa vieraan taustasta kyselemisestä kieltäydytään (Derrida 2000, 135), pidettiin myös haastateltavien mukaan hyvänä lähtökohtana. Kotimajoitustapauksissa majoittajat eivät siis uudelle majoitettavan taustoista, mutta kuuntelivat, jos majoitettava oli itse halunnut kertoa omasta elämästään. Usein majoitettavat olivatkin itse ottaneet puheeksi kokemuksensa. Iiris arvioi, että majoitettava saattoi kokea velvollisuudekseen kertoa jotakin taustastaan. Kertomusten kertominen toimiikin usein vieraan tapana maksaa kokemastaan vieraanvaraisuudesta, kuten Bialski (2011, 251) ja Serres (1982, 34) toteavat. Iiriksen mukaan majoitettavan kertomuksen kertominen kesti noin viikon, mikä lopulta myös syvensi heidän välistään luottamustaan. Iiris piti kuitenkin vastenmielisenä ajatusta turvapaikanhakijan taustasta utelemisestä, koska tällöin olisi mahdollista, että henkilö joutuisi valehtelemaan, mikä aiheuttaisi epämiellyttävän tilanteen valehtelijalle. Moni haastateltavista ei myöskään halunnut muistuttaa koti-ikävästä ja kotimaahan jääneestä perheestä päivittäin. Nämä asiat otettiin pääasiallisesti puheeksi silloin, kun majoitettava koki tarvetta puhua niistä. Kotimajoituksissa majoittajasta tuli kuitenkin usein kuuntelija ja tukihenkilö majoitettavalle.

Viimeks eilen hän sano, että välillä kun hän on koirien kanssa keskenään kotona niin hänestä tuntuu, että hän tulee hulluks, että hän puhuu seinille. Ja sit hän sanoo, että anteeks, että hän illalla puhuu niin paljon ja niin typerä juttuja, mutta koska hänestä tuntuu, että hän on täynnä sanoja. (Iiris)

Iiriksen mukaan se, mitä hän majoitettavaltaan kuuli olisi kuulunut terapeutille tai lääkärille. Tällaista apua turvapaikanhakijoille ei kuitenkaan ollut tarjolla yhteiskunnan taholta.

Minä en o kokenut elämässäni mitään sellaista, enkä ole läheltä nähnyt mitään sellaista, niin minä en voi sanoa siihen mitään. (Iiris)

Muutammat haastateltavista kokivat ottavansa majoitettavien murheet itselleen. Tämä näyttäytyi kuitenkin väistämättömänä tilanteessa. Samankaltaisia tilanteita ilmenee myös Couchsurfing-kohtaamisissa, joissa toiselle osapuolelle voi langeta terapeutin rooli (Bialski 2011, 251). Eräs haastateltavista halusi kuitenkin tehdä tarkan rajanvedon kaverisuhteen ja ”terapiasuhteen” välille.

Mä en oo terapeutti. Varmaan palaisin loppuun jos ottais liikaa terapeutin roolia. Tottai kai mä pystyn puhumaan samalla lailla kun kenen tahansa kaverin kanssa, että vaikuttaa että sä oot vähän masentunut ja haluisik sä puhua tosta. Sen pysty tekemään. On itelle tosi tärkeätä pitää huolta siitä, että kaikki tollanen tapahtuu sillä tasolla kun millä se tapahtuis kenen tahansa kaverin kanssa eikä niin että minä olen jotenkin vakaalla pohjalla, minä täältä ylhäältä annan sinulle elämänohjeita. (Tiina)

Bialskin (2011, 255) mukaan Couchsurfing-kohtaamisissa voidaan kokea myös hyvin emotionaalisia ja läheisiä hetkiä. Näin tapahtui myös kotimajoituksessa. Katariina tiesi, että yksi majoitettavana olleen perheen lapsista kuoli matkalla Suomeen. Lapsen kuolemasta ei kuitenkaan puhuttu suoraan, sillä Katariina ei halunnut udella siitä. Suru oli kuitenkin havaittavissa muiden tapahtumien yhteydessä.

Silloin kun mun sisko kuoli, mulla oli ne majoitettavat siellä. Silloin niinku meil niinku itkettiin ihan hirveesti ja nekin itki ihan hirveesti. Mut musta tuntu, että se ei johtunut vaan siitä, että mun sisko oli kuollut. Mulla oli sellainen fiilis, että me silloin jotenkin yhdessä jotenkin surtiin. Mutta ei siitä puhuttu silleen ääneen. Ja puhuttiin kuolemasta, se mitä me elekielellä ja semmosella osattiin. (Katariina)

Yhteiset kokemukset ja keskinäinen huolenpito lisäsivät luottamusta ja kiintymistä majoittajan ja majoitettavien välillä. Katariinan mukaan majoitettavat käyttäytyivät kuin he kaikki olisivat olleet yhtä perhettä, jolloin toista ei jätetty vaikeassa tilanteessa yksin. Tällöin he vastavuoroisesti huolehtivat myös majoittajastaan.

Monissa asioissa mä niinku ihailin niitten selviytymiskykyä ja niitten voimaa ja sellasta ja myöskin sitä, miten ne piti huolta toisistaan ja myöskin miten ne piti musta huolta, varsinkin silloin kun mun sisko kuoli, mut muutenkin. Se oli musta jotenkin tosi sillai vaikuttavaa ja anto mulle itelle voimia, koska mulla oli muutosten alainen ja stressaava elämäntilanne. (Katariina)

Käytännössä huolenpito ilmeni käytännöllisinä tekoina. Se oli suosikkiruokien ja juomien tekemistä ja läsnäoloa. Lainaukset Katariinan haastattelupuheesta vahvistavat myös hänen aikaisempaa kuvaustaan siitä, että auttaminen oli molemminpuolista. Vastavuoroisuutta osoitettiin myös muissa majoitustapauksissa huolenpidolla ja huolehtimisella, jos majoittaja vaikkapa viipyi pitkään poissa, mutta myös huomioimalla toinen esimerkiksi syntymäpäivälahjalla. Sitä millaisena majoittajan ja majoitettavan suhde tulevaisuudessa jatkuisi, oli vielä vaikea arvioida. Toive suhteiden säilymisestä oli kuitenkin olemassa, kuten haastateltava alla toteaa.

En tiedä asunko mä sitten vanhana noitten poikien luona, kun mä oon eka huolehtinut niistä, niin ne huolehtii sit musta. Amir sano silloin, kun se aluks muutti, et mä haluan aina asuu sun kanssa. (Miia)

7.5. Rajankäyntiä: miten oma muuttuu?

Turvapaikanhakijoiden kotimajoitus tarjoaa voimakkaan kanssaelämisen kokemuksen majoittajalle. Täten se, kuka antaa ja kuka saa ei ole täysin yksiselitteistä, kuten Shepherd (2014, 34) toteaa tapahtuvan isännän ja vieraan välisten roolien hämärtyessä. Näin ollen isännän tarjoama vieraanvaraisuus voi lopulta tarjota uudenlaisen kokemuksen hänelle itselleen. Tämänkaltaisten uusien kokemusten on nähty toimivan voimakkaana osallistumisen ja auttamisen motiivina vapaaehtoistyön parissa (Yeung 2005). Haastateltavani reflektoi antamisen ja saamisen suhdetta seuraavalla tavalla:

Ja mä oon joskus hänelle sanonu, kun hän on joskus siitä kiitollisuudesta puhunut, niin mä oon sanonut, että ymmärräksä, että sä oot antanut yhtä paljon. Että mä oon oppinut ittestäni ihan hirveesti. (Iiris)

Kotimajoituksen kautta majoittajalle tarjoutuu myös matka häneen itseensä. Hänelle avautuu mahdollisuuden tarkastella itseä, omia tapojaan ja tottumuksiaan uusin silmin. Tämä prosessi, jonka vieraan läsnäolo laukaisee, voidaan ymmärtää myös ”häiriönä”, kuten Höckert (2014, 314) ehdottaa. Häiriö on kuitenkin positiivinen, ja se näyttäytyy jopa välttämättömänä uudelleentarkastelun kannalta.

Oon oppinut itsestäni sen varsinkin näissä kulttuuri- ja uskontokeskusteluissa, että mä en oo mikään kauheen hyvä ihminen. Mä oon luullut olevani paljon parempi, sellainen hirveen empaattinen ja kuunteleva. Mut mä oon oikeesti oppinut, että mä oon vähän hyökkäävä, joka luulis, että se ois aiemmin tullut ilmi, mutta kun on ollut omanlaistensa kanssa, niin se piirre on mulle uusi. (Iiris)

Kuten yllä oleva lainaus kuvastaa, kohtaamisen laukaisema itsen havainnointi ei myöskään aina miellyttänyt majoittajan egoa.

Moni haastateltavista piti kotimajoitusta avartavana ja mielenkiintoisena, palkitsevana, mutta myös väsyttävänä ja opettavaisena kokemuksena. Vain muutamalle kokemus oli vähemmän ihmetystä herättävä. Majoittamisen mukanaan tuomia muutoksia omassa elämässä pidettiin toisinaan tuskastuttavana, mutta itseä rikastuttavana kokemuksena. Oma tahtia oli saatettu joutua hidastamaan, kun kaikki ei mennyt siihen tahtiin kuin yksin toimiessa. Elämään oli syntynyt myös ”täytettä”. Konkreettisesti oma tila ja yksityisyys olivat joutuneet koetukselle niin, ettei esimerkiksi omassa asunnossa voinut liikkua alasti, kuten oli totuttu tekemään. Tilanne opetti myös omien rajojen ilmaisua. Vieraanvaraisuus saattoi myös työllistää uudella tavalla. Yksinasujien elämään ilmaantuneen asuinkumppanin kanssa arjen yhteen sovittaminen loi uudenlaista dynamiikkaa ja haastoi käsitystä yksinasujan vapaudesta, kuten haastateltava seuraavassa toteaa:

Stressin aikana mä huomasin, että mä oon kuin piika mun täällä kotonani. Kaikki kotityöt kasaantu mulle. Hän teki ruuan. (Veera)

Myös ulkopuoliset kommentoivat majoittajien toimia. Osa majoittajista oli saanut negatiivisia viestejä ja uhkauksia kotimajoittajaksi ryhtymisensä vuoksi. Myös lähipiirin suhtautuminen vaihteli. Osalla lähipiiri suhtautui asiaan hyvin. Muutama sen sijaan oli saanut negatiivisia kommentteja myös läheisiltään ja eräällä välit lapsuudenystävään olivat menneet. Kaikki sen sijaan eivät olleet tuoneet ulkopuolisille esiin majoittajana toimimistaan lainkaan.

Kotimajoittajuus muovasi monin tavoin käsitystä omista rajoista. Uusien rajojen määrittely oli välillä tietoista, toisinaan rajojen siirtyminen tapahtui taas huomaamattomasti. Osa rajanveidoista oli majoittajan päänsisäistä pohdintaa omista rajoistaan. Osa rajojen määrittelystä tehtiin sen sijaan ulkopuolisia varten tiedotusmielessä. Miia kertoo pohtineensa sitä, tulisiko hä-

nen ilmoittaa naapureilleen uusista asukkaista talossa. Lopulta hän päätyi kertomaan lähimmille naapureille, koska alueen Facebook-ryhmässä oli ilmennyt vihamielistä kirjoittelua, ja hän halusi tehdä selväksi ketkä kaikki kuuluivat nykyisin hänen elämänsä piiriin.

Sanoin seinänaapureille, sikäli kun on ollut kirjoittelua ja täältä lähtee kaks tummaa miestä mun koirien kanssa, että onks se normaalia vai eiks se oo. (Miia)

Osalle majoittajana toimiminen oli tuonut myös lisää ihmiskontakteja. Eräs haastateltavista havaitsi myös olevansa kiinnostunut yhteisasumisesta, ja oli jopa katsellut kommuuni- ja kimppa-asumisilmoituksia, vaikka oli aiemmin ajatellut, ettei sellainen sopisi hänelle lainkaan. Näin ollen yhdessä asumiseen oli totuttu varsin nopeasti. Osa ajatteli, että voisi jatkaa toimintaansa jossakin muodossa, kuten majoittamalla uudelleen turvapaikanhakijoita. Näin ollen toiminnasta haluttiin tehdä myös pysyvästi *omaa*. Kotimajoituksen koettiin myös näyttävän suuntaa sille, mikä on merkityksellistä ja ominta elämässä. Haastateltavan mukaan onni ei löytyisi rahasta tai muista pinnallisista asioista, vaan toisista ihmisistä ja heidän auttamisestaan. Toisen ihmisen auttaminen uuden elämän alkuun toi tällöin mielekkyyttä myös omaan elämään.

Katariina koki kotimajoituksen osana pidempää muutostenjaksoa hänen elämässään. Näiden muutosten kautta hän oli oppinut hyväksymään oman elämäntapansa ja taustansa eikä hävennyt tai nolostellut sitä enää. Toisen kulttuurin ja majoituskokemuksen myötä löydettiin ja tunnistettiin siis myös jotakin *omaa*. Tällöin suomalaista kulttuuria saatettiin tarkastella kriittisesti. Suomalaiset ihanteet, kuten pyrkimys itsenäisyyteen ja omien asioiden hoitamiseen muita ihmisiä rasittamatta näyttäytyivät *vieraina*, jolloin niihin haluttiin tehdä pesäero. Jakamistalouden harrastamiseen ei Katariinan suomalaisessa lähipiirissä nimittäin aina suhtauduttu myönteisesti, kuten hän seuraavassa kuvaa:

Kaikkien mun kavereiden tai mun perheen mielestä se ei oo mitenkään siistiä. Niitten mielestä on tosi noloo, että mä oon jotenkin... mä oon pitkään käynyt töissä ja mä oon kouluttautunut ja sit mä vaan pyydän, että voisko joku viedä mun kissat eläinlääkärille. Et miks mä en ota taksia tai hanki jo oma auto. (Katariina)

Katariinan kuvaus on kiinnostava myös siinä mielessä, että tänä päivänä jakamistalous on voimakkaasti esillä ja herättää kiinnostusta, silti vaihdantaa ja jakamista ei tapahdu vielä merkittävässä määrin. Myös tutkimuksessa (Hamari ym. 2016) nähdään, ettei ihmisten kiinnostunut asenne vielä välity toiminnan tasolle. Itsenäisyyden ja omistamisen kultit elävät siis edelleen voimakkaasti Suomessa.

Katariinalle Lähi-idän kulttuureissa ilmenevä ydinperheen ulkopuolelle laajeneva toisista huolehtiminen ja samalla riippuvaisuus toisista edustivat myös *normaalia*. Tätä yhteenkuuluvuutta ja huolehtimista oli mahdollista harjoittaa myös ilman yhteistä kieltä.

Auttaminen on normaalia ja sit vielä se, että ei se oo niin kauheen vaikeeta. Esim. se, että sä soitat toiselle ihmiselle, vaikka sä et puhu sen kanssa samaa kieltä niin jotenkin se ele siinä on tärkeä. Jokainen ymmärtää sen sen eleen, jos sä yrität auttaa toista. (Katariina)

Katariinan kuvaukset korostavat siis voimakkaasti sitä, kuinka toisesta kulttuurista on mahdollista löytää jotakin samaa, itselle tuttua ja omaa. Tämä voidaan nähdä poikkeuksellisena, sillä Olli Löytyn (2005, 162) mukaan maahanmuuttajista puhuttaessa on yhtäläisyyksien ja samankaltaisuuden toteamisen sijaan tyypillisempää kiinnittää huomiota eroihin, erityisesti suomalaisuudesta poikkeavaan.

Haastateltavien puheessa toista kulttuuria tarkastellaan kuitenkin myös erojen avulla, ja osa rajojen määrittelystä edustaa juuri tämänkaltaista havainnointia. Haastateltaville tietyt asiat näyttäytyivät vieraina, kun ne tulivat lähelle omaa elämää, Douglasilaisittain (2000, 86) väärälle alueelle. Tällöin esimerkiksi Lähi-idän kulttuurien käsitykset suvusta ja perheen kanssa olemisesta saattoivat tuntua vierailta. Suomalaisesta perspektiivistä loputon ajan viettäminen perheen ja suvun kanssa Lähi-idän kulttuureiden tapaan tuntui ajatuksena tuskastuttavalta. Alla Pirkko kuvaa suhdettaan omiin sukulaisiinsa.

Aivan riittävästi käyvät. Jos ne olis täällä aina... Mitäs mä sit tekisin? Mä en vois tehdä niitä asioita mitä mä haluisin. Mä en haluis olla siellä vaan niitä lapsia varten. En todellakaan. (Pirkko)

Toiselle asioista päättäminen suvun kesken ja tilivelvollisuus suvulle olisivat vaikeita.

En haluis, että aina pitää pitää hillitön torikokous, jos jostain päätetään. Oon tottunut olemaan itsenäinen. (Heli)

Osa koki, että majoitettavat suhtautuivat myös aikatauluihin ja elämän rytmiin hiukan eri tavoin kuin suomalaiset yleensä. Toisaalta tämä saattoi johtua säännöllisen päivärytmin puutteesta, jolloin kaikki päivät alkoivat näyttäytyä samankaltaisina. Monella olettamuksena oli myös se, että turvapaikanhakijat olisivat sosiaalisempia kuin suomalaiset. Sen sijaan suomalaisessa kulttuurissa tunnistettiin halu pitää etäisyyttä ja hoitaa asioita virallisesti, yksityisyyden rajoista kiinni pitäen. Iiris kuvaa myös, kuinka tutuista kulttuurisista rajoista kiinni pitäminen voi tapahtua lähes automaattisena reaktiona, vaikka hän oli itsekin päättänyt myöhemmin rikkoa niitä.

Että se oma koti on... se on myös suomalaista, että se on hyvin rajattua. Myös mun lapsuudessa, myös mun kaverit. Aina piti myös etukäteen pyytää lupa. Sen piti olla etukäteen sovittua. Hyvin ollut sellainen yksityisyys. Kun taas musta tuntuu että näille tulijoille – – Joskus esim. joku sano syksyllä, että jos meidän maahan tulis tällai ihmisiä niin kyllä me heidät kotiin majoitettais eikä mihinkään tämmösiin laitoksiin. Siitä mä heti pienessä suomalaisessa mielessäni narkästyin, että miten nyt noin voi sanoa. Mutta se on varmaan luontaisempaa. Mutta ei hän varmaan tarkoittanut arvostella. (Iiris)

Majoittaminen saattoi paljastaa myös omia ennakkoluuloja. Katariina kuvitteli kuitenkin olevansa vapaa ennakkoluuloista, koska oli viettänyt paljon aikaa Lähi-idästä tulleiden ihmisten kanssa jo entuudestaan. Majoitus teki Katariinan mukaan joitakin asioita kuitenkin näkyväksi, kuten hän alla olevassa lainauksessa kuvaa. Aluksi koetut jännitykset purkautuivat, sillä toisen aviomiestä varten ei tarvinnutkaan alkaa olemaan eri tavalla.

Se oli vaan paljon helpompaa kun mä olin luullu, tavallisempaa. Niinku kuin se oli ollut joku mun suomalaisen tuttavapariskunnan mies. Ei siinä ollu mitään sellaista...hankalaa. Ja se oli siis yllättävää. Mut mä huomasin, että se oli yllättävää, kun mä aloin olla, että wau, et tää onkin kivaa ja helppoo. Mä älysin, että aijaa ajattelinks mä, että tää olis vaikeeta tai siinä olis jotain outoo. Mä olin ajatellut jotenkin sillai. Mulla oli selvästi joku ennakkoluulo, josta mä en ollut ihan tietoinen. (Katariina)

Katariinan tapauksessa majoittaminen päättyi siihen, etteivät hänen kissansa ja majoitettavana olleen perheen lapset tulleet toimeen, jolloin tilanne kävi kissoille liian stressaavaksi. Näin

ollen Katariinalla raja meni kissojen hyvinvoinnissa, jota vieraat kävivät uhkaamaan. Näin ollen Katariinan *omin* ei voinut mukautua riittävästi, ja hänen oli pyydettyä perhettä lähtemään. Tilanne ei ollut helppo ja se jännitti häntä kovasti.

Mä pelkäsin että se on liian huolestuttava niille se tilanne. Että mä aiheutan niille stressiä. Mut sit ne sano, et okei, selvä. Ja sitten me itkettiin... Se oli myös emotionaalinen hetki, mut – – ehkä he eivät olleet ajatelleet, että he jää siihen mun luo asumaan. Se oli ollu itsestään selvää ja kyllä mä olin ollut hirmu selkee. Ja sitten myöskin – – ehkä he on sellaisessa välitilamoodissa. (Katariina)

Tiinan tapauksessa majoitukselle oli määritelty kesto, ja majoitus päättyi tämän mukaisesti ennen vauvan syntymää. Veeran kohdalla, majoituksen päättyttyä hän oli siirtynyt vastaanottokeskukseen vierailemaan ja auttamaan turvapaikanhakijoita erilaisissa asioissa, kuten työnhaussa. Hän oli myös couchsurffannut vastaanottokeskuksessa. Veeran mukaan eloa jatkettaisiin vastavuoroisuuden kehällä.

Nyt mä koen, että voin maksaa takas olemalla ihminen heille, kun he jeesas mua sellasessa työssä, sen talon lapioinnissa, että nyt mä teen sen mitä mä voin. Ja sit on taas niitten vuoro. Tää on kuin sisään- ja uloshengitys. (Veera)

Kaikissa päättyneissä majoitustapauksissa yhteydenpito on jatkunut.

8. Johtopäätökset ja pohdinta

Olen tarkastellut tässä tutkimuksessa vieraanvaraisuuden elämistä ja tekemistä käytännössä turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa. Tutkimuksen otsikko *Muukalainen kotona* kertoo tavasta, jolla kotimajoitus ja turvapaikanhakijan kanssa asuminen haastavat perinteisiä määrittelyjä kodista perheen ja lähipiirin paikkana. Kodin tilassa ja arkea eletessä muukalainen muuttuu myös perheenjäseneksi ja kanssaeläjäksi. Käytännössä vieraanvaraisuutta elettiin ja tehtiin kaikissa kotimajoitustapauksissa eri tavoin. Tämä on hyvin tyypillistä vieraanvaraisuudelle, joka on avoin rakenne, jolloin siitä muodostuu eletyssä elämässä aina omanlaisensa, kuten Still (2013, 11) ja Rosello (2001, 7) ovat esittäneet.

Tutkimukseni perusteella kotimajoitusten vieraanvaraisuudessa on kyse *ehdottoman ja ehdollisen* vieraanvaraisuuden sekoittumisesta. Ehdottomuutta kotimajoituksissa edustavat pidättyminen vieraan valinnasta ja hänen taustastaan utelemisesta sekä luopuminen halusta kontrolloida vieraan tulemisia ja menemisiä. Sitä edustavat myös totuttujen tapojen keskeyttäminen sekä ajan ja tilan antaminen toiselle. Samanaikaisesti kotimajoituksissa kuitenkin torjutaan ajatus ehdottomuudesta. Ehdoton vieraanvaraisuus vertautuu pyyteettömään lahjaan, jossa vastapuolelta ei odoteta vastalahjaa. Tällöin tilanteen voi nähdä muistuttavan hyväntekeväisyyttä (Holvas 2000, 120), jolloin majoitettava näyttäytyy passiivisena avun ja armollisuuden kohteena. Tämä koettiin kiusallisena molemmille osapuolille. Sen sijaan ehdollisessa vieraanvaraisuudessa majoitukselle asetetaan ehtoja ja vieraalla katsotaan olevan velvollisuuksia esimerkiksi vastavuoroisuuteen. Velvollisuus on kuitenkin ymmärrettävissä Holvasta (2000, 116–117) mukaillen pikemminkin haasteena ja pyrkimyksenä vastaanottajan kunnian säilyttämiseen. Kotimajoitusten vieraanvaraisuudessa vastavuoroisuuden avulla tavoitellaankin ennen kaikkea tasa-arvoa. Tällöin on olennaista, että majoitettavalla on mahdollisuus vastavuoroisuuden esittämiseen, jotta hän voi säilyttää kunniansa.

Kotimajoitusten vieraanvaraisuudessa pyristellään pois tarkoista rooleista, esimerkiksi hierarkkisesta isäntä-vieras-suhteesta. Tällöin koti pyrittiin näkemään samanarvoisesti kaikkien kotina ja paikkana, jossa oli mahdollista näyttää hyvät sekä huonot tunteet, minkä lisäksi majoittujilla oli myös mahdollisuus kutsua omia vieraita. Bialskin (2011, 256) Couchsurfing-tutkimuksessa tehtyjen havaintojen kaltaisesti isännän ja vieraan roolit siis hämärtyvät koti-

majoituksessa. Tätä hämärtyvistä kuvastaa myös se, että vieras saattoi tuoda mukanaan sääntöjä, jolloin majoittaja joutui käymään läpi suhtautumistaan niihin.

Vaikka kotimajoituksissa tavoitellaan tasa-arvoa, ei tilanne kuitenkaan ole täysin vapaa isännän ja vieraan välisestä valtasuhteesta. Vieraanvaraisuus johtaa turvapaikanhakijoiden kotimajoituksessa helposti myös isännän ohjailevaan asenteeseen. Tämä näkyy erityisesti turvapaikanhakijan tilanteessa, jossa majoitettava on usein riippuvainen isännän avusta ja taidoista hoitaa käytännön asioita. Yhdessä jaetussa arjessa isäntä tulee myös helposti projisoineeksi vieraaseensa omia odotuksiaan ja kulttuurisia toimintatapojaan. Toisaalta voidaan pohtia, näyttäytyykö isäntä hyvänä isäntänä, jos hän ei pyri keksimään vieraalleen aktiviteetteja tämän kokiessa olonsa turhautuneeksi. Osa majoittajista koki olevansa myös jonkinlainen äiti-hahmo majoitettavalle. ”Äidin” rooli ilmeni aktiivisuuteen kannustamisena ja ohjaamisena. Näiltä osin tutkimukseni löydökset mukailevat Rozakoun (2012, 573–574) havaintoja siitä, kuinka turvapaikanhakijoille ja pakolaisille tarjotussa vieraanvaraisuudessa ja auttamisessa on vaikea irrottautua asetelman hierarkkisuudesta ja ohjailevista piirteistä.

Kotimajoitusten vieraanvaraisuus vaikuttaa olevan keskeisesti jatkuvaa neuvottelua ehdottoman ja ehdollisen vieraanvaraisuuden välillä. Kotimajoitus tarjoaa siis hetken, jossa tarjoutuu mahdollisuus kontrolloinnille, mutta samalla hetki mahdollistaa suhteen uudelleenmäärittämisen ja avaa tilaa hämmennykselle¹⁵. Kotimajoitus tarjoaa osapuolille kohtaamisen hetken, jossa he voivat konkreettisesti elää näitä monimutkaisia asioita. Moni haastateltavista nostikin esiin vastuun toisesta ja tämän auttamisesta vaikeassa tilanteessa. Tällöin eronteko ohjaavan asenteen ja toisesta vastuussa olemisen välillä voi olla hiuksenhieno. Höckertin mukaan tuossa hetkessä, ehdottoman ja ehdollisen vieraanvaraisuuden välillä käytävässä neuvottelussa, vastuu *Toisesta*¹⁶ tulee kuitenkin mahdolliseksi (Höckert 2016, 39).

¹⁵ Ahmed puhuu hämmennyksen (*disorientation*) hetkistä, joissa perspektiivi tai yhteys tuttuihin asioihin katoaa johtaen epävarmuuteen ja jopa kriisiin. Hetki antaa myös mahdollisuuden uuden suunnan ottamiselle. (Ahmed 2006, 157–160.)

¹⁶ Höckertin mukaan postkolonialistisen kritiikin näkökulmasta *Toinen* määrittyy ja selittyy itsen kautta. Sen sijaan Levinasin käsitys *Toisesta* ei perustu itseen. (Höckert 2016, 41.) Toinen on jotakin perustavalla tavalla vierasta ja pakenee minän tarpeiden täyttämistä (Tuohimaa 2001, 36). Levinasille Toinen on asioiden alkupiste, suhteen alku. Tämä *suhde Toiseen* on lähtökohta maailmassa olemiselle. Tällöin lähtökohta ei ole itsenäinen subjekti, vaan Minän ja Toisen välinen suhde. Ja tässä suhteessa on Levinasin mukaan kyse ennen kaikkea vastuusta. (Tuohimaa 2001, 37.) Höckertin mukaan tällainen käsitys asioiden olemuksesta ilmenee joidenkin alkuperäiskansojen keskuudessa. Tällöin asiat ovat olemassa vain suhteessa toisiinsa, eivätkä ne ole olemassa yksittäisinä ja irrallisina. Esimerkiksi ihminen on olemassa vain suhteessa luontoon tai toisiin ihmisiin. Näin ollen hyvinvointi ja hyvä elämä syntyvät ihmisten välisestä ”hyvin elämisestä”. (Höckert 2016, 43–44.)

Vieraanvaraisuuden muodostumista kussakin tapauksessa ohjasivat majoittajien henkilökohtaiset piirteet ja periaatteet sekä aiemmat asumis- ja jakamiskokemukset. Myös vieras, hänen luonteensa, ikänsä ja tottumuksensa toivat kokonaisuuteen oman lisänsä. Täten vieraanvaraisuutta turvapaikanhakijoiden kotimajoituksen yhteydessä voidaan pitää molemminpuolisena rakennelmana ja jatkuvan neuvottelun tuloksena, kuten myös Germann Molz (2011, 221) näkee tapahtuvan Couchsurfingin parissa. On kuitenkin muistettava, että tutkimus on tehty majoittajien näkökulmasta, joten tuloksissa ei päästä tarkasti käsiksi siihen millainen kokemus majoitus oli turvapaikanhakijoille, ja millä tavoin he kokivat osallistuvansa neuvotteluihin vallasta ja luottamuksesta.

Vieraanvaraisuuteen majoittajia motivoi myötätunto pakolaisten hätää kohtaan. Myötätunnolla voi olla siis myös toimintapotentiaalia (Kuusisto-Arponen 2016, 396), joka majoittajien kohdalla purkautui ryhtymisenä toimeen pakolaisten auttamiseksi. Kotimajoitus toimi myös kannanottona rasismia ja vihapuhetta vastaan. Tärkeänä periaatteena esitettiin myös ajatus vastavuoroisesta ”hyvän kierrättämisestä”. Tällöin auttaminen nähtiin velvollisuutena, koska myös suvussa olevia Karjalan evakoita oli autettu aikanaan. Lisäksi omien vaikeiden kokemusten kautta oli myös helpompi reagoida toisten hätään. Myös omien ennakkoluulojen kohtaaminen ja halu tutustua uusiin ihmisiin voidaan nähdä syinä majoittajaksi päätyemisprosessissa. Joillekin majoittajista vieraanvaraisuus oli myös luonteva osa jakamiseen painottuvaa elämäntapaa. Osa sen sijaan halusi tietoisesti haastaa itseään tekemällä jotakin sellaista, mihin he eivät olleet tottuneet. Myös ylimääräinen tila kotona motivoi majoittamaan. Silti myös pienissä asunnoissa majoitettiin, jolloin isäntä joutui selvästi tinkimään yksityisyydestään. Tärkein majoittajaksi päätymistä selittävä tekijä oli se, että moni majoittajista oli toiminut vapaaehtoisena vastaanottokeskuksissa ja kohdannut turvapaikanhakijoita yksilönä nähden myös elämisen olosuhteet vastaanottokeskuksissa ja hätämajoituksissa.

Vieraan valitsemisen suhteen ilmeni monenlaisia kantoja. Muutamassa tapauksessa se, kuka lopulta päätyi majoitettavaksi oli sattumanvaraista tai vaihtoehtoisesti majoitusta tarjottiin ennalta tutulle. Majoitettavan valikointia määrittänyt intuitiivinen tuntemus siitä, että henkilön kanssa oli mahdollista pärjätä. Vieraan valikoimisesta myös pidättäytyttiin. Jotkut pitivät miespuolista majoitettavaa sopivampana, sillä oletettiin, että naisten kanssa reviirit saattaisivat mennä helpommin ristiin. Majoitukselle asetettiin myös ehtoja. Tällaisia olivat majoitukselle asetettu aikaraja, omasta ruuasta ja ruuanlaitosta huolehtiminen, päivärytmiin liittyvät

säännöt ja osallistuminen yhteiselo. Vieraalle edulliseksi piirteiksi laskettiin kielitaito, siisteys sekä valoisa ja sopiva asenne muiden huomioonottamisessa. Osa piti yhteistä kieltä tärkeänä kriteerinä majoitukselle, muutoin majoitus olisi voinut jäädä toteutumatta. Yhteisen kielen puute tai majoitettavan vähäinen kielitaito myös vaikuttivat yhteiselämän luonteeseen. Ne johtivat yleensä vähäisiin keskusteluihin ja käytännön ongelmiin. Majoittajan ja majoitettavan välisellä ikäerolla oli myös merkitystä. Samanikäisyys nähtiin edullisena piirteenä, jolloin tilanteesta muovautui helpoimmin tasaveroisen ”kämpiselämä”. Tasaveroisen yhteiselön onnistumista edisti myös tilanne, joissa kaikki ostivat ja maksoivat sekä vastasivat lähtökohtaisesti omasta ruuanlaitostaan ja elämänsä hoitamisesta.

Arkea kotimajoituksissa kuvaa väliaikaisuus. Turvapaikanhakijoiden arjesta puuttuu tällöin arkea jäsentävä päivärytmi ja ohjelma. Tätä paikkaamaan majoittaja pyrki keksimään tekemistä parhaansa mukaan. Näin ollen arkea jouduttiin aktiivisesti luomaan. Yhteiselön suurimmat haasteet syntyivät majoitettavien turhautumisesta oleskelulupapäätöksen odottamiseen ja toimettomuuteen sekä heidän koti-ikävästään ja masennuksestaan. Tällöin majoittajalta vaadittiin kykyä kuunnella ja olla läsnä. Myös yhteisasumisen luonne muuttui ajan kuluessa. Moni koki alun jännittävänä, mutta myös kiinnostavana aikana jolloin opeteltiin erilaisia asioita yhdessä. Majoituksen edetessä pidemmälle turvapaikanhakijat usein turhautuivat ja passivoituivat, mikä aiheutti paineita majoittajille. Selviä ristiriitatilanteita syntyi majoitettavien tottumattomuudesta suomalaisiin asumiskäytäntöihin. Myös kulttuurierot, kuten esimerkiksi se, etteivät miehet olleet tottuneet tekemään kotitöitä, aiheuttivat joissakin tapauksissa ristiriitoja. *Oleminen kuin kotonaan* sujui toisilla turvapaikanhakijoilla helposti, joillekin toisten reviiirillä olo oli lähtökohtaisesti vaikeaa, jopa kiusallista. Kotiutuminen ilmeni paradoksaalisesti myös vilkkaampana liikkumisena kodin ulkopuolella. Vieraille tarjoutui myös mahdollisuuksia vastavuoroisuuden osoittamiseen. Sitä osoitettiin useimmiten kotitöiden muodossa, mutta myös huolehtimalla vastavuoroisesti majoittajasta. Lisäksi majoituksesta saatettiin ”maksaa” kertomalla oma tarina, vaikkei majoittaja tätä edellyttänytkään.

Kotimajoitus muutti osalla haastateltavista käsityksiä itsestä, omista tavoista ja kodista. Osa sen sijaan argumentoi, ettei majoittaminen aiheuttanut suurempia muutoksia. Näillä henkilöillä oli usein kokemusta yhteisasumisesta jo entuudestaan. Joillakin majoitus johti itsetutkiskeluun ja havaintojen tekoon omasta elämästä. He saattoivat saada tukea elämäntavalleen tai olla pettynyt omakuvaansa. Myös suomalaiset tavat saattoivat näyttäytyä uudenlaisessa

valossa. Majoittamisesta elämään syntyi täytettä, joka muovasi erityisesti yksineläjien arkea. Se pakotti hidastamaan tahtia ja edellytti oman ajan ja tilan ottamista uudella tavalla. Kaiken kaikkiaan majoittajat pitivät prosessia opettavaisena ja rikastuttavana. Lopullisiksi ylittämättömiksi rajoiksi kotimajoituksissa havaittiin lemmikkieläinten hyvinvointi ja perheeseen syntyvä vauva. Eräessä tapauksessa myös majoitettava kohtasi rajan, jota hän ei voinut ylittää. Se meni miehen ja naisen rooleja rikkovassa kommunikaatiossa ja kotitöissä. Suomalaisen majoittajan näkökulmasta kotimajoittaminen vaatii sitoutumista, sitkeyttä ja luovuutta kestää ja auttaa majoitettavia heidän turhautumisensa ja yksinäisyytensä keskellä. Tilanne vaatii myös sietokykyä hyväksyä toisen toimintatapoja ja taipumuksia. Tutkimukseni havainnot mukailevat monin paikoin aiemman australialaistutkimuksen (Hebbani ym. 2016) löydöksiä majoittajien motiiveista sekä majoitustilanteessa ja suhteessa havaituista ongelmista.

Suomi on myöhäisen maahanmuuton maa ja maahanmuuttajiin kiinnitetään tämän vuoksi edelleen eritavalla huomiota kuin muihin suomalaisiin. Eräs haastateltavista sanallistikin tätä ääneen, koska huoneeseen, saman pöydän ääreen saapui haastatteluhetkellä suomea osaava maahanmuuttaja: ”Jännittää, me ollaan ei-maahanmuuttajia ja me puhutaan maahanmuuttajista maahanmuuttajan kuullen. Ihan kun se olis sillai eri asia.” ”Eri asia” voi Laura Huttusen pohdintoja seuraten viitata siihen, että maahanmuuttajien joukon nähdään sisältävän paljon potentiaalisia ongelmia ja tarvetta erityiskohtelulle. Samalla näiden ihmisten moninainen kirjo tyypistyy yhteen maahanmuuttajan hahmoon. Sen sijaan Huttusen mukaan tulisi huomata, että maahanmuuttajat ovat persoonia siinä missä muutkin ja he tavoittelevat hyvää elämää muiden tavoin. Ero suomalaisiin syntyy kuitenkin olosuhteista, joissa hyvää elämää pyritään rakentamaan. Tästä puuttuvat usein suomalaiset itsestänselvytykset ja edut. (Huttunen 2009, 117, 120.) Eräänä ongelmana voidaan nähdä myös se, että maahanmuuttajista luodaan usein kuvaa toisten toimesta, ilman, että itse maahanmuuttajat pääsevät luomaan kuvaa itsestään.

Kotimajoituksen muodossa harrastettu oman tilan jakaminen on suomalaisesta näkökulmasta poikkeuksellista, mikä sai varmasti myös minut tarttumaan aiheeseen. Lisäksi kotimajoitus on mahdollista kuvitella erityisen vaikeana tilanteena, kun omaa tilaa jaetaan toisesta kulttuurista saapuvan henkilön kanssa (Esim. YLE 4.9.2015). Tämä voi kertoa ennakkoluuloista, siitä, että arkisesta kanssakäymisestä tulisi hankalaa esimerkiksi toisen uskonnollisuuden ja vaikkapa ruokaan ja rukoukseen liittyvien sääntöjen vuoksi. Osa haastateltavista oli kuitenkin viettänyt paljon aikaa ulkomailla sekä asunut yhteisöllisesti. Kansainväliseen arkeen ja kansainvä-

lisiin kontakteihin oli siis myös totuttu ja tämän myötä nähty ihmisten ja tapojen moninainen kirjo. Tällöin halal-lihaan siirtyminen tai tavallisten nakkien vaihtaminen vaikkapa kalkkunanakkeihin ei ollut ”mikään juttu”, jolloin kulttuurierojen ihmettely koettiin usein tarpeettomana. Ruokaa koskevat rajoitteet ovat varmasti myös Suomessa hyvin tuttuja, sillä moni suomalainenkin harjoittaa jonkinlaista erityisruokavaliota. Sen sijaan ekologisiin arvoihin tai sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvät tilanteet aiheuttivat enemmän ristiriitoja.

Havaitsen eroja majoittajien suunnitelmallisuudessa ja suhtautumisessa majoitukseen. Osa oli selvästi pohtinut motiivejaan ja eettisiä lähtökohtiaan ryhtyessään majoittajaksi. Toiset sen sijaan vaikuttivat heittäytyneen tilanteeseen tutkien. Tutkimusaiheeni vei myös minut uudelle alueelle, jopa epämukavuusalueelle. Analyysia tehdessäni huomasin joutuvani käsittelemään muun muassa postkolonialismia ja erilaisia käsityksiä *Toisesta*. Nämä vaikuttivat edessäni suolta, jonka voisi ylittää vain asiaan todella perehtynyt. Näitä teemoja oli kuitenkin mahdollista väistää. Itse aineistoa pidän onnistuneena ja rikkaana, ja olenkin halunnut esitellä sitä laveasti antaen tilaa haastateltaville. Puutteena näen kuitenkin sen, etten saanut haastateltavakseni miespuolista majoittajaa. Lisäksi haastatteluissa olisi voinut selvittää vielä enemmän käsityksiä omasta tilasta ja siihen liittyvistä käytännöistä. Esimerkiksi kysymällä ensin sitä, miten haastateltavat ovat normaalisti kotonaan, ja sen jälkeen sitä, mikä siinä on majoittamisen kautta muuttunut.

Kotimajoituksessa auttaminen ja aktivismi tulevat hyvin lähelle majoittajan arkea, suoranaisesti iholle. Onkin kiinnostavaa pohtia, mikä saa ihmiset osallistumaan näin henkilökohtaisella tavalla. Aineiston valossa näyttää siltä, että kotimajoitus edustaa mielekästä ja omaa tapaa reagoida yhteiskunnallisesti polttavaan aiheeseen. Ilmiötä voisi helposti tulkita yksittäisten ihmisten toimintana. Näen kuitenkin, että ilmiö kiertyy kansalaisyhteiskunnassa tapahtuneeseen muutokseen, jossa yksilöt etsivät itselleen mielekkäitä ja sopivia osallistumisen ja kannanoton tapoja niin vapaaehtoistyön kuin aktivismienkin saralta, tarttuen myös hallinnon toimiin. Samansuuntaisesti ovat argumentoineet myös Grönlund (2014), Mäenpää ja Faehnle (2016). Mäenpään ja Faehnlen (2016) mukaan aktivismeissa korostuvat erityisesti tee-se-itse-asette, nopea reagointi ja toiminnallisuus, joiden avulla ne pyrkivät vaikuttamaan toimintaympäristöönsä. Kotimajoitus pyrkiikin muovaamaan turvapaikanhakijoiden kotouttamis- ja sopeuttamisympäristöä aivan uudenlaisen toimintatavan avulla. Muutos on kiinnostava, koska Suomessa hyvinvointiyhteiskunnan on perinteisesti nähty huolehtivan heikommassa

asemissa olevista. Myös Säävälä havaitsee, että tällaisten vapaaehtoisuuteen ja hyväntahtoisuuteen perustuvien käytäntöjen, kuten vieraanvaraisuuden voisi luulla menettävän merkityksensä moderneissa ja myöhäismoderneissa yhteiskunnissa, sillä hyvinvointiyhteiskunnan muodolliset rakenteet pyrkivät tarjoamaan suojaa ja taloudellista turvaa. Yllättäen, kuten myös Säävälä arvioi, olemme todistamassa aikakautta, jolloin yksilöt etsivät uusia epämuodollisia sosiaalisia suhteita, internetpohjaisia auttamisen ja jakamisen tapoja. (Säävälä 2016, 137, 140.) Haastateltavien puheen perusteella kaipuuta näihin asioihin voivat synnyttää riittävä hyvinvointi ja elintaso, jolloin mielekkyyttä elämään haetaan muilta tahoilta. Myös elämänvaihe tai perheettömyys selittävät halua hankkia uudenlaisia sisältöjä elämään.

Osalla haastateltavistani oli vankkaa kokemusta kansalaisyhteiskunnassa toimimisesta järjestöjen, vapaaehtoistyön ja aktivismin sarjoilta. Silti mukana oli myös ihmisiä, jotka eivät olleet toimineet ennen tämänkaltaisesti. Aktivismien kenttä voi kiinnostavalla tavalla tarjota uudenlaisia toimijuuksia, osallistumisen ja kansalaisaktiivisuuden tapoja, jotka lisäävät mielekkyyttä yksilön elämään. Vaikka ne synnyttävät kokemuksia yksilöille, ja voivat täten olla osa identiteettiprojektia, voidaan ne nähdä myös vastavetona individualistiselle kulttuurille, pyrki- myksinä yhdessä tekemiseen ja yhteisen hyvän tuottamiseen.

Kotimajoitus tarjoaa myös jatkotutkimusaiheita kansalaisyhteiskunnan ja hallinnon näkökulmista. Tällöin olisi kiinnostavaa tarkastella sitä, miten verkosto tarkalleen organisoitui ja mil-laiseksi sen toiminta jatkossa muuttuu sekä onnistuuko se vakiinnuttamaan toimintansa. Li-säksi kotimajoituksessa olevien turvapaikanhakijoiden kokemusten tutkiminen olisi tärkeää. Tarvetta kotimajoituksen kaltaisille, uudenlaisille vastaanoton ja sopeutumisen tulokulmille on myös jatkossa. Kotimajoituksessa turvapaikanhakijan on mahdollista saada käytännön kokemusta suomalaisesta asumisesta ja toimintatavoista. Kotimajoitus luo myös suhteita ver-rattuna vastaanottokeskuksessa asumiseen, jossa turvapaikanhakijoiden kontaktit koostuvat lähinnä viranomaisista ja muista turvapaikanhakijoista. Kotimajoitus tuo myös merkittävällä tavalla omaa rauhaa. Lisäksi oleskeluluvan saaville vastaanottokeskuksesta siirtyminen suo-raan suomalainen asumiseen, esimerkiksi omaan yksiöön ei välttämättä ole sopivin ratkaisu (esim. YLE 11.2.2017). Myös moni haastateltavista arvioi, ettei majoitettavien siirtyminen omaan asumiseen tapahtuisi heti päätöksen jälkeen, koska siirtymä voisi olla liian suuri.

Lähteet

- Ahmed, Sara (2000) *Strange encounters*. London: Routledge.
- Ahmed, Sara (2006) *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others*. Durham: Duke University Press.
- Ahmed, Sara (2007) A Phenomenology of Whiteness. *Feminist theory* 2007:8, 149-168.
- Alasuutari, Pertti (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino
- Bauman, Zygmunt (1995) Making and Unmaking of Strangers. *Thesis eleven*. 43:1, sivut 1-16.
- BBC (15.9.2016) What can Albania teach us about trust?
<http://www.bbc.com/travel/story/20160909-what-can-albania-teach-us-about-trust> (luettu 10.4.2017)
- Berking, Helmuth (1999) *Sociology of Giving*. Lontoo: Sage
- Bialski, Paula (2011) Technologies of hospitality: How planned encounters develop between strangers. *Hospitality & Society* 1:3, 245–260.
- Brotherton, Bob & Wood, Roy C. (2007) Key themes in Hospitality management. Teoksessa Wood, Roy C. & Brotherton, Bob (toim.) *The Sage Handbook of Hospitality Management*. London: Sage, 35–61.
- Caputo, John D. (1997) *Deconstruction in nutshell. Conversation with Jacques Derrida*. New York: Fordham University Press.
- Cheah, Pheng (2013) *To Open: Hospitality and Alienation*. Teoksessa Claviez, Thomas (toim.) *The conditions of hospitality. Ethics, politics and aesthetics on the threshold of the possible*. New York: Fordham university press, 57–80.
- Derrida, Jacques (1992) *Given time: I. Counterfeit Money*. The University of Chicago Press.
- Derrida, Jacques (2000) *Of hospitality: Anne Dufourmantelle invites Jacques Derrida to respond*. Stanford: Stanford University Press
- Derrida, Jacques (2002) *Acts of religion* (toim. Anidjar, Gil). London: Routledge.
- Douglas, Mary (1991) The Idea of a Home: A kind of Space. *Social Research* 58:1, 287–307.
- Douglas, Mary (1999) Pyyteettömiä lahjoja ei ole. Esipuhe teokseen Mauss, Marcell Lahja - Vaihdamman muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Douglas, Mary (2000) *Puhtaus ja Vaara: ritualistisen rajanvedon analyysi*. Tampere: Vastapaino
- Douzinas, Costas (2013) Humanitarismin monet kasvot. Teoksessa Johansson, Frank (toim.) *Hyvän tekeminen ja valta. Humanitarismin kriittistä tarkastelua*. Helsinki: Gaudeamus. 133–171.
- Euroopan muuttoliikeverkosto (2016) *Maahanmuuton tunnusluvut 2015*. Euroopan muuttoliikeverkosto / Maahanmuuttovirasto.
http://www.emn.fi/files/1363/EMN_maahanmuuton_tunnusl_2015_tumma.pdf (luettu 3.3.2017)
- Felski, Rita (2000) The invention of everyday life. *New Formation* 39 (Winter 1999-2000), 15–31.

- Germann Molz, Jennie & Gibson, Sarah (2007) Introduction: Mobilizing and Mooring hospitality. Teoksessa Germann Molz, Jennie & Gibson, Sarah (toim.) Mobilizing hospitality: The Ethics of Social Relations in a mobile world. Abingdon: Routledge, 1–24.
- Germann Molz, Jennie (2011). CouchSurfing and network hospitality: “It’s not just about the furniture.” *Hospitality & Society*, 1(3), 215–225.
- Gibson, Sarah (2007) Abusing our hospitality: Inhospitableness and the Politics of Deterrence. Teoksessa Germann Molz, Jennie & Gibson, Sarah (toim.) Mobilizing hospitality: The Ethics of Social Relations in a mobile world. Abingdon: Routledge, 159–174.
- Graeber, David (2011) *Debt. The first 5,000 years*. New York: Melville House.
- Gibson, Sarah (2008) Accomodating strangers: British hospitality and the Asylum Hotel debate. *Journal of Cultural Research*. Vol. 7 no. 4., 267–386.
- Grönlund, Henrietta (2014) Sitoutumisen muutos ja yksilölähtöisyys tuovat haasteita vapaaehtoistoiminnan organisointiin. *Etelätuuli: Etelä-Suomen liikunta ja urheilu ry:n verkkolehti*. 11/2014 <http://verkkolehti.eslu.fi/content/sitoutumisen-muutos-ja-yksilölähtöisyys-tuovat-haasteita-vapaaehtoistoiminnan-organisointiin> (luettu 5.10.2016)
- Guardian (1.9.2015) ‘Airbnb for refugees’ overwhelmed by offers of help <http://www.theguardian.com/world/2015/sep/01/berlin-group-behind-airbnb-for-refugees-overwhelmed-by-offers-of-help> (luettu 5.1.2016)
- Guardian (3.9.2015) Germany greets refugees with help and kindness at Munich central station <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/03/germany-refugees-munich-central-station> (luettu 5.4. 2017)
- Hankamäki, Jukka (2008) *Dialoginen filosofia*. Helsinki: Books on Demand cop.
- Hall, Stuart (2002) *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino
- Hamari, Juho & Sjöklint, Mimmi & Ukkonen, Antti (2016) The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption. *Journal of the Association for Information Science and Technology*. Vol. 67 No. 9.
- Hast, Susanna (2015) Sääliä vai myötätuntoa palestiinalaisille? <http://politiikasta.fi/saalia-vai-myotatuntoa-palestiinalaisille/> (luettu 5.1.2017)
- Hebbani, Aparna & Khawaja, Nigar G. & Famularo, Janece (2016) Hosting an Asylum Seeker in Australia: A nationwide Exploratory Study. *Australian Psychologist* 51, 154–163.
- Helamaa, Anna & Pylvänen, Riikka (2012) Askeleita kohti yhteisöasumista. Selvitys yhteisöasumisen muodoista ja toteuttamisesta. Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin laitos. Asuntosuunnittelu. Julkaisu 6.
- Helsingin Sanomat (2.10.2016) HS-kysely: Millaista sinun kotona oikeasti on? Käykö vieraita, siivoatko, onko kiva tulla kotiin? <http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002923403.html> (luettu 3.10.2016)
- Helsingin sanomat (4.9.2015) Karkkilalainen pariskunta kuljettaa pakolaisille apua ympäri Suomea – ”rasistinen puhe” sai kiehumään. <http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002849938.html> (luettu 16.2.2016)

- Helsingin Sanomat (5.9.2015) Pääministeri Sipilä antaa kotinsa 20 turvapaikanhakijan käyttöön. <http://www.hs.fi/politiikka/art-2000002850318.html> (luettu 3.5.2016)
- Helsingin Sanomat (31.1.2016) Kai Henttonen ei nyt sauno, koska vilvoitteluaulassa asuu irakilaisperhe. <http://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002882892.html> (luettu 2.2.2017)
- Hietanen, Silvo (1992) Siirtoväki sotavuosina. Teoksessa Tarkka, Jukka & Polvinen, Tuomo & Soikkonen, Hannu (toim.) Suomi 75: Itsenäisen Suomen historiaa. Espoo: Weilin+Göös.
- Hietanen, Silvo (1989) Kansakunta sodassa 1 – Sodasta sotaan. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2011) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki: University Press.
- Holvas, Jakke (2000) Radikaali vaihto – Marcel Maussin lahja johdatuksena ei-taloudelliseen vastavuoroisuuteen. Tiede & Edistys 2/2000.
- Horsti, Karina (2005) Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Väitöskirjat. Tampereen yliopisto.
- Horsti, Karina (2009) Kyllä Suomeen yksi nainen mahtuu! Turvapaikanhakijat uhreina ja uhkana suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta... Vastapaino: Tampere.
- Human Rights Watch (HRW) (16.11.2015) Europe's refugees crisis <https://www.hrw.org/report/2015/11/16/europes-refugee-crisis/agenda-action> (luettu 11.5.2017)
- Huttunen, Laura (2002) Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa. Helsinki: SKS.
- Huttunen, Laura (2011) Mikä ihmeen maahanmuuttaja. Teoksessa Keskinen, Suvi & Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta... Vastapaino: Tampere, sivut 117–122.
- Hylland Eriksen, Thomas (2013) Fictions of Hospitality and the Promise of Cosmopolitanism. Teoksessa Claviez, Thomas (toim.) The Conditions of Hospitality ethics, politics and aesthetics on the threshold of the possible. New York: Fordham university press, 81–93.
- Hylland Eriksen, Thomas (2016) Europe's Destructive spiral of distrust. <http://www.sapiens.org/culture/europe-identity-crisis/> (luettu 3.6.2016)
- Häkkinen, Antti (2005) Kiertäminen, kulkeminen ja muukalaisuuden kohtaaminen 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun maalaisyhteisöissä. Teoksessa Häkkinen, Antti, Pulma, Panu & Tervonen, Miika (toim.) Vieraat kulkijat – Tutut talot. Näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa. Helsinki: SKS.
- Höckert, Emily (2015) Ethics of Hospitality. Participatory Tourism Encounters in the Northern Highlands of Nigara. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Ikkala, Tapio & Lampinen, Airi (2015) Monetizing Network Hospitality: Hospitality and sociability in the context of Airbnb. CSCW'15 Proceedings of the ACM 2015 conference on Computer supported cooperative work. ACM New York, NY, USA. <https://drive.google.com/file/d/0B5j6JnknXVciYzlBZHRoNUJZOGs/view>

Independent (2.10.2015) Refugees Welcome: 'Airbnb for asylum seekers' started by German couple spreads around the world – and the UK could be next
<http://www.independent.co.uk/news/world/europe/refugees-welcome-airbnb-for-asylum-seekers-started-by-german-couple-spreads-around-the-world-and-the-a6718321.html>
(luettu 10.1.2016)

Johansson, Frank (2013) Hyvän tekeminen ja valta. Teoksessa Johansson, Frank (toim.) Hyvän tekeminen ja valta. Humanitarismin kriittistä tarkastelua Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Eeva (2005) Aikuisten arki. Tampere: Gaudeamus.

Järvinen-Tassopoulos, Johanna (2007) Suomalaisena naisena Kreikassa. Arki, muukalaisuus ja nykyyss ranskalaisen sosiologian näkökulmasta. SoPhi 106. Helsinki; Jyväskylä; Minerva kustannus.

Järvinen-Tassopoulos, Johanna (2010) Vieraanvarainen koti. Teoksessa Kotia paikantamassa toim. Vilkkö, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 309–327.

Kananen, Heli (2010) Kontrolloitu sopeutuminen. Ortodoksinen siirtoväki sotien jälkeisessä Ylä-Savossa (1946–1959). Jyväskylän yliopisto.

Knuuttila, Maarit (2006) Pappilan hätävara – Vieraanvaraisuuden taidosta. Helsinki: Arkki.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016) Myötätunnon politiikka ja tutkimusetiikka Suomeen yksin tulleiden maahanmuuttajanuorten arjen tutkimuksessa. Sosiologia 4/2016, 396–415.

Lahti, Vesa-Matti & Selosmaa, Jenni (2013) Kaikki jakoon: kohti uutta yhteisöllistä taloutta. Jyväskylä: Atena.

Lassi, Maiju (2005) Karjalaisten ja kantaväestön kohtaaminen Kangasalla. Teoksessa Häkkinen, Antti, Pulma, Panu & Tervonen, Miika (toim.) Vieraat kulkijat – Tutut talot. Näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa. Helsinki: SKS, 296–341.

Lehtimaja, Lissu (2008) Levinasin kasvot. Helsinki: Like.

Lehtonen, Mikko (2004) Vieraus ja viisaus. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli & Ruuska, Petri (toim.) Suomi toisin sanoen. Tampere: Vastapaino

Lynch, Paul & Germann Molz, Jennie & McIntosh, Alison & Lugosi, Peter & Lashely, Conrad (2011) Theorizing hospitality. Hospitality & Society 2011:1, 3–24.

Löytty, Olli (2005) Toiseus. Teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.) Suomalainen vieraskirja: kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino

Marotta, Vince (2000) The stranger and social theory. Thesis Eleven 62, 121–134.

Mauss, Marcell (1999/1923) Lahja. Vaihdannan muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa. Helsinki: Tutkijaliitto

Migri (2015) Turvapaikanhakijat 2014
http://www.migri.fi/download/50498_Tp-hakijat_tammi_2014.pdf?260f4f6ec55bd488

Migri (2016a) Turvapaikanhakijat 2015

http://www.migri.fi/download/64990_Tp-hakijat_2015.pdf?032ea904cb07d488

Migri (2016b)

<http://www.migri.fi/medialle/sanasto#P.fi>

MTV (11.12.2015) Pakolaisten kotimajoitus jäänyt harvinaiseksi

<http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/pakolaisten-kotimajoitus-jaanyt-harvinaiseksi-toivoisimme-lisaa/5605822> (luettu 3.5.2016)

Muhammed, Husein (2011) Yhtä erilaiset. Islam ja suomalainen kulttuuri. Helsinki: Teos.

Mäenpää, Pasi & Faehnle, Maija (2016) Kaupunkiaktivismi voimavarana. Kvartti Helsingin kaupungin tietokeskus 3/2016.

Pakolaisapu (2016) <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/pakolaisuus/> (Luettu 10.11.2016)

Palomäki, Antti (2011) Juoksuhaudoista jälleenrakennukseen. Siirtoväen ja rintamamiesten asutus- ja asuntokysymyksen järjestäminen kaupungeissa 1940–1960 ja sen käännteentekevä vaikutus asuntopolitiikkaan ja kaupunkirakentamiseen. Väitöskirjat. Tampereen yliopisto.

Pitt Rivers, Julian (1977) The Fate of Shechem or the Politics of Sex. Essays in the Anthropology of the Mediterranean. Cambridge: Cambridge University Press.

Pyyhtinen, Olli (2014) The Gift and its paradoxes: beyond Mauss. Farnham: Ashgate.

Pyyhtinen, Olli & Lehtonen, Turo-Kimmo (2015) Michel Serres ja yhteisön logiikat. Teoksessa Pyykkönen, Miikka & Kauppinen, Ilkka (toim.) 1900-luvun luvun ranskalainen yhteiskuntateoria. Helsinki: Gaudeamus, 237–256.

Rajanti, Taina (2010) Koditon koti. Teoksessa Vilkkö, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.) Kotia paikantamassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 328–336.

Romanifoorumi (2016) <http://www.romanifoorumi.fi/romanit-suomessa/romanien-tapaperinne/> (luettu 11.11.2016)

Roos, J.P. (1987) Suomalainen elämä. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Rosello, Mireille (2001) Postcolonial Hospitality. The Immigrant as Guest. Stanford: Stanford University Press.

Rozakou, Katerina (2012) The biopolitics of hospitality in Greece: Humanitarianism and the management of refugees. American ethnologist. Vol.39, No, 3, sivut 562–577

Refugees Welcome.fi (RWF) <http://refugees-welcome.fi> (luettu 2.10.2016)

Rundell, John (2004) Strangers, citizens and outsiders: Otherness, multiculturalism and the cosmopolitan imaginary in mobile societies. Thesis Eleven 78: 85–101.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2009) Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_2.html (Viitattu 15.1.2017.)

Saari, Juho (2016) Yksinäisten yhteiskunta (toim. Juho Saari). Helsinki: Gaudeamus.

Saarikangas, Kirsi (2002) Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa. Helsinki: SKS.

Sallinen-Gimpl, Pirkko (1994) Siirtokarjalainen identiteetti ja kulttuurien kohtaaminen. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.

Serres, Michel (1982) The Parasite. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Shepherd Andrew (2014) The gift of the other: Levinas, Derrida, and a theology of hospitality. Eugene, Oregon: Pickwick publications.

Siirto, Ulla & Hammar, Sari (2016) Pakolaisuus diakonian ja kristillisen kasvatuksen haasteena. Teoksessa Gothoni, Raili, Malkavaara, Mikko & Valtonen, Minna (toim.) Muutosvoimaa – Tutkielma Diakista ja teologiasta, 229-238.

Simmel, Georg (2005) Suurkaupunki ja moderni elämä. Helsinki: Gaudeamus.

Still, Judith (2013) Derrida and hospitality: Theory and practise. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Suikkanen, Asko & Kunnari, Marika (2010) Missä on sosiologian koti? Teoksessa Vilkkonen, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.) Kotia paikantamassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 59-80.

SVT, Suomen virallinen tilasto (2015) Asunnot ja asuinolot [verkkójulkaisu]. ISSN=1798-6745. Yleiskatsaus 2015, Liitetaulukko 1. Asuntokunnat koon mukaan ja asuntokuntien keskikoko 1960-2015. Helsinki: Tilastokeskus (viitattu: 14.2.2017).
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/asas/2015/01/asas_2015_01_2016-10-13_tau_001.fi.html

Säävälä, Minna (2016) Muukalainen tuli kylään. Ihmisen matkassa halki aikojen, paikkojen ja tunteiden. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos.

Toimintaopas turvapaikanhakijoiden kotimajoitukseen (ei julkaisupäivämäärää)
<http://refugees-welcome.fi/wp-content/uploads/2015/10/Kotimajoitus-toimintaopas-1.0.pdf> (luettu 3.10.2016)

Tuohimaa, Marika (2001) Emmanuel Levinas ja vastuu Toisesta. Niin & Näin 3/2001, 35-39.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turun Sanomat (11.4.2016) Ahmad asuu meillä
<http://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/860243/Ahmad+asuu+meilla>

Turvallisuus ja eettiset näkökulmat tp-hakijoiden kotimajoituksessa (ei julkaisupäivämäärää)
https://docs.google.com/document/d/10qjq6HZJ9-otlBUYBwhM_cZPBRsIZGkBBwL016z80o/edit (luettu 4.11.2016)

UNCHR <http://www.unhcr.org/europe-emergency.html> (luettu 20.2.2017)

Veijola, Soile & Iloa, Heli & Edelheim, Johan (2013) Johdanto matkailun tutkimukseen. Teoksessa Veijola, Soile (toim.) Matkailututkimuksen lukukirja. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Veijola, Soile & Germann Molz, Jennie & Pyyhtinen, Olli & Höckert, Emily (2014) Disruptive tourism and its untidy guests. Alternative ontologies for future hospitalities. New York: Palgrave Macmillan.

Venäläinen, Juhana (2015) Yhteisen talous. Tutkimus jälkiteollisen kapitalismin kulttuurisesta sommittumasta. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Education, Humanities and Theology, no 72.

Vilkko, Anni (1998) Kodiksi kutsuttu paikka. Tapausanalyysi naisten ja miesten omaelämäkerroista. Teoksessa Hyvärinen, Matti, Peltonen, Eeva & Vilkko, Anni (toim.) Liikkuvat erot. Sukupuoli elämäkerätutkimuksessa. Tampere: Vastapaino, 27–72.

Vilkko, Anni (2010) Eletyn tilan kertominen. Teoksessa Vilkko, Anni, Suikkanen, Asko & Järvinen-Tassopoulos, Johanna (toim.) Kotia paikantamassa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 35–58.

Westermarck, Edward (1911/1991) Tapojen historiaa. Jyväskylä: Gummerus.

Westmoreland, Mark W. (2008) Interruptions: Derrida and hospitality. Kritike: An Online Journal of Philosophy, 2:1 http://www.kritike.org/journal/issue_3/westmoreland_june2008.pdf (luettu 5.6.2016)

Yeung, Anne Birgitta (2005) Vapaaehtoistoiminnan timantti. Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) Vapaaehtoistoiminta: anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

YLE (1.9.2015) Kallion pastori: avataan ovet turvapaikanhakijoille http://yle.fi/uutiset/kallion_pastori_avataan_kodit_turvapaikanhakijoille/8268062 (luettu 5.3.2016)

YLE (4.9.2015) Lukijat: Kotiin majoittaminen olisi parasta sopeutumista uuteen maahan <http://yle.fi/uutiset/3-8270304> (luettu 8.10.2016)

YLE (25.9.2015) Hätämajoituskeskuksen ovelle heitettiin polttopullo Kouvolassa <http://yle.fi/uutiset/3-8331515> (15.4.2017)

YLE (5.10.2015) Suomalaiset olivat valmiita avaamaan kotinsa ovet Bosnian sodan uhreille. <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/05/suomalaiset-olivat-valmiita-avaamaan-kotinsa-bosnian-sodan-uhreille-1992> (luettu 3.5.2016)

YLE (30.9.2015) "Tämä kelpaa vain koiranruuaksi" – mieltään osoittava turvapaikanhakija haukkuu ruoka-annoksen videolla <http://yle.fi/uutiset/3-8344894> (luettu 2.2.2017)

YLE (31.10.2015) Torniossa vaadittiin jälleen rajoja kiinni <http://yle.fi/uutiset/3-8422621> (luettu 15.4.2017)

YLE (8.1.2016) Kotimajoitukseen päässyt irakilaisnainen on hämmästynyt vapaudesta <http://yle.fi/uutiset/3-8577025> (luettu 13.6.2016)

YLE (25.1.2016) Rajat kiinni! –kansanliike: "Uskallamme sanoa, mitä suuri hiljainen yleisö ajattelee" <http://yle.fi/uutiset/3-8621508> (luettu 16.4.2017)

YLE (31.1.2016) Sipilä: Turvapaikanhakijat eivät toistaiseksi pääse Kempeleen-kotiin

<http://yle.fi/uutiset/3-8638359>(luettu 2.3.2016)

YLE (11.2.2017) Akatemiatutkija: Yksin tulleet lapset ja nuoret eivät ole uhka. Ruotsin tapahtumat eivät ole Suomen todellisuutta <http://yle.fi/uutiset/3-9453991> (luettu 12.2.2017)

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

1 Majoittajan tausta

Syntymävuosi
Työ/ala
Asumismuoto: Miten ja keiden kanssa asut?
Asunnon koko

2 Vieras

Kerrotko majoitetusta: Mistä & ikä?
Kieli: mitä kieltä puhutte keskenänne?
Miten kommunikointi välillänne sujuu?
Onko mahdollista, että olisit tutustunut muuten elämässäsi hänen kaltaiseen ihmiseen?

3 Kotimajoittajaksi ryhtyminen ja prosessin eteneminen - Miten päädyit kotimajoittajaksi?

Kerrotko siitä miksi halusit alkaa kotimajoittajaksi? Mikä toimi kimmokkeena?
Oliko mielessäsi muita tapoja auttaa tai toimia?
Oletko aiemmin tehnyt jotakin vastaavaa?
Minkä tahon kautta päädyit kotimajoittajaksi?
Miten sait tiedon majoitettavasta? Miten luoksesi päätyi juuri hän?
Asetitko jotakin ehtoja majoituksen tai majoitettavan suhteen?
Ketä et päästäisi kotiisi?
Miten pitkäksi aikaa lupauduit majoittamaan? Mitä hänelle tapahtuisi sen jälkeen? Teittekö sopimuksen majoittamisesta?
Kauanko majoittaminen on kestänyt tähän mennessä?
Valmistautuminen (etsitkö esim. tietoa)
Jännittikö jokin?
Kerro siitä, kun tapasitte ensimmäisen kerran?

4 Asumis- ja majoitusjärjestelyt & arki

Tilojen ja huoneiden jakaminen
Yksityisyys
Pelisäännöt / Ohjeistus
Kulut
Kotityöt
Teettekö asioita yhdessä?
Kehittyikö teille arkisia rutiineja?
Vuorokausirytmit
Päiväohjelmanne
Yhteys kotimaahan
Miten tulette ja menette? Kerrotteko suunnitelmistanne?

5 Tuntemukset ja ajatukset – Miltä yhdessä asuminen ja arjen jakaminen on tuntunut?

Ihmettelikö hän jotakin tavassasi elää? Entä toisinpäin?

Yllätykset, ristiriidat tai väärinymmärrykset

Ilon hetket

Uupumisen tai väsymisen hetki

Lohdutuksen hetket (miten lohduttaa?)

Kokiko hän olevansa ”kuin kotonaan”?

Syntyikö kodissasi uusia toimintatapoja? (Aiotko säilyttää ne?)

Elämäntilanteiden erot

Miten suhtauduit niihin? Miten hän suhtautui niihin?

Missä yhteyksissä ne nousivat esiin (esim. materiaalisuus, välitila, kodittomuus)?

Tuttuus: Mitkä asiat tuntuivat hänestä tutuilta? (Hetket, tavat, esineet)

Mistä puhutte? Mikä on yleisin puheenaihe? Nouseeko jokin asia usein esiin?

Onko jotakin mistä ei voi puhua hänen kanssaan?

Miten määrittelisit oman roolisi suhteessa häneen? Miten kuvailisit rooliasi?

6 Majoittajan aiemmat jakamiskokemukset:

Tuntemattomien majoitus aiemmin? (esim. couchsurfing)

Majoitatko muuten paljon ihmisiä luonasi?

Majoitutko muiden luona usein?

Kutsutko ihmisiä helposti kotiisi/järjestätkö tapahtumia kotona?

Miten lapsuuden kodissasi toimittiin?

Miten olet asunut elämäsi aikana? (kimppakämpät, huonekaverit?)

7 Muuta

Miten majoitus on vaikuttanut sinuun?

Onko jokin muuttunut elämässäsi tämän seurauksena?

Vaikuttaako kotimajoitus jotenkin lähipiiriisi? Ympäristön suhtautuminen?

Kotimajoitusverkoston toimintaan osallistuminen

Aktivismia, auttamista? Miten määrittelet itse asian?

Teetkö muuten vapaaehtois- tai auttamistyötä tai toimit aktiivisesti jonkin ryhmän tai asian puolesta?

Ehdotukset turvapaikanhakijoiden majoittamiseen ja kotouttamiseen?